

Зміст

Секція 1

Державна політика і управління в галузі освіти: зміст та сучасні виклики

Базиляк Н.О. СВІТОВІ ТРЕНДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНИХ ФОРМАТІВ ПІД ЧАС КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	10
Вавренюк С.А. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ.....	13
Палюх В.В., Вітовецький В.О. ОСВІТА ЯК ІНДИКАТОР СТАНУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	16
Рибчич І.Є. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	18
Шевчук Ю.Р. НАПРЯМИ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АКАДЕМІЧНОЮ МОБІЛЬНІСТЮ СТУДЕНТІВ.....	21
Грень Л. М. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ЇЇ РОЛЬ В ЕФЕКТИВНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ ДЕРЖАВИ.....	24

Секція 2

Державна політика і управління в галузі національної безпеки: зміст і механізми реалізації

Ахмедова О.О. ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ.....	26
Баба Салаєв СКЛАДОВІ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ АЗЕРБАЙДЖАНУ.....	28
Біліченко В.М. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ»....	30
Бондаренко О. Г. Бабков Ю. П. ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ «ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ» НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ.....	33
Бондаренко О. Г. Лавніченко О. В. Чухлатий А. В. ЗАВДАННЯ, ФОРМИ ТА СПОСОБИ ОПЕРАТИВНОГО ЗАСТОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	34
Владимиров М. ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ.....	37
Домбровська С.М. МЕХАНІЗМ ВПЛИВУ НА ВНУТРІШНІ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНИЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ.....	39
Копанчук В.О. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	42
Копанчук О.Є. ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	44
Помаза-Пономаренко А.Л. ЕВЕНТУАЛЬНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ.....	46
Правосуд О.Є. ДОВІРА НАСЕЛЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ.....	48
Примуш Р.Б. СУЧАСНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....	49

Синішин М.М. ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ
КОРДОНІВ УКРАЇНИ.....52

Штеба Р.Ю. НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО
МОНІТОРИНГУ СТАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....53

Секція 3

Державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій

Албов Н.Є. ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА ОСНОВІ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ПРОЦЕДУР ПРОВЕДЕННЯ ВАКЦИНАЦІЇ ТА ЩЕПЛЕНЬ.....56

М. Karpa, O. Akimov COMPETENCE OF LOCAL AUTHORITIES IN UKRAINE ON ISSUES OF RELIEF OF THE CONSEQUENCES OF THE MEDICAL AND BIOLOGICAL SITUATION ASSOCIATED WITH THE SPREAD OF CORONAVIRUS DISEASES (COVID-19) 58

Кропивницький В.С. НЕОБХІДНІСТЬ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ ДЛЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ.....62

Парубчак І.О. ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ ЩОДО СУСПІЛЬНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ.....64

Секція 4

Державна політика і управління окремих галузей економіки та соціально-трудова відносин

- Бабенко В.Ю. МЕДІЙНО-КОМУНІКАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ: НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ НОВАЦІЙНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ.....68
- Бабенко В.Ю. СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ДО ПРОБЛЕМ СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ В УКРАЇНІ (ЧАСТИНА 2).....71
- Батир Ю.Г., Чуйко Н.В., Храпач К.Г. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ 72
- Биркович Т.І. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ.....75
- Будзин В.Р. УПРАВЛІНСЬКІ ПІДХОДИ ІЗ ВІДНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ГРОМАДЯН НА ЕТАПІ ПАНДЕМІЧНИХ ЗАГРОЗ.....78
- Карпеченкова Г.В. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВА В СІМ'І В ДЗЕРКАЛІ ГЕНДЕРНОГО І ЕКОНОМІЧНОГО ПІДХОДУ.....81
- Корецька Т.К. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПАСПОРТА.....83
- Коротенко Д.О. ВПЛИВ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА.....85
- Кручиненко В.А. ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....88
- Мазовецький Р.І. МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ.....90
- Михайлов Д.С. АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....91

Муқан І.В. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ІНСТИТУЦІЙ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	94
Оробей В.В. НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	96
Пархоменко-Куцевіл О.І. ЗАСТОСУВАННЯ ФОРСАЙТУ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ	99
Перевізник В.М СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ.....	102
Полякова Н.О. НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ.	104
Поступна О.В.КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТУРИЗМУ	106
Togobytska V.D. THE CONCEPT OF DEVELOPMENT OF MECHANISMS OF STATE REGULATION OF SOCIAL AND ECONOMIC RISKS OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION.....	109
Тресков А.В. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В ЧАСТИНІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ.....	110
Харечко Д.О. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗАЙНЯТОСТІ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ВПЛИВУ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ОБМЕЖЕНЬ НА СВІТОВИЙ РИНОК ПРАЦІ.....	113
Черевко Н. О. ПРОБЛЕМА ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ДОВІРИ ДО ПРОФСПЛОК В СИСТЕМІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ.....	115
Белай С.В., Писаревський С.В. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНИМ ПАРТНЕРСТВОМ У ЛОГІСТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СИЛ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	118

Секція 5

Інформаційна безпека держави: ризики та загрози

- Грабар Н.С. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....120
- Крюков О.І. Лопатченко І.М. ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ.....121
- Леоненко Н.А. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ВІДКРИТОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....124
- Радух Н.Б. ЦИФРОВЕ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ СУСПІЛЬСТВА: СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ.....126
- Стукан Т.М. МУНІЦИПАЛЬНИЙ БРЕНДИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....129
- Торічний В.О. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ.....132
- Федірко Н.В. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ.....135
- Краско І. А. ІНСТРУМЕНТИ ПОКРАЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІЩОДО РОЗМІЩЕННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ НА ПРИКЛАДІ АУТСТАФІНГУ 139
- Карпеченкова Г. В. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПЕРВИННОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ НА РІВЕНЬ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї.....141

Секція 1

Державна політика і управління в галузі освіти: зміст та сучасні виклики

Базиляк Н. О.

СВІТОВІ ТРЕНДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНИХ ФОРМАТІВ ПІД ЧАС КАРАНТИННИХ ОБМЕЖЕНЬ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Сучасна пандемія стала величезним викликом для системи освіти, на піку початку COVID-19 школи, професійні та вищі навчальні заклади були закриті та понад 1,8 млрд дітей, підлітків та молодих людей були переведені на дистанційне навчання у найрізноманітніших формах. Масово відбувся перехід на заочну освіту, коли тим чи іншим способом передавалися учням завдання, а вони відправляли виконані роботи. Для багатьох школярів стали знову працювати радіо- та теле школи, формат яких вперше з'явився у 60-ті роки минулого століття, щоправда, переважно для отримання додаткових знань. На сучасну дистанційну освіту перейшли як школярі, так і студенти в тих країнах, де досить виражений розвиток отримали інформаційно-комунікаційні технології та можна було використовувати різні платформи відеоконференцій, які дозволяли викладачам та учням активно спілкуватися у процесі занять.

Формати переходу виявили нерівність країн, окремих регіонів усередині держав у здобутті освіти, ця нерівність може призвести до довгострокових наслідків соціального, економічного, а можливо, і політичного характеру, суттєво позначившись на майбутньому підростаючого покоління. Відповідно, проблема ліквідації наслідків пандемії в освіті – насамперед у її якості, обсязі та різноманітності реалізованих програм [2]. Не менш важливим стає завдання зниження збільшеної освітньої нерівності, у складі якої яскраво виявилось і «цифрова нерівність», пов'язана з доступністю для освітніх організацій та учнів.

Для вибору майбутніх напрямів розвитку необхідний аналіз факторів, що породжують вразливість, та прогноз їхньої дії у різних непередбачуваних ситуаціях. Іншими словами, потрібно оцінити ймовірність того, що в умовах непередбачених обставин спрацює той чи інший фактор, який робить нестабільним становище системи освіти, або конкретних груп освітніх організацій. Крім того, необхідно визначити завдання та функції держави у забезпеченні стійкості освітніх систем до різкої зміни зовнішніх умов їх функціонування, насамперед стосовно тих рівнів освіти, здобуття яких гарантоване населенню та є обов'язковим.

Разом з тим і стосовно інших освітніх програм має бути вироблена політика ліквідації дефіцитів, що виникли в освоєнні освітніх програм, оскільки в довгостроковому плані це може також впливати на соціально-економічний розвиток як країни в цілому, так і окремих її регіонів, а всередині територій – на ті чи інші групи підростаючого покоління. Хвиля пандемії призвела до повного або часткового закриття навчальних закладів. Як тільки Всесвітня організація охорони здоров'я оголосила про початок пандемії, зумовлену

новою, раніше невідомою інфекцією, дитячі садки, школи, професійні установи та вищі навчальні заклади стали закриватися, хоча ще не було відомо про швидкість поширення захворювання.

Для практико-орієнтованих організацій професійної освіти втрати у освоєнні матеріалу були ще більшими, цим організаціям довелося терміново розбудувувати свої навчальні плани, аби дистанційно освоювалися теоретичні дисципліни через недоступність практичних занять. У допандемічний час потреби в масовому використанні дистанційного формату не було, і він розвивався вкрай повільно, залишаючись додатковим інструментом, але не основним [1]. Пандемія практично миттєво змінила ситуацію, більшість чи всі освітні організації всіх рівнях освіти перейшли на дистанційне навчання. З перших днів оголошеної пандемії ЮНЕСКО стало відслідковувати ситуацію в освіті, вони давали відомості про закриття шкіл та переведення учнів на дистанційне навчання.

Відповідно зазначена організація розгорнула масштабну роботу з обміну досвідом між країнами, регіонами та школами для роботи в нових умовах. Було створено онлайн-майданчики з обміну досвідом керівників систем освіти різного рівня, директорів навчальних закладів та вчителів. Натомість ефективність цієї діяльності не може оцінюватися як висока, оскільки, як і в медицині при боротьбі з пандемією, досвід дистанційного навчання напрацьовувався практикою, тому рекомендації постійно змінювалися та уточнювалися. Крім того, було досить складно відстежити, наскільки ці рекомендації доходили до вчителів або викладачів, які були змушені на ходу винаходити способи та методи дистанційного навчання, шукати та готувати навчальні матеріали, налагоджувати зворотний зв'язок із учнями.

У багатьох випадках вчителям доводилося вести уроки зі шкіл, оскільки так вдавалося забезпечити технічну підтримку. У розвинених країн ситуація була кращою, викладачі, як правило, могли працювати з дому, хоча і їм нерідко була потрібна допомога при освоєнні тих чи інших комп'ютерних програм. Слід зазначити, що, наприклад, Сінгапур, заклавши всі навчальні заклади, не став одразу організовувати дистанційне навчання, незважаючи на невеликі розміри системи освіти. Протягом місяця нова ситуація осмислювалася, шукалися оптимальні шляхи вирішення проблеми, і лише тоді, коли було оцінено наявні у системі освіти ресурси, підготовлено навчальні матеріали та методички, навчені, хоч і нашвидкуруч, вчителі та викладачі, тобто, вироблена зрозуміла всім учасникам стратегія дій.

Навпаки, Ізраїль, який фактично першим заклав усі навчальні заклади, дуже швидко перейшов на дистанційне навчання, забезпечивши всіх учнів необхідною технікою та програмним забезпеченням та організувавши заняття на всіх рівнях освіти за чітким розкладом [4]. У менш розвинутих країнах ситуація з переходом на дистанційне навчання була очікувано важкою. Здебільшого або заняття просто припинялися, або вчителі розносили учням завдання, та збирали виконані роботи. У великих містах намагалися організувати дистант, але це виходило переважно у багатих районах; у бідних районах в учнів не було ніяких технічних засобів, крім телефонів.

Вищі навчальні заклади США, Канади, країн ЄС, Австралії та Нової Зеландії діяли синхронно: оголошення про початок пандемії у зазначених країнах практично збігалося з початком великодніх канікул. Відповідно, студенти роз'їхалися додому для того, щоб після канікул не повертатися. Проте уряди багатьох країн виступили з вимогами, щоб іноземні студенти залишили країну, щоб уникнути непередбаченого розвитку пандемічної ситуації. Хоча іноземні студенти мали медичні страховки, спочатку пандемії було незрозуміло, чи покривають ці страховки витрати на лікування COVID-19. Крім того, основною турботою влади в той період було не допустити колапсу національних систем охорони здоров'я, які критично не готові до лікування масової інфекції.

У Великій Британії перехід на дистанційне навчання в період хвилі пандемії призвів до вираженого невдоволення студентів, які вважали дистант менш якісною освітою порівняно з очною формою. При цьому студенти не хотіли зважати на додаткові витрати університетів щодо забезпечення дистанційної форми навчання [3]. Натомість для багатьох студентів великою проблемою стало повернення на місце проживання, якщо вони не могли з різних причин проживати з батьками.

Оренда житла та оплата доступу до Інтернету стали тими витратами, які вони не могли собі дозволити. У той же час, університети втрачали кошти, які вони отримували за проживання студентів, а також багато додаткових доходів (наприклад, доходи від проведення конференцій). При цьому такі університети, як Кембрідж та Оксфорд, виділили додаткові стипендії для власних та іноземних студентів з метою компенсації вартості проживання в осінньому семестрі 2020/2021 навчального року.

Цей захід був доцільним, на їхню думку, щоб не втратити насамперед контингент іноземних студентів, частка яких у зазначених університетах склала у 2019 р. (тобто перед пандемією) 40% та 37% відповідно. Заклади освіти практично всіх розвинених країн у хвилю пандемії пішли або на скасування іспитів для студентів на весняну сесію, або на автоматичний залік на основі поточних оцінок або часткове перенесення на наступний навчальний рік.

До таких університетів належить, зокрема, Оксфорд, який розпочав масштабні роботи з розробки вакцини від «корона вірусу», відповідно, була проведена експертна робота з оцінки потенційної тривалості пандемії. На оцінку цими університетами стали орієнтуватися і вищі навчальні заклади інших країн, у тому числі країн, що розвиваються, з тим, щоб максимально підготуватися до наступного навчального року і знизити свої витрати за умов шокового скорочення доходів. При цьому перехід на дистанційне навчання зажадав від університетів, як було зазначено, значних витрат під час падіння поточних доходів.

Передбачалося також, що при продовженні карантину та дистанційного навчання студенти, які не матимуть змоги скласти іспити дистанційно, зможуть скласти їх у першому триместрі наступного навчального року. Водночас, низка великих університетів, наприклад Кембриджський, досить швидко заявили, що лекційні заняття в них триватимуть у дистанційному режимі тривалий час,

оскільки швидко погасити пандемію не вдасться. Таким чином, уже спочатку пандемії виділився пул університетів, які почали виробляти середньострокові стратегії своїх дій, а не реагувати на те, що відбувається ситуативно.

Література:

1. Здіорук С., Степико М. Пріоритети і перспективи гуманітарної політики Української Держави. Стратегічні пріоритети. 2011. № 2 (19). С. 37-48.
2. Конопелько О.В. Особливості формування ідеологічної функції сучасної держави: постановка проблеми. *Право і безпека*. 2013. № 1. С 18-23.
3. Освіта і наука в інноваційному розвитку сучасної Європи: зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. С.І. Здіорука. Київ: НІСД, 2014. 121 с.
4. Розпутенко І.В., Москаленко С.О. Пріоритетні напрями розвитку гуманітарної сфери в Україні в контексті політичного процесу. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12RIVKPP.pdf> (дата звернення: 12.12.2021).

Вавренюк С.А.

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Для розвитку сфери вищої освіти в Україні важливою необхідністю є формування професійної компетентності кадрів та керівних кадрів закладів вищої освіти в період інноваційних змін, а також підвищення їхнього профільного рівня. Основу підготовки та підвищення профільного рівня забезпечує тільки спеціальна освіта. Одну із важливих ролей у даному аспекті відіграє підготовка фахівців публічного управління у сфері освіти та управління закладом вищої освіти. Це стосується керівних кадрів сфери освіти на районному, міському та регіональному рівнях та керівників закладів вищої освіти для яких основне завдання полягає у забезпеченні реалізації державної освітньої політики[1].

Виклад основного матеріалу. Новітня модель кадрової політики вищої школи являє собою статичну систему, яка орієнтована на збереження та продовження усталених практик, порядку присвоєння наукових ступенів, а також вчених звань. Така модель формує в вищій школі дух закритості та конформізму, а також низьку мобільність викладачів та кулуарність.

При статичній моделі кадрової політики викладач вищої школи не намагається максимально викладатися на протязі всієї своєї академічної кар'єри. При досягненні якогось відповідного рівня у вигляді наукового ступеня або ж вченого звання викладач не завжди намагається здійснювати далі свій науковий ріст, а просто імітує роботу в плані нових якихось результатів в науково-педагогічній роботі.

Для статистичної моделі кадрової політики характерним є орієнтація на пошук максимальної повноти вимог до кандидатів на вчені звання та наукові

степені. При зміні таких вимог, на протязі певного періоду, не відіграє роль при сприйнятті наукових степенів та вчених звань, котрі отримувались в різні періоди. Документи про присвоєння вчених звань та наукових степенів в такій моделі розглядаються як незмінні цінності. При наявності таких документів вирішуються відповідні кадрові питання у вищій школі.

При такій моделі викладача вищої школи можна вважати не активним суб'єктом дії, а більше пасивним реципієнтом. У віці до 40 років викладачеві вищої школи все менше виникає бажання працювати як самостійний суб'єкт, при цьому він все більше намагається виконувати роль інструменту дії. Найефективнішим способом поведінки при статичній моделі кадрової політики може бути пасивність, а також винайдення компромісу з існуючими практиками. Тим поведінку викладача вищої школи в даній моделі можна визначити як пристосованість.

Сьогодні кадрову політику вищої школи назвати успішною досить складно. Неefективність такої політики визначається декількома причинами, а саме: відсутністю стратегії розвитку, реформування вищої освіти та нечітким визначенням завдань щодо кадрової політики.

Сьогодні багато науковців займаються дослідженням питань підготовки фахівців за профільним рівнем «магістр», при якій важливим є створення системи саморозвитку кожної особистості, котра буде методично забезпечена та буде вказувати на необхідність навчання фахівців з управлінської освітньої діяльності на різних рівнях. У сучасних умовах інноваційні функціональні можливості фахівців управління потребують змін в області забезпечення якісної вищої освіти та професійної підготовки, а також при управлінні якістю навчальних програм, при методиці викладання та діагностиці професійних якостей спеціалістів всіх категорій тощо[3].

Керівниками закладів вищої освіти недержавних форм власності призначаються їхні власники, а також уповноважені ними органи з погодженням відповідних місцевих органів управління освітою. Керівники закладів вищої освіти здійснюють свою діяльність на основі положення та статуту відповідного закладу. Відповідно до чинного законодавства педагогічну діяльність здійснюють працівники з високими діловими та моральними якостями, які мають освіту відповідну спеціальності та професійно-практичну підготовку, стан здоров'я яких дозволяє виконувати службові обов'язки. В закладах вищої освіти третього та четвертого рівнів акредитації педагогічну діяльність здійснюють науково-педагогічні працівники. Згідно переліку Кабінету Міністрів встановлюється кількість посад наукових та науково-педагогічних в закладі вищої освіти.

Щороку проводиться конкурсний набір на роботу науково-педагогічних працівників, котрі в подальшому укладають трудовий договір чи контракт.

Через встановлений проміжок трудової діяльності, педагогічні та науково-педагогічні працівники підлягають атестації, по результатам якої визначається їх відповідність займаній посаді, рівню кваліфікації, надається відповідна категорія та педагогічне звання. Міністерством освіти і науки України затверджений порядок проведення атестації наукових та науково-

педагогічних працівників.

Для присудження категорій та педагогічних звань для науково-практичних працівників встановлений порядок, котрий визначається Кабінетом Міністрів України. Під час атестації рішенням атестаційної комісії працівник може бути звільнений з роботи в порядку, що встановлений законодавством.

До педагогічних працівників в системі вищої освіти можна віднести осіб, котрі за основним місцем роботи в закладах вищої освіти першого та другого рівнів акредитації займаються професійною педагогічною діяльністю. Що стосується поняття науково-педагогічних працівників, до них варто відносити осіб, котрі за основним місцем роботи у закладі вищої освіти третього та четвертого рівнів акредитації займаються професійно педагогічною діяльністю та паралельно науковою та науково-технічною діяльністю.

Наукову та науково-технічну діяльність науково-педагогічні працівники закладів вищої освіти третього та четвертого рівнів акредитації здійснюють на основі Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність».

В залежності від рівня акредитації закладу вищої освіти формується структура та підпорядкування, обсяги підготовки фахівців за напрямками та спеціальностями. Так в закладах вищої освіти третього та четвертого рівня акредитації до складу структури кадрового забезпечення варто включати науково-педагогічних працівників за посадами: ректор, проректора, декани, завідувачі кафедр, професори, доценти, старші викладачі, викладачі. Вибір проводиться на конкурсній основі. В першу чергу звертають увагу на наукові ступені або вчені звання, а також наявність магістратури, аспірантури та докторантури. Відповідно до статуту закладу вищої освіти таким особам, як правило, висуваються додаткові вимоги[2].

Через кожні п'ять років наукові та науково-педагогічні працівники проходять атестацію. За результатами якої, визначають відповідність працівника займаній посаді, присвоюють категорії, педагогічні звання. В разі позитивного рішення працівник може претендувати на підвищення в посаді, а якщо негативне рішення – це може слугувати підставою для звільнення з посади в порядку, котрий регламентований законодавством. Для проведення атестації приймається рішення відповідним уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти та науки. Рішеннями Кабінету Міністрів України встановлений перелік кваліфікаційних категорій та педагогічних звань для наукових та науково-педагогічних працівників, а також порядок їх присудження.

Висновки. Якщо розглядати кадрову ситуацію в Україні, варто зазначити, що на неї позитивно впливають наступні фактори:

- постійне оновлення нормативно-правової бази підготовки, функціонування, перепідготовки та підвищення кваліфікації наукових та науково-педагогічних кадрів;
- зменшення адміністративного та бюрократичного тиску на працівників;
- сприяння розвитку професійних товариств, асоціацій, спілок, котрі беруть участь в формуванні освітньої політики в державі;

- міжнародне співробітництво з закладами вищої освіти, органами управління європейських країн.

Література

1. Вавренюк С.А. Государственное регулирование реформирования высшего образования Украины на современном этапе /С. А. Вавренюк // EAST JOURNAL OF SECURITY STUDIES vol. 2/2, Науковий журнал «Східний часопис безпекових студій», 2018. – С. 15-24.

2. Вавренюк С.А. Підходи та інноваційні технології в освітньому просторі / С.А. Вавренюк // Збірник матеріалів XIV Міжнародної конференції «Стратегія якості у промисловості і освіті», 4-7 червня 2018 р., Варна, Болгарія. – С. 151-154.

3. Вавренюк С.А. Проблеми та напрямки досягнення якості освіти на етапі реформування вищої освіти України / С.А. Вавренюк// Інвестиції : практика та досвід: науково-практичний журнал, серія Державне управління. – К. : ТОВ «ДКС Центр», 2018. – Вип. 14. – С. 79-83.

Палюх В.В.
Вітовецький В.О.

ОСВІТА ЯК ІНДИКАТОР СТАНУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

З певною часткою впевненості слід вважати, що однією з найважливіших характеристик будь-якого суспільства, і навіть окремого індивіда служить інтелектуальний потенціал. Його наявність має на увазі не лише фактичну здатність нації, держави, суспільства, індивіда до генерації творчих та інтелектуальних ідей та адекватної реалізації інформаційних, матеріальних та нематеріальних ресурсів, а й потенційний обсяг знань та можливостей, здатний розкритися в майбутньому. Вчені вважають, що: інтелектуальний потенціал країни – це частина населення, здатна у вербальній чи речовій формі висловити та матеріалізувати генетичний цивілізаційний потенціал нації як спільноти, об'єднаної економічними інтересами у державу. У зв'язку з цим, важливе значення має взаємопов'язаний з інтелектуальним потенціалом інтелектуальний капітал, що характеризується як сума знань, навичок, ідей та можливостей конкретної соціальної освіти. Закономірно виникає питання про процес накопичення та примноження інтелектуального потенціалу, що на сьогоднішній день має на увазі інтенсивний розвиток не тільки економічної, освітньої, соціальної сфери, але й пильна увага до розвитку інформаційних, технологічних та інноваційних середовищ життєдіяльності.[2]

Ретроспективний погляд на події вітчизняної історії може проілюструвати нам, що у критичні та переломні періоди з погляду суспільних та політичних процесів практично завжди відбувався різкий спад інтелектуально-творчої активності. Це природний і цілком зрозумілий процес. Незважаючи на різні катаклізми, пережиті Україною, обсяг інтелектуального капіталу дозволяв долати труднощі та накопичувати ті ресурси, які дозволяли рухатися далі, хоч і

зі значними, часом, втратами. Наявність інтелектуального потенціалу, звичайно, характеризує рівень розвитку суспільства, визначає його можливості, здібності та якісні характеристики, але, на жаль, не завжди гарантує його успішну реалізацію та використання. [1] Важливу роль відіграють складові інтелектуального потенціалу, зокрема, освітній потенціал: «Огляди даних щодо вимірювання інтелектуального потенціалу нації, організації та особистості свідчать про те, що головною ланкою у формуванні інтелектуального потенціалу є система освіти.

Для інтелектуальної акумуляції, накопичення та, згодом, матеріалізації національного інтелектуального потенціалу важливим моментом є усвідомлення адекватних напрямів державної політики та способів її реалізації. Виділимо деякі критерії, за якими ми можемо судити про інтелектуальний потенціал України: по-перше, крізь призму освітньої системи або освітнього потенціалу, по-друге, точки зору активності творчої та наукової еліти суспільства, по-третє, з позиції перспектив подальшого розвитку нації.

Проблема формування інтелектуального потенціалу за допомогою освітньої системи є однією з важливих та пріоритетних для України сьогодні. Вона вимагає масштабного підходу, і заходи, що проводяться у зв'язку з цим, також повинні охоплювати всі галузі освітнього простору. Для формування інтелектуального потенціалу освітнього простору України необхідно проводити систематичну та цілеспрямовану роботу, удосконалювати змістовну, процесуальну частини освітнього процесу: по-перше, підвищувати ступінь інтелектуалізації змісту, суть якої полягає у розвитку інтелектуально-творчої спрямованості особистості шляхом формування та закріплення стійких інтелектуальних якостей; по-друге, розвивати інтелектуальну культуру особистості, що включає інтелектуальні показники людини, а також професійні знання, навички, розвинені здібності; по-третє, підвищувати рівень світоглядної культури; вчетверте, інформатизувати освітній процес.

Отже, з одного боку, система освіти є, як згадувалося раніше, головною ланкою у формуванні інтелектуального потенціалу нації. З іншого боку, освітній інститут сучасної України здійснює стабільне циклічне відтворення суспільної структури, що інтегрує різні професійні групи у єдиний економічний та соціальний ресурс. [3] У свою чергу, суспільство, зазнаючи різних регресивних чи прогресивних змін, змушене трансформувати свої інститути таким чином, щоб вони виконували адекватні функції. Тому система освіти є не лише засобом досягнення певних цілей, а й своєрідним дзеркалом для розгляду болючих точок соціуму. Отже, допустимою є оцінка інтелектуального потенціалу України за станом українського суспільства через призму системи освіти.

Література

1. Білокопитов В.І. Інтернаціоналізація вищої освіти та забезпечення її якості як пріоритетні завдання сучасного стану розвитку Болонського процесу. URL: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/pednauk/2009_1n/157.pdf.
2. Гриневич Л.М. Методологічні засади цілісності системи моніторингу якості освіти. Освіта і управління. 2010. № 4. С. 18–25.

3. Цюх О. Забезпечення якості вищої освіти: освітні індикатори та міжнародні організації. Порівняльні педагогічні студії. 2013. № 4(18). С. 119–124.

Рибчич І. Є.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО- ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Фізична культура та спорт є не лише ефективним засобом фізичного розвитку молоді, але й зміцненням та охороною його здоров'я, сферою спілкування та прояву соціальної активності молоді, розумною формою організації та проведення дозвілля, безперечно впливають на інші сторони людського життя: авторитет та становище у суспільстві, трудову діяльність, на структуру морально-інтелектуальних характеристик, естетичних ідеалів та ціннісних орієнтацій. Ступінь фізичної досконалості визначається тим, наскільки міцну основу вона представляє для подальшого розвитку, якою мірою вона «відкрита» новим якісним змінам і створює умови для переведення особистості в іншу, більш досконалу якість.

Володіючи та активно використовуючи різноманітні фізичні вправи, людина покращує свій фізичний стан і підготовленість, фізично вдосконалюється, що відображає такий ступінь фізичних можливостей особистості, її пластичної свободи, які дозволяють їй найповніше реалізувати свої сутнісні сили, дають можливість успішно брати участь у необхідних суспільству та бажаних для неї видах соціально-трудова діяльності, посилюють її адаптивні можливості та зростання на цій основі соціальної віддачі. Фізичне вдосконалення правомірно розглядати як динамічний стан, що характеризує прагнення особистості цілісного розвитку за допомогою обраного виду спорту або фізкультурно-спортивної діяльності.

Тим самим забезпечується вибір засобів, що найбільш повно відповідає її функціональним особливостям, розкриттю та розвитку її індивідуальності. Під час проведення масових оздоровчих, фізкультурних та спортивних заходів серед молоді обов'язково має бути досягнутий оздоровчий ефект [3]. При раціональній організації масових фізкультурно-спортивних заходів здійснюється вплив на учасників у напрямку виховання у них активної життєвої позиції, високої моральності, громадянськості та патріотизму, а також природної потреби у використанні фізичних вправ і спорту, та здорового способу життя у процесі своєї життєдіяльності.

Об'єктивна закономірність зростання ролі фізичної культури у житті ще не знайшла адекватного відображення у суспільстві. Тому кваліфіковані фахівці та громадські активісти мають вести цілеспрямовану діяльність щодо підвищення фізкультурної грамотності серед молоді. Для досягнення цього для

молоді необхідні знання та практичні навички щодо організації та проведення масових, оздоровчих, фізкультурних та спортивних заходів, спортивних змагань. У цілому нині, масова фізична культура може ефективно позначатися на розвитку особистості молоді лише тому випадку, якщо вона буде частиною цілісної системи виховання молоді. Тому серед молоді ведеться активна пропаганда фізичної культури, яка передбачає цілеспрямовану діяльність із поширенню знань у сфері фізичної культури та спорту.

Важливою особливістю колективів фізичної культури є залучення значної кількості молодих людей, викладачів та співробітників на регулярні заняття фізичною культурою, спортом та туризмом, залучення їх до активної участі у масових оздоровчих, фізкультурних та спортивних заходах, затвердженні у суспільстві здорового способу життя. Для цього вкрай потрібне підвищення рівня фізкультурної освіти студентів, аспірантів, викладачів та співробітників; виховання потреби у затвердженні здорового способу життя, використання засобів фізичної культури у режимі праці та відпочинку; активізація; залучення всіх членів колективу до участі масових оздоровчих, фізкультурних та спортивних заходах; підвищення ефективності занять з фізичного виховання та фізкультурно-оздоровчих заходів та удосконалення роботи з масовою фізичною культурою серед молоді.

За допомогою різних форм і засобів пропаганди необхідно послідовно освоювати найважливіші розділи роботи з фізичної культури. Пропаганда фізичної культури та спорту у вищих навчальних закладах має бути недекларативною, а конкретною, продуктивною та цікавою, переконливою та дотепною, терплячою та дохідливою, вона має швидко реагувати на все нове для надання додаткового імпульсу та динамізму у проведенні роботи з масовою фізичною культурою у навчальних закладах [2]. Організацію та проведення пропагандистської роботи серед молоді з фізичної культури здійснюють сектори агітації та пропаганди спортивних клубів та спортивних рад.

Таким чином, фізична культура та спорт не лише є засобом зміцнення здоров'я молодої людини, її фізичного вдосконалення, раціональною формою проведення дозвілля, засобом підвищення соціальної активності людей, а й суттєво впливають на інші сторони людського життя, насамперед на трудову діяльність, моральні та інтелектуальні якості. Фізична культура та спорт впливають на процес самопізнання та самовдосконалення, на формування волі, морально-етичне виховання. Фізичне виховання молоді є пріоритетним напрямом державної молодіжної політики та обов'язковою складовою освіти всіх рівнів.

Незважаючи на те, що в розроблених у різних державах документах вироблені концептуальні основи та механізми здійснення фізичного виховання в системі вищої освіти, сучасний стан фізичного виховання у вищих навчальних закладах має сприяти ефективному вирішенню проблем зменшення дефіциту рухової активності студентів, яка є однією з причин різних відхилень у стані здоров'я студентів. У нових соціально-економічних умовах розробляються глибоко продумані та широко розроблені наукові основи з питань, що стосуються відродження інтересу, насамперед молоді, до занять

фізичною культурою та спортом. Норми і звички, зразки соціально схвалюваної поведінки, що існують серед населення, мають велике значення як щодо наукового осмислення процесів, котрі відбуваються, так і до практичної роботи.

Спроби використовувати фізичну культуру як оздоровлення, створюють лише передумови деякої модернізації самого процесу формування фізичного розвитку людини. Система фізичного виховання студентів спрямована зараз лише на вирішення проблем сучасності — здавання контрольних та залікових нормативів, що націлює на виховання слухняного виконавця, орієнтованого на дотримання вимог програми фізичного виховання. Фізичне виховання регламентоване змістом та обсягом обов'язкових годин навчальної програми. Ситуація у сфері фізичного виховання студентської молоді має відповідати повною мірою світовим тенденціям, де здоров'я посідає чільне місце серед життєвих цінностей молоді, а заняття з фізичної культури є важливим інструментом її реалізації.

Більш акцентовано увагу викладачів на теоретичних питаннях під час навчальних занять у вузах, посилення мотивації та відповідальності студентів за своє здоров'я, ефективного та цікавого проведення навчальних занять сприятиме формуванню інтересу до самостійних занять фізичною культурою у позааудиторний час. У розроблених державою документах вироблені механізми здійснення фізичного виховання, принципи, на яких має будуватися система фізичного виховання студентства заснована на принципах індивідуального та особистісного підходу, пріоритету оздоровчої спрямованості, широкому використанні різних засобів та форм фізичного вдосконалення, безперервності цього процесу, обліку регіональних умов.

Однак, на державному рівні має існувати чітке розуміння про те, що і як має відбуватися у перспективі з такою навчальною дисципліною, як фізичне виховання та яким чином вона може сприяти поглибленню інтеграційних процесів у галузі міжнародної освіти. Рівень фізичного стану студентів за ознаками фізичної підготовленості та стану здоров'я є високим [1]. Це зумовлено високою мотивацією до занять фізичною культурою та дотримання здорового способу життя та ефективністю сучасної організації фізичного виховання студентів, що забезпечує не лише оздоровчих, а й розвиваючих впливів. Фізична культура, як навчальний предмет вищого навчального закладу, має виконувати повною мірою свою важливу функцію щодо формування дієвого ставлення людини до власного фізичного вдосконалення.

Саме у зв'язку з самооцінкою формуються і виявляються у поведінці та діяльності риси людини, що визначають її цінність як члена суспільства: ставлення до самого себе, до інших людей, до суспільства, до праці. Звичайно, система провідних відносин людини визначається не лише самооцінкою, а й іншими соціальними умовами та факторами. Тим не менш, роль самооцінки висока, і приємна і корисна та обставина, що такий складний особистісний фактор успішно регулюється в значній своїй частині методами фізичної культури, які доступні та рекомендовані кожній людині.

Важливо відзначити, що крім впливу на фізичне здоров'я людини, спорт здатний зробити значний внесок у формування впевненості в собі, у своїх

силах, позитивного емоційного тла, розвивати оптимізм як межу характеру. На розвиток цих рис особистості впливає спорт, а ці особливості особистості своєю чергою визначають результативність, плідність, корисність людської діяльності, внесок особистості у спільну справу. Те, як людина реалізується у спорті або фізичній культурі, яких результатів йому вдається досягти, багато в чому впливає на його самооцінку.

Література:

1. Андреева І.А, Лугова О.В, Нашиванько О.В, Черняк Ю.С, Шевченко О.А. Система громадського здоров'я – сучасний стан та світовий досвід. *Мед. перспективи*. 2016. № 21 (3). С. 70-76.

2. Богатирьова Р.В., Линчак О.В., Тимченко О.І. Генетико-демографічні процеси серед населення України. *Журнал НАМН України*. 2012. Т. 18. № 1. С. 81-91.

3. Гойда Н.Г., Курділь Н.В., Вороненко В.В. Нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства в охороні здоров'я України. *Запорізький медичний журнал*. 2013. № 5 (80). С. 104-108.

Шевчук Ю. Р.

НАПРЯМИ ПУБЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АКАДЕМІЧНОЮ МОБІЛЬНІСТЮ СТУДЕНТІВ

Необхідність розвитку академічної мобільності, що забезпечує інтенсивну взаємодію закладів вищої освіти у рамках освітнього процесу, диктується характером сучасного громадського розвитку. Передові країни вступили в епоху постіндустріального розвитку, принципова риса якої - все більша наукомісткість виробництва і можливість економічного домінування за рахунок цієї наукомісткості .

У сучасному суспільстві освіта розглядається як один з вирішальних чинників формування інтелектуальних ресурсів, забезпечення високого рівня розвитку продуктивних сил. Це відповідає пріоритетам сучасного світового соціально-економічного розвитку. На думку багатьох експертів, головною його особливістю є безперервний інноваційний процес.

П. Ромер вивів найбільш вдалу формулу, що пояснює економічне зростання. Його формула виявляє залежність економічного зростання від технологічних параметрів, а також від рівня банківського відсотка і величини "людського капіталу" зосередженого у сфері отримання нового знання.

Популярна концепція, обґрунтована в роботах Д.Фрімена і Б.А.Лундвалля "Національна інноваційна система", має на увазі сукупність "усіх ланок економічної структури і інституціональної системи, які впливають як на наукові дослідження, так і на процеси навчання. Системи виробництва,

маркетингу і фінансування є як би підсистеми, в яких вони відбуваються", як "економіку, розвиток якої заснований на взаємному навчанні"[2].

Під економікою, заснованою на знаннях, зазвичай розуміється економіка, в якій до традиційних економічних чинників (праця, капітал і земля) додається новий чинник - знання. При цьому роль знання стає ключовою в створенні конкурентних переваг і формуванні економічної вартості. Знання в цьому випадку виступають не як ресурс, а як капітал, який підлягає відтворенню в економічних циклах. Відповідно суспільство знання - це суспільство, в якому усі зацікавлені сторони (не лише великий бізнес) мають еквівалентний доступ до ресурсів інформаційних технологій і розділяють вигоди, які ці ресурси приносять. У доповіді Європейської комісії відзначається, що стержнем економіки, заснованої на знаннях, і суспільства знання, являється комбінація чотирьох незалежних елементів: виробництва знань, передачі знань за допомогою освіти, поширення знань за допомогою засобів масової інформації і комунікаційних технологій, використання знань в технологічних інноваціях.

Якщо розуміти знання не як знеособлену інформацію, а як результат мислення, який може існувати у формалізованому і неформалізованому виді, то роль індивіда, як у бізнесі, так і в суспільстві повинна істотно змінитися. Одним з наслідків таких змін є індивідуалізація конкуренції.

Усе більш виразними стають тенденції, які стали суттю модернізаційних змін в освіті нового тисячоліття [1]:

- глобалізація освітнього простору;
- перетворення якості освіти в найважливішу умову конкурентоспроможності країни;
- міжнародна мобільність кадрів;
- посилення людського чинника технологічного розвитку;
- досягнення нової якості праці на основі якісного оновлення стандартів життя і освіти;
- розвиток нових систем освіти і підвищення кваліфікації;
- поява нетрадиційних форм зайнятості;
- забезпечення соціальної захищеності і боротьба з соціальною ізоляцією;
- висунення інтеграційних процесів в число ефективного чинника підвищення якості освіти.

На початку XXI століття в розвинених країнах значно активізувалися наукові дослідження і дискусії з проблем інтеграції в області освіти у зв'язку з посиленням процесів глобалізації і формування європейського і світового освітнього простору. Інтеграція є відображенням тих тенденцій, які характеризують сьогодні хід світового процесу в усіх сферах діяльності людини на Землі.

Інтеграція є провідним принципом розвитку сучасних освітніх систем, служить істотним чинником підвищення їх ефективності і якості.

Аналіз робіт, що вийшли у світ на цих трьох хвилях інтересу до інтеграції, показав, що єдиної думки з цих проблем немає, в наявності істотні

відмінності не лише в підходах до їх рішення, але навіть у використуваній термінології.

Науковий підхід до вивчення проблеми інтеграції в освіті припускає обґрунтування самого поняття "інтеграція".

Інтеграція в сучасній світовій освіті розглядається як частину складного і усеосяжного процесу зближення, взаємодії і взаємопроникнення національних структур. Для інтеграції характерні:

- взаємне зближення, взаємодоповнювана, взаємозалежність національних систем, що зростають за рахунок погодженої міжнародної освітньої політики;
- синхронізація дій, що досягається на основі регулювання їх відповідними наднаціональними інститутами;
- поступове переростання національними освітніми системами своїх державних рамок і зародження тенденцій до формування єдиного освітнього простору [3].

Регулювання інтеграційних процесів у світовій освіті здійснюється в традиційних формах (коли освіта входить складовою частиною в загальну стратегію планування інтеграційних процесів і в спеціальні освітні плани, проекти, програми : державні і міждержавні; великі міжнародні проекти під егідою ООН, ЮНЕСКО і так далі; спеціальні проекти, що реалізуються Радою Європи і ЄС) і в нетрадиційних формах, наприклад, розвиток телематичних послуг на основі традиційних комунікаційних мереж; розвиток дистанційної освіти за допомогою відеоконференцій і конференцій на комп'ютерних мережах і створення навчальних систем і середовищ. Дослідження інтеграційних процесів в європейській освіті дозволяють дати оцінку загальних тенденцій : *конвергентні політичні рішення створюють умови для розвитку єдиного європейського освітнього простору.*

Література:

1. Майстро С.В. Напрями удосконалення механізму державного управління у сфері освіти і науки в контексті необхідності інноваційного розвитку України / С.В. Майстро, Р.Г. Майстро // Державне будівництво. – 2018. – № 1. – Режим доступу до журн. : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2018-1/doc/1/01.pdf>.

2. Мешко Н.П. Університет у національній інноваційній системі : [монографія] / Н.П. Мешко, М.В. Поляков, Є.М. Суліма. – Д. : Вид-во ДНУ, 2012. – 434 с.

3. Палюх В.В. Особливості державного управління науково-дослідницькою діяльністю студентів університету в сучасних соціокультурних умовах. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління: зб. наук. пр. Х. : Вид-во НУЦЗУ, 2018. Вип. 2 (9). С.296-302.

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ТА ЇЇ РОЛЬ В ЕФЕКТИВНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ ДЕРЖАВИ

У сучасних умовах гуманізації та розвитку громадянського суспільства в Україні актуальною є проблема підвищення рівня морально-психологічної підготовки представників різних професій [1, с. 3]. Професійна етика – невід’ємна частка загальнолюдської моралі, вона існує в її межах і формується на її основі. Професійна етика описує й обґрунтовує особливості моралі різних професійних груп, виходячи із специфіки їх діяльності. Особливо дана проблема стосується державних службовців, які у своїй професійній діяльності взаємодіють із людьми, безпосередньо впливають на їх життя.

Переорієнтація сучасної професійної освіти на європейські стандарти, передбачає, у першу чергу, підготовку компетентного фахівця, здатного практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки та досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики [1, с. 5].

У ст.4 Закону України «Про державну службу» проголошуються основні принципи державної служби нашої країни: верховенства права, законності, професіоналізму, патріотизму, доброчесності, ефективності, забезпечення рівного доступу до державної служби, політичної неупередженості, прозорості, стабільності [2].

Державний службовець має призначення: служити своєму народу та кожному його громадянину, здійснюючи місію служіння через державну організацію. А це, у свою чергу, вимагає від державного службовця дотримання професійної етики, що стосується будь-якої сторони його життя.

Етика державної служби – інституційна етика, яка впливає з місії та філософії державної служби та презентує її цінності, професійно-етичні принципи, норми й механізми їхньої підтримки.

Етикою державної служби є: ставлення професійної групи і кожного спеціаліста до суспільства в цілому, його інтересів; визначення моральних якостей особистості представника державної служби, які забезпечуватимуть найкраще виконання ним професійного обов’язку; обґрунтування професіоналізму як моральнісної якості державного службовця; усвідомлення специфіки моральнісних відносин кадрового корпусу державної служби і громадян, які є безпосередніми об’єктами їх професійної діяльності; розкриття сутності взаємовідносин всередині професійних колективів органів державного управління, специфічних моральних норм, які виражають ці відносини; виявлення особливостей, мети, завдань та методів професійного етичного навчання державно-управлінського персоналу.

Етика державного службовця – це система професійно-етичних цінностей, принципів і норм, основана на усвідомленні їх професійного призначення, які відображаються у свідомості державних службовців, орієнтують і регулюють їх відносини, діяльність у сфері державної служби та механізмів підтримки професійно-етичної складової державної служби.

Професійна діяльність державних службовців обумовлена рядом факторів:

- державні службовці займають специфічне місце у суспільстві, вони реалізують державну управлінську діяльність і державно-владні повноваження;
- у професійній діяльності державних службовців складаються особливі відносини;
- відносини між державними службовцями і громадянами вибудовуються на засадах служіння державного апарату народів, його інтересам;
- для побудови стосунків всередині професійної групи державних службовців кардинальне значення має принцип ієрархії;
- підвищенні моральні вимоги в державному управлінні обумовлені розпорядженням великими матеріальними цінностями, людськими ресурсами;
- безпосереднім впливом на життя конкретних людей;
- існуванням ризику, непередбаченості у діяльності, сполученням формально-процедурних регламентацій діяльності з можливістю прийняття вольових суб'єктивних рішень, імовірним творчим характером праці.

Ці фактори призводять до виникнення особливих етичних проблем професійного життя державних службовців (проблеми дотримання державної таємниці, протидії корупційним діям, збереження конфіденційної інформації громадян, політичної неупередженості, обмеження частини політичних, природних їх прав тощо).

Таким чином, етика державного службовця виявляє специфічні вимоги до моральності державних службовців, які пов'язані з особливістю професії.

Моральними якостями державного службовця повинні стати: бажання приносити користь суспільству, громадянськість, відданість ідеалам демократії, законослухняність, патріотизм, політична неупередженість бюрократії, професіоналізм, повага та чуйність до людей, доброзичливість, схильність до взаємодопомоги та співробітництва, толерантність, працелюбність, відповідальність, сумлінне ставлення до своїх обов'язків, непідкупність, принциповість, вимогливість, справедливість, чесність, стриманість, урівноваженість, коректність та ввічливість, скромність в особистому житті, відчуття професійної честі та професійної гідності тощо.

Наявність високих моральних якостей державних службовців сприятиме підвищенню довіри громадян до влади в країні.

Література:

1. Романовський О. Г. та ін. Професійно-етичні засади педагогічної діяльності: текст лекцій / О. Г. Романовський, Л. М. Грень, Н. В. Серeda. – Харків: НТУ «ХП», 2020. – 148 с.
2. Закон України «Про державну службу». Редакція від 01.01.2022, підстава – [1928-IX](#). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#top>

Секція 2

Державна політика і управління в галузі національної безпеки: зміст і механізми реалізації

Ахмедова О. О.

ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Постановка проблеми. Глобальною тенденцією ХХІ ст. є зростання ролі та значення туризму для особи, суспільства та держави. Туристські поїздки (подорожі) у сучасному світі – це невід'ємна частина життя людини, пов'язана з реалізацією його права на відпочинок та дозвілля, свободи пересування, права на доступ до культурних цінностей, а також інших загально визнаних прав і свобод людини і громадянина. Разом із тим туризм виконує важливі соціально-економічні, культурно-екологічні, міжнародні та інші функції. На цьому фоні збільшується й кількість внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці, які стають все більш руйнівними та менш передбачуваними. Зважаючи на це, актуальним є проведення наукового дослідження щодо особливостей державної політики, спрямованої на гарантування та зміцнення безпеки у сфері туризму.

Виклад основного матеріалу. Аналіз внутрішніх і зовнішніх загроз безпеці у сфері туризму дає підстави виокремлювати серед них такі небезпеки природного і техногенного характеру, які включають надзвичайні екологічні ситуації, що безперервно супроводжують туристів під час їх подорожей. Активно проявляють себе й інші види небезпек, як, наприклад, нещасні випадки, дорожньо-транспортні пригоди (ДТП), авіаційні пригоди, випадки заподіяння шкоди життю, здоров'ю та майну туристів у результаті недоліків послуг.

Крім того, вітчизняна сфера туризму, як і світова система туризму загалом, усе частіше стають об'єктом зазіхань з боку національної та міжнародної організованої злочинності, у тому числі з метою розкрадання майна туристів, вчинення насильницьких дій щодо них, здійснення терористичної й екстремістської діяльності.

Ризики, пов'язані зі стрімким поширенням епідемій небезпечних захворювань, також є серйозною проблемою, як для України, так і для інших держав. Це дозволяє стверджувати про безпеку туризму як про один з елементів національної безпеки України. Слід зазначити, що безпека та туризм є явищами, що пов'язані між собою та доповнюють один одного. Власне кажучи, з одного боку, туризм потребує гарантування належного рівня безпеки. Сеульська декларація «Світ і туризм», прийнята Всесвітньою туристською організацією 27 вересня 2001 р., визначила, що безпека та захист туристів мають стати пріоритетом у кожній з країн-членів Всесвітньої туристичної організації [3]. Будь-які терористичні акти або напади, викрадення людей та загрози, спрямовані проти туристів або працівників туристичної індустрії, а також навмисне руйнування туристських об'єктів та об'єктів культурно-

історичної спадщини повинні переслідуватися відповідно до національного законодавством кожної країни.

З другого боку, міжкультурні зв'язки й особисті дружні відносини, що виникають у процесі туристського обміну, є важливим фактором забезпечення міжнародної (глобальної) безпеки, сприяють формуванню довіри та взаєморозуміння між народами й державами. У цьому контексті туризм є рушійною силою міжнародного розвитку та дотримання основних прав і свобод людини й громадянина.

Як зазначалося в Доповіді Генерального секретаря Всесвітньої туристської організації, перед туризмом стоять два масштабних завдання:

– перше пов'язано з оперативним реагуванням на стан функціонування туристичної сфери, а також забезпеченням безпеки подорожей і подоланням криз;

– друге завдання стосується довгострокової перспективи, зокрема вибору шляху розвитку туризму, здатного знизити його вразливість, підвищити стійкість розвитку в окремо взятій державі [1].

Власне кажучи, вкладом туризму у забезпечення людської безпеки є сприяння соціально-економічному розвитку держав та територій. Жодна країна не досягне сталого розвитку без підтримки безпеки в оптимальних межах. Проте й безпека залишається недосяжною у світі, в якому почуття безнадійності посилюється неприйнятним розривом у рівнях розвитку. Ця складна взаємозалежність між безпекою та розвитком туристичної сфери повинна визначати підхід до внеску туризму, який може бути вирішальним, у створення соціального добробуту, у боротьбу проти бідності й у забезпечення довгострокового розвитку [2]. Відтак, найважливішою особливістю гарантування безпеки туризму в сучасному світі є відповідальне управління туризмом, що засноване на концепції сталого розвитку та пов'язане з необхідністю чіткого бачення змін і тенденцій у певній невизначеності майбутнього.

За цих умов реалізація комплексу заходів щодо підтримки національної безпеки вимагає гарантування безпеки особистості. Останній різновид безпеки є нагальною потребою суспільства та держави, постійним пріоритетом внутрішньої та зовнішньої державної політики, а також імперативом розвитку країни на довгострокову перспективу. У цьому контексті відзначимо, що важливою є реалізація таких заходів державної політики у сфері безпеки туризму: формування ефективних механізмів захисту прав та законних інтересів туристів; організація надання якісних, безпечних та доступних послуг; забезпечення суспільної та державної безпеки; охорона навколишнього середовища; захист сфери туризму від впливу природних, техногенних та соціальних загроз безпеки, у тому числі від адміністративних правопорушень, протиправних посягань з боку організованої злочинності, міжнародного та етнічного тероризму.

Висновки. Отже, туристська індустрія й уряди повинні навчитися діяти в умовах невизначеності, у тому числі управляти кризовими ситуаціями, а також розумно використовувати засоби масової інформації в період труднощів. В

основі дій урядів та туристської індустрії має знаходитися солідарність між державами-членами Світової туристської організації, які поступово приходять до розуміння того, що в кризових ситуаціях вони перестають бути конкурентами, а стають партнерами.

Література:

1. Доклад на 16 сессии Генеральной ассамблеи Всемирной туристской организации. Дакар (Сенегал) 28 ноября — 2 декабря 2005 г. // Официальный сайт Всемирной туристской организации ООН. URL: <http://www.unwto.org>.

2. Домбровська С.М., Білотіл О.М., Помаза-Пономаренко А.Л. Державне регулювання туристичної галузі України: монографія. Харків: НУЦЗ України, 2016. 196 с.

3. Сеульская декларация «Мир и туризм» // Официальный сайт Всемирной туристской организации ООН. URL: <http://www.unwto.org>.

Баба Салаєв

СКЛАДОВІ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ АЗЕРБАЙДЖАНУ

Сучасний Азербайджан, чия економіка складає 3/4 економіки Південного Кавказу, загально визнаний лідер регіону. У системі міжнародних зв'язків Азербайджан зарекомендував себе як надійний партнер і самостійний гравець, чия думка набуває все більшого значення у вирішенні питань не лише регіонального, але і глобального значення.

Нині Азербайджан стоїть на порозі нового етапу розвитку. Поставлено завдання підвищення статусу республіки від держави - економічного лідера регіону до учасника, що має високу конкурентоспроможність, в системі міжнародних економічних відносин. В той же час, все ще залишається невирішеним питання вірмено-азербайджанського нагорно-карабахського конфлікту, що представляє загрозу безпеки і стабільності як самого Азербайджану, так і регіону в цілому. Тим часом у світі відбуваються складні геополітичні процеси, пов'язані з черговою фазою формування нового світопорядку після розпаду біполярного світу з причини тривалого перерозподілу питомої ваги між вже існуючими і виникаючими центрами впливу, міняється інструментарій, використовуваний у сфері міжнародних відносин, разом з «жорсткою силою» відбувається посилення чинника «м'якої сили». Усі ці процеси вимагають ретельного аналізу зовнішньої політики Азербайджанської Республіки в органічному зв'язку з етапами розвитку держави, розгляд зовнішньополітичних стратегій азербайджанської дипломатії у світі, що нестримно міняється, обумовлює наукову і практичну необхідність цього дослідження.

Формування зовнішньополітичних основ незалежного Азербайджану пов'язане з обранням Гейдара Алієва президентом в 1993 р. Зокрема, йому

вдалося: нормалізувати відносини з двома важливими сусідами в регіоні - Росією і Іраном; добитися припинення вогню і трансформувати вірмено-азербайджанський нагорно-карабахський конфлікт з військової площини в політико-дипломатичну; систематизувати зовнішньополітичну діяльність і визначити основні завдання і пріоритети, які стоять перед зовнішньою політикою країни. Виходячи з геополітичної ситуації в регіоні і національних інтересів держави, він збудував рівновіддалені стосунки з усіма основними геополітичними акторами, сформулював базові принципи зовнішньої політики, що стали основою довгострокових і прозорих стосунків Азербайджану з міжнародним співтовариством, внаслідок чого країні вдалося завоювати імідж надійного партнера на міжнародній арені.

Загальні зовнішньополітичні принципи країни закріплені в Конституції, згідно якої АР будує свої стосунки з іншими державами на основі загальновизнаних міжнародно-правових норм, таких як: повага до суверенних прав кожної держави і невтручання у внутрішні справи; недопущення насильницької зміни меж і загрози державної незалежності; вирішення різного роду питань мирним шляхом і так далі.

Основні пріоритети зовнішньої політики АР знайшли своє відображення в Концепції національної безпеки. Серед яких: захист незалежності і недоторканості кордонів держави, визнаних на міжнародному рівні; відновлення територіальної цілісності країни; забезпечення зовнішньополітичної, військової і економічної незалежності; вклад в міжнародну безпеку; співпраця з міжнародними організаціями; регіональна співпраця і двосторонні стосунки.

Каспійський регіон є одним з найбільших світових резервуарів нафти і газу. Наявність великих запасів енергоресурсів сприяє росту геоекономічного значення регіону і впливає на розклад геополітичних сил. Регіональні і зовнішні чинники, а також великі транснаціональні компанії ведуть гостру дипломатичну боротьбу за доступ до родовищ і маршрути транспортування каспійських нафтогазових ресурсів. Найбільш впливовими суперниками в цій боротьбі, разом з регіональними державами, являються такі світові центри сили, як США, Євросоюз і Китай. В зв'язку з цим багатий енергоресурсами і можливістю їх транзиту регіон Південного Кавказу і Каспійського моря набуває особливого значення як в геополітичному, так і в геоекономічному плані.

Таким чином, в результаті дослідження виявлено посилення за останні роки гуманітарного аспекту в загальному об'ємі дипломатичних зв'язків Азербайджану. Здійснюється комплекс заходів культурної дипломатії в розвитку і поліпшенні міжнародних зв'язків : за кордоном регулярно проводиться низка культурних заходів, спрямованих на популяризацію національної історії і культури; реалізуються спільні із зарубіжними державами гуманітарні проекти, сприяючі створенню сприятливого образу країни і атмосфери зовнішньополітичної довіри. Важливу роль в реалізації культурної дипломатії грають неурядові організації за допомогою неофіційної зовнішньополітичної діяльності, спрямованої на розвиток і поліпшення міждержавних відносин.

Важливим ресурсом культурної дипломатії, здатним підвищити міжнародну

значущість країни, є науково-освітній потенціал. А саме - освіта для іноземних студентів, як перспективний елемент «м'якої сили». Реалізація зовнішньої освітньої політики може бути успішнішою, якщо пропонувані напрями освіти підкріплені наявними традиціями, багатим досвідом застосування дисциплін, що викладаються. У цьому контексті м. Баку потенційно може стати одним з основних у світі науково-освітніх центрів з підготовки кадрів у сфері нафтогазової галузі і енергетичної дипломатії. На думку автора, для цієї мети державі необхідно розробити стратегію використання освіти в якості інструменту «м'якої сили».

Література

1. Ибрагимов И. Внешняя политика Азербайджана. Обозреватель. №10(273) - 2012.
2. Шемшученко Ю. С. Державний суверенітет і правова держава К. : Віче, 2010. 16 (277) . С. 2–3.

Біліченко В. М.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ»

Постановка проблеми. Будь-які рішення, у тому числі рішення в системі забезпечення Збройних Сил України приймають люди, які перебувають на державних посадах, мають відповідний професійний рівень та функціональні обов'язки. І від якості кадрового потенціалу, професіоналізму державно-управлінських кадрів залежить якість таких рішень. Кадровий потенціал Збройних Сил України – є основою формування якісного забезпечення обороноздатності нашої країни, саме від кадрів залежать важливі рішення щодо формування та розвитку національної безпеки країни.

Враховуючи російську агресію на Сході України, глобалізаційні виклики, інформаційні небезпеки, на сьогодні важливою проблемою є формування якісного кадрового потенціалу Збройних Сил України в системі публічного управління від якого залежить забезпечення захисту нашої країни від всіх можливих викликів та небезпек, які постають на даний час у світі.

Крім того, враховуючи фундаментальні національні інтереси, визначені Конституцією України та іншими законами України, Стратегія воєнної безпеки України передбачає досягнення, зокрема, такої цілі: професійний особовий склад Збройних Сил України та інших складових сил оборони, який перебуває в центрі уваги держави, підтримується вдосконаленими системами кадрового менеджменту, підготовки до військової служби та військово-патріотичного виховання молоді, може бути в короткі строки посилений підготовленим і вмотивованим військовим резервом [1].

Слід зазначити, що на сьогодні відсутні усталене поняття «кадровий потенціал Збройних Сил України», а також «кадровий потенціал Збройних Сил України в системі публічного управління». Водночас, і поняття «кадровий

потенціал» частіше аналізують у системі економічної теорії і кадровому менеджменті і це поняття також не є усталеним. Тому, на початку дослідження проаналізуємо наукові підходи до поняття «кадровий потенціал».

Кадровий потенціал – це сукупність знань, вмінь, навичок, досвіду, які особа отримала протягом навчання, виконання професійних обов'язків, а також професійної інтуїції, що надають можливість працювати фахівцю на певних посадах та розкривати здібності (здатності) при виконанні функціональних обов'язків.

На підставі аналізу досліджень щодо формування кадрового потенціалу Збройних Сил України в системі публічного управління слід зазначити, що більшість науковців до основних факторів та механізмів формування кадрового потенціалу відносять: по-перше, навчання, підвищення кваліфікації, короткотермінові тренінги, вебінари; по-друге, самовдосконалення, саморозвиток кадрів; по-третє, мотиваційні стимули, які формують та розкривають кадровий потенціал; по-четверте, оцінювання кадрового потенціалу, по-п'яте, кар'єрне зростання; по-шосте, формування кадрового резерву для подальшого розвитку кадрового потенціалу.

З урахуванням вищезазначеного, можна визначити попередньо кадровий потенціал – це сукупність знань, навичок, вмінь, здібностей, досвіду, які розкриваються через механізми навчання, підвищення кваліфікації, самовдосконалення, мотивації, адаптації, оцінювання, кар'єрного зростання та формування кадрового резерву.

Збройні Сили України - це військове формування, на яке відповідно до [Конституції України](#) покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності. Збройні Сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом [2].

Таким чином, кадровий потенціал Збройних Сил України – це сукупність знань, вмінь, здібностей, навичок, досвіду кадрів військових формувань, які здійснюють функції оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності.

На думку О. Заболотного, кадровий потенціал - це сукупність кількісноякісних характеристик кадрів, які визначають їх готовність вирішувати поточні та перспективні завдання у сфері забезпечення боєздатності військ [3, с. 132].

На нашу думку, кадровий потенціал Збройних Сил України в системі публічного управління – це сукупність знань, вмінь, навичок, досвіду, професійної інтуїції кадрів Збройних Сил України, які приймають державно-управлінські рішення та формують й реалізують певні важливі управлінські дії в публічному управлінні, спрямовані на забезпечення обороноздатності України та національної безпеки України.

Саме кадровий менеджмент має формувати кадровий потенціал Збройних Сил України в системі публічного управління

Кадровий менеджмент в Збройних Силах України в системі публічного управління – це специфічна форма діяльності органів управління військовою діяльністю, яка спрямована на створення, розвиток та ефективне використання кадрового потенціалу силових структур. Кадровий потенціал відноситься до сукупності кількісних та якісних характеристик особового складу, що визначає їхню здатність вирішувати поточні та потенційні завдання у сфері військових бойових можливостей [4, с. 49].

Суб'єктами кадрового менеджменту Збройних Сил України в системі публічного управління є керівники органів військового управління, яким надано право приймати кадрові рішення, а також спеціалізовані підрозділи в структурі органів управління військовою діяльністю – кадрові органи, які готують ці рішення та виконують їх.

Найефективніший метод управління кадровим потенціалом – результат його оцінки за параметрами, що характеризують професійний успіх та професійну діяльність військовослужбовців. Оцінка застосовується у таких сферах, як: підбір та переведення особового складу, планування та підтримка кар'єри військових, підготовка та підвищення їхньої кваліфікації, підготовка та перепідготовка резерву кандидатів для підвищення кваліфікації (призначення у тому числі на керівні посади), вдосконалення системних переваг, умов проходження служби, що сприяє мотивації до військової служби [4, с. 50].

Висновки. Проведений аналіз дав можливість виокремити поняття «кадровий потенціал», «кадровий потенціал Збройних Сил України», «кадровий потенціал Збройних Сил України в системі публічного управління», визначені механізми формування кадрового потенціалу Збройних Сил України в системі публічного управління.

Література:

1. Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України». URL: <https://www.rnbo.gov.ua/ua/Ukazy/4860.html>
2. Закон України про Збройні Сили України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>.
3. Заболотний О. А., Зельницький А. М., Оліферук В. М Формування кадрового потенціалу Збройних Сил України в системі вищої військової освіти: теоретичні аспекти. *Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського*. 2017. № 3(61). С. 129-135.
4. Дакі Н.І., Андрієнко О.І. Особливості кадрового менеджменту військових формувань. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 47-2. С. 48-52.

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ «ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ» НА НАЦІОНАЛЬНУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Україна – одна з країн Європи, яка стала жертвою нової форми ведення війни – так званої «гібридної війни». Катастрофічними наслідками цього різновиду гібридного воєнного конфлікту для нашої країни, який мав одночасно окремі ознаки міжнародного збройного конфлікту, збройного конфлікту всередині країни (неміжнародного характеру), збройного конфлікту на державному кордоні стали незаконна анексія (окупація) Автономної республіки Крим та окупація окремих районів Луганської та Донецької областей Російською Федерацією.

Національна гвардія України на всіх етапах розвитку цього конфлікту відігравала та продовжує відігравати значну роль у забезпеченні національної безпеки, а саме внутрішніх і зовнішніх складових безпеки людини і громадянина, громадської, державної та воєнної безпеки.

При цьому процес забезпечення національної безпеки полягає у формуванні відповідного до рівня небезпек або загроз національним інтересам потрібного інтегрованого потенціалу (воєнного, економічного, інтелектуального, морально-психологічного тощо) для своєчасного та адекватного реагування на них і створення умов для реалізації такого потенціалу.

Взагалі під загрозою національній безпеці розуміється демонстрація або прояв потенційно небезпечних політичних, економічних, соціальних, етнічних, релігійних (конфесійних), територіальних, воєнних та інших внутрішніх або зовнішніх для країни факторів, що за певних обставин здатні призвести до заподіяння шкоди її національним інтересам.

Під «гібридною загрозою» слід розуміти скоординовану за метою, місцем і часом певним суб'єктом воєнно-політичних відносин сукупність різних видів загроз, що може привести до переваги у інтегрованому потенціалі над іншим суб'єктом цих відносин. Основні відмінності «гібридних загроз» полягають у нестандартності їх впливу на противника, що обумовлена зростанням невизначеності при прийнятті рішення на їх реагування. Рівень такої невизначеності обумовлює ступень ризику прийняття неправильних рішень і відповідно масштаб і характер наслідків. Структура «гібридної загрози» може бути представлена зваженою сумою окремих видів загроз.

Прикладами таких загроз є проведення військових навчань ЗС РФ вздовж кордонів України навесні і восени 2021 року, у лютому 2022 року кібератака на сайти державних структур України, зменшення обсягів транзиту газу через ГТС України, пробний запуск Північного потоку 2 в грудні 2021 року, проведення стрільб у Чорному і Азовському морях у лютому 2022 року з фактичною блокадою Українських портів. Тобто скоординована за метою, часом і місцем сукупність окремих видів загроз у воєнній, економічній, політичній, кібер-сфері

тощо.

Таким чином, наведені приклади належать до «гібридних загроз» зовнішній безпеці, що можуть трансформуватися, за певних обставин, у повномасштабне вторгнення на територію України. Аналогічним чином формуються «гібридні загрози» і внутрішній безпеці і такі, що мають спрямованість одночасно на внутрішню і зовнішню безпеку. При цьому, структура «гібридної загрози» ускладнюється як за рахунок збільшення кількості компонентів так і ваги кожної з них в залежності від обстановки. Ускладнення структури «гібридної загрози» призводить до зростання рівня невизначеності у прийнятті рішення на реагування на такі загрози.

**БОНДАРЕНКО О. Г.
ЛАВНІЧЕНКО О. В.
ЧУХЛАТИЙ А. В.**

ЗАВДАННЯ, ФОРМИ ТА СПОСОБИ ОПЕРАТИВНОГО ЗАСТОСУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасний стан національної безпеки України в умовах складної міжнародної обстановки, воєнно-політичної і суспільно-політичної обстановки в нашій країні та на її кордонах обумовлює потребу у обґрунтуванні теоретичних основ оперативного застосування Національної гвардії України як військового формування з правоохоронними функціями, яке у мирний час входить до складу сил безпеки, а у воєнний час – до складу сил оборони, а саме потребують узгодження підходи до визначення завдань, форм та способів оперативного застосування.

Унікальність НГУ полягає у врахуванні її специфічного статусу, як військового формування з правоохоронними функціями, яке здійснює службово-бойову діяльність з виконання завдань воєнного характеру і завдань невоєнного характеру – громадської, державної безпеки та безпеки державного кордону. Вищою формою внутрішньої безпеки, як сукупності безпеки особи, громадської і державної безпеки, є держана безпека. При цьому 80% функцій, які визначені законодавством України, Національна гвардія України здійснює в інтересах забезпечення державної безпеки. Відповідно теорія службово-бойової діяльності Національної гвардії України займає проміжне місце між воєнною наукою і націобезпекознавством та може вважатися складовою теорії воєнної, громадської безпеки, безпеки державного кордону і теорії забезпечення державної безпеки.

У відповідності зі ст. 1. Закону України «Про Національну гвардію України» НГУ є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від кримінальних та інших протиправних посягань, охорони громадського

порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами – із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій.

Закон України «Про національну безпеку», а саме ст. 18 зазначає, що у мирний час НГУ входить до складу сил безпеки і виконує правоохоронні функції, а також розвиває спроможності, необхідні для виконання завдань у складі сил оборони. Із введенням воєнного стану Національна гвардія України приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони.

Зокрема, це підтверджується Концепцією розвитку сектору безпеки і оборони України (Указ Президента України від 14 березня 2016 року № 92/2016), в якій зазначено, що серед основних шляхів досягнення необхідних оперативних та інших спроможностей складових сектору безпеки і оборони для НГУ є підвищення спроможностей до виконання завдань із підтримання громадської безпеки, фізичного захисту об'єктів критичної інфраструктури, участі в охороні і обороні державного кордону України, а також підтримки операцій Збройних Сил України (ЗСУ) у кризових ситуаціях, що загрожують національній безпеці, та в особливий період.

В період загострення внутрішньополітичної обстановки в країні масштаб застосування НГУ істотно зростає й виходить на оперативний рівень. Оперативне застосування НГУ – складова частина воєнного мистецтва і службово-бойового застосування НГУ, яка охоплює теорію і практику підготовки та ведення службово-бойових дій оперативного масштабу формуваннями НГУ самостійно і у взаємодії з правоохоронними органами і військовими формуваннями.

Оперативний характер застосування НГУ пов'язаний з:

- масштабом цілей, що визначаються, характером і значущістю факторів, які підлягають урахуванню при плануванні й організації управління та взаємодії органів і сил різних за призначенням та належністю (правоохоронних і навіть військових);
- кількістю частин, що залучаються для виконання завдання;
- рівнем керівного складу, який організує взаємодію органів і сил (рівнем керівництва військами).

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Національну гвардію України» серед 20 основних функцій Національної гвардії України 18 функцій визначають участь НГУ у забезпеченні громадської безпеки і порядку та державної безпеки, які за своєю сутністю є правоохоронними функціями, відносять НГУ до сил безпеки держави та відрізняють її від ЗС України та інших військових формувань держави. Лише 2 функції безпосередньо виконуються НГУ у складі сил оборони держави, а саме:

- участь у здійсненні заходів правового режиму воєнного стану
- участь у виконанні завдань територіальної оборони.

Із введенням воєнного стану НГУ приводиться в готовність до виконання завдань за призначенням в умовах дії правового режиму воєнного стану, входить до сил оборони. У відповідності із доктриною «Об'єднані операції»

(розділ 3 Операція сил оборони) сили і засоби інших військових формувань (ІВФ), до яких відноситься НГУ, правоохоронні органи (ПрО), які входять до складу угруповання об'єднаних сил, можуть самостійно або у взаємодії з іншими складовими сил оборони виконувати визначені Доктриною завдання, зокрема НГУ виконує:

1. Забезпечення охорони органів державної влади в місцях їх постійної та тимчасової дислокації;

2. Охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки в зоні конфлікту;

3. Охорона та оборона важливих державних об'єктів у т.ч. і зоні конфлікту;

4. Забезпечення захисту державного кордону у визначеній зоні відповідальності;

5. Припинення збройних конфліктів (інших провокацій) на держкордоні, недопущення незаконного перетину держкордону озброєних осіб (груп) з території суміжних держав;

6. Знешкодження озброєних злочинців, припинення діяльності не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (груп), організованих злочинних груп і організацій;

7. Ведення воєнних дій у складі угруповання об'єднаних сил.

Крім того для забезпечення державної та громадської безпеки при виникненні збройного конфлікту всередині держави об'єднані сили, за провідної ролі НГУ, можуть залучатися до виконання завдань у межах своїх повноважень у разі:

– намагання відокремити від України певні адміністративно-територіальні одиниці, зокрема, за участю не передбачених законом воєнізованих та/або збройних формувань, приватних військових компаній, терористичних, неурядових, етнічних, релігійних або інших організацій;

– спроби державного перевороту або незаконної зміни конституційного ладу;

– дій інших держав щодо поширення свого впливу на внутрішньополітичну обстановку в Україні, насамперед на територіях, які вони розглядають як зони реалізації національних інтересів (впливу);

– виникненні масових заворушень на політичному, етнічному, релігійному та іншому підґрунті (блокування роботи органів державної влади, порушення функціонування об'єктів, комунікацій тощо);

– перешкоджання законної діяльності ЗС України та ІВФ;

– забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку.

Форми оперативного застосування НГУ поділяються на:

1. Оперативні дії НГУ – форма службово-бойового застосування НГУ (оперативно-територіального об'єднання, оперативного угруповання); сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, місцем і часом дій формувань НГУ, які проводяться в заданому районі за єдиним замислом і

планом для виконання бойового завдання оперативного значення (оперативного завдання) в межах великомасштабної спеціальної операції, яку очолює орган державної влади (певний правоохоронний орган), або ряд спеціальних операцій меншого масштабу та інші спеціальні заходи, що проводяться НГУ у декількох районах регіону (країни), які об'єднані загальним замислом і спрямовані на досягнення мети певного оперативного завдання. У формі оперативних дій формування НГУ діють при виконання таких завдань: охорона громадського порядку під час ліквідації наслідків катастрофи техногенного характеру державного (регіонального) рівня; забезпечення режимно-карантинних заходів державного (регіонального) рівня; охорона громадського порядку під час виборів органів державної влади національного рівня; підтримання правового режиму надзвичайного стану.

2. Спеціальна операція – це комплекс узгоджених і взаємозалежних по цілі, місцю та часу безперервних розвідувально-пошукових, ізоляційно-обмежувальних, режимних, охоронних, інших заходів та бойових дій з'єднань, військових частин і підрозділів або угруповань НГУ, оперативно-розшукових, режимних та інших заходів правоохоронних органів (формувань інших взаємодіючих органів виконавчої влади), що проводяться на обмеженій території за єдиним замислом і під загальним керівництвом у встановлені терміни в цілях відновлення громадського порядку, затримання злочинців (призвідників і активних учасників масових заворушень), роззброєння (ліквідації) незаконних збройних формувань, попередження, припинення та ліквідації наслідків кризової ситуації терористичного характеру. Спеціальна операція – визначає форму дій і оперативного і тактичного рівня. Це залежить від рівня керівництва діями, кількості залучуваних сил та засобів, рівнем небезпек та загроз.

Владимиров М.

ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ НАЦІОНАЛЬНОЮ ПОЛІЦІЄЮ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Правомірність застосування вогнепальної зброї співробітниками національної поліції законодавець пов'язує не лише із суворим дотриманням ними спеціальних норм, що встановлюють підстави застосування зброї, але також і з дотриманням організаційних засад.

До організаційних засад права застосування вогнепальної зброї належить встановлений законом порядок застосування зброї. Ми поділяємо цю точку зору, водночас вважаємо, що до організаційних основ застосування вогнепальної зброї слід також віднести і встановлений відповідними правовими актами порядок її носіння та зберігання. Порядок застосування, носіння та зберігання вогнепальної зброї становлять єдиний «механізм», що забезпечує реалізацію цього правового інституту.

Якщо підстави наказують співробітнику національної поліції, у яких він має право застосувати зброю, то порядок застосування зброї наказує співробітнику як це зробити, і полягає у передбаченому законом переліку дій співробітника при виникненні підстав для застосування зброї.

У свою чергу кожна стадія порядку застосування зброї, залежно від обстановки, введення воєнного стану, і ступеня небезпеки.

Без попередження зброя застосовується військовослужбовцями при відбитті нападу з використанням зброї, бойової та спеціальної техніки, транспортних засобів, літальних апаратів, морських або річкових суден.

Як бачимо переліком випадків. Підстави застосування вогнепальної зброї без попередження визначено наступне:

коли зволікання у застосуванні зброї створює безпосередню небезпеку життю та здоров'ю громадян, військовослужбовців або працівників національної поліції.

Так, напад з використанням зброї, бойової та спеціальної техніки, транспортних засобів, літальних апаратів, морських або річкових суден явно є загрозою життю та здоров'ю людини, крім того, такий напад можна розцінювати як спробу захоплення зброї та військової техніки військовослужбовців та співробітників національної поліції. Отже, правовою основою застосування зброї без попередження є випадок — коли зволікання у застосуванні зброї створює безпосередню небезпеку життю та здоров'ю громадян, військовослужбовців або співробітників національної поліції.

Крім того, немає сенсу перераховувати різновид транспортних засобів, оскільки саме поняття «транспортний засіб» — пристрій, призначений для перевезення людей, вантажів або обладнання встановленого на ньому, вже включає і літальні апарати, і морські або річкові судна.

Щодо права застосування зброї без попередження при нападі особи в умовах обмеженої видимості, слід зазначити, що якщо напад допущено при обмеженій видимості, то і зброя буде застосовуватися в умовах обмеженої видимості. Але, при застосуванні вогнепальної зброї в умовах обмеженої видимості напрямок ведення вогню є небезпечним, від цього можуть постраждати сторонні особи, що може призвести не лише до порушення заходів безпеки, а й до перевищення меж крайньої необхідності. Дане положення в законі не посилює правову захищеність військовослужбовців та співробітників національної поліції, а навпаки, робить її хитким до випадку поразки з вогнепальної зброї сторонньої. Не можна, щоб через недбалість посадових осіб, а припущення нападу за будь-яких обставин є результатом недбалості.

Таким чином, виходячи з вищевикладеного, є недоцільним позначати підстави для застосування вогнепальної зброї без попередження переліком певних випадків.

При спробі нападу на співробітника національної поліції, який перебуває з оголеною вогнепальною зброєю, скоротивши при цьому вказану ним відстань, надають працівникові національної поліції право застосувати вогнепальну зброю у відповідності із захистом від нападу небезпечного для її

життя, небезпечного поранення, а також у відповідність до припинення спроби заволодіння його зброєю.

Співробітник, за наявності підстав для застосування вогнепальної зброї для припинення нападу, має право передати свою табельну вогнепальну зброю іншому співробітнику, коли сам не в змозі скористатися нею через поранення або інші об'єктивні обставини.

Вважаємо, що даний варіант норм сприятиме подальшому розробці проекту загального закону, які мають забезпечувати правопорядок, а також за необхідності приймати участь у відбитті збройного нападу з боку країни агресора.

Література:

1. Дії працівників міліції під час несення служби на блокпостах, в умовах наступу і оборони, затримання озброєних злочинців, в тому числі в містах, будівлях [Текст]: метод. рек. / В.В. Сокурєнко, В.А. Куліков, О.В. Каверін, В.Л. Костюк. – К.: Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 111 с.

2. Ільницький О.М. Організаційно-правове забезпечення громадської безпеки в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.М. Ільницький; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. – Київ, 2015. – 20 с.

3. Куліков В.А. «Правові засади застосування спеціальних засобів підрозділами Національної поліції» // Всеукраїнська науково-практична конференція: «Національна поліція Донеччини: проблеми становлення та стратегія розвитку – 2016»: Зб. тез доповідей. – Маріуполь: ДВНЗ «ПДТУ», 2016., – С.23-26.

4. Організація та порядок здійснення супроводження військових та інших транспортних колон працівниками органів внутрішніх справ [Текст]: метод. рек. / В.Л. Костюк, В.А. Куліков, О.В. Каверін – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2015. – 46 с.

5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 1647-III // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 28. – Ст. 250. 2. Адміністративна діяльність: навч. посіб. / [М. В. Ковалів, З. Р. Кісіль, Д. П. Калаянов та ін.]. – К. : Правова єдність, 2009. – 432 с. 3. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 2015. – № 40, 41. – Ст. 379.

Домбровська С.М.

МЕХАНІЗМ ВПЛИВУ НА ВНУТРІШНІ ЗАГРОЗИ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Одним із важливих висновків, що логічно впливають сьогодні з реальної ситуації на планеті, яка складається в першій чверті ХХІ ст., є посилення боротьби національних держав за самозбереження (світова пандемія, боротьба за ресурси, серйозні зміни клімату тощо). І низка інших зовнішніх факторів

значно посилила цю тенденцію. Уже сьогодні можна висунути наукову гіпотезу про серйозні зміни світового устрою. Очевидно, що на вістрі майбутнього переділу світу перебуває і Україна. У цьому контексті важливим є аналіз внутрішніх і зовнішніх загроз національній та громадській безпеці, які висуває сучасний етап розвитку людської цивілізації.

В зв'язку з цим головну увагу необхідно приділити внутрішнім загрозам, які, на наш погляд, чинять серйозний державно-управлінський вплив на національну безпеку України, а також проаналізувати основні фактори державного впливу на сферу безпеки особи, суспільства та держави. Говорячи про внутрішні загрози, слід звернути увагу перш за все на такі виклики національній безпеці України:

- можливість повної втрати владою адекватного потенціалу інтелектуальності;
- можливість утворення непереборної без збройної внутрішньої боротьби глибокої соціальної прірви між нею і народом країни;
- можливість докорінної зміни ієрархії цінностей усього суспільства, де загальнонаціональні інтереси, цілі й ідеал посідають останні місця;
- можливість повної дезінтеграції держави у вигляді «вибуху», що виникне в результаті соціогенних, техногенних, криміногенних та епідеміологічних факторів;
- можливість повної дезорієнтації населення країни ззовні та зсередини і перетворення країни на сировинний придаток інших більш сильних держав в ім'я «загальнолюдських» цілей;
- як ніколи в інші часи, у владі під час криз концентруються «тимчасові правителі», для яких особиста вигода завжди є вищою за державні інтереси, це – одна з найнебезпечніших загроз, яка визріває всередині країни, що трансформується; нам здається, ця проблема є актуальною і для України;
- перекіс у державному житті в бік прав і свобод окремих громадян, що володіють великими ресурсами, за рахунок ослаблення їх відповідальності перед усім суспільством і державою, що може призвести до повної дезорганізації державного управління та утвердження фактичної анархії.

Не меншій загрозі піддається уклад духовного життя країни, апробований протягом тисячоліть, а тому і обраний (самою історією), як найкращий.

Світовий досвід соціально-економічного розвитку показує, що в суспільстві існують об'єктивні принципові положення, порушення яких призводить до дестабілізації обстановки, криз і зниження рівня безпеки особи, суспільства та держави. На основі цих положень має будуватися система державного управління як соціально-економічними перетвореннями, так і питаннями безпеки, гострота яких стає найактуальнішою.

Державне управління безпекою особи, суспільства та держави, будучи складним соціальним процесом, характеризується змістовним і часовим аспектами. У змістовному плані державне управління, як ми вже вказували, складається з певного набору функцій, а в часовому – з послідовних стадій процесу. Разом із тим для кожної стадії державно-управлінської діяльності забезпечення національної безпеки виникає потреба в діях, спрямованих на

вирішення проблеми, що виникає. Тут важливо розуміти сутність державного механізму впливу на проблеми національної безпеки.

Тому під механізмом державного управління безпекою слід розуміти взаємопов'язану сукупність узгоджених за цілями і завданнями, місцем і часом, силами і засобами запланованих заходів із забезпечення безпеки особи, суспільства та держави. Відповідно до цього функції розкривають зміст державного управління в межах одиничного управлінського циклу. Правильне визначення складу функцій забезпечує розкриття змісту управління. Водночас державно-управлінські дії, що стосуються однієї функції, характеризуються таким:

- відносною відокремленістю від інших функцій державного управління і певною мірою самостійністю;
- тим, що управлінські дії повинні бути однорідними за своїм складом, взаємопов'язаними і спрямованими на досягнення однієї мети;
- управлінські дії повинні бути стабільними, багаторазовими.

Для ефективного державного управління забезпеченням безпеки особи, суспільства та держави необхідно використовувати в зазначеній послідовності такі функції: організація отримання достовірної інформації про зміни, що відбуваються в оперативній обстановці, її оцінювання та аналіз, прогнозування подальшого розвитку обстановки й ухвалення рішення щодо попередження розвитку соціальної напруженості або вирішення конфлікту; планування, контроль за виконанням ухвалених рішень і їх результатами, організація управління і керівництво. Отримання інформації про факти й події, що впливають на стан національної безпеки, слід організувати як через офіційні можливості, так і за допомогою оперативних сил і засобів, що використовуються в забезпеченні безпеки особи, суспільства та держави. Значення своєчасного отримання такої інформації в сучасних умовах зростає в зв'язку з тим, що політичні й економічні реформи здійснюються в умовах динамічно мінливої обстановки, основними елементами якої є кардинальна зміна принципів господарської діяльності та форм власності, розширення зовнішньоекономічного співробітництва, конверсія оборонних галузей промисловості, активізація розвідувально-підривної діяльності іноземних спецслужб та організацій (що в сучасних умовах особливо актуально для України), протиправних дій найбільш небезпечних міжрегіональних і міжнародних злочинних формувань та зростання вивезення сировинних ресурсів і матеріалів за кордон. Крім того, ця функція впливає безпосередньо з природи державного управління, бо організуючий вплив не може існувати без відповідної цілеспрямованої інформації, що відображає інтереси національної безпеки. До того ж для суб'єкта державного управління така інформація слугує основою для подальших управлінських дій як на стадії ухвалення рішень, так і на стадії їх реалізації.

Література:

1. Копанчук В.О. Особливості державної політики у сфері національної безпеки в зарубіжних країнах. *Вісник Національного університету цивільного захисту України (Серія: Державне управління)*. 2017. Вип. 2 (7). С. 103–109.

2. Помаза-Пономаренко А. Л. Напрями та методологія формування національної безпеки в регіональних умовах. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2015. № 2. С. 194–199. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcsudu_2015_2_29 (дата звернення: 16.04.2020 р.).

Копанчук В.О.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Стабільний громадський порядок – це необхідна умова і складова частина нормального функціонування системи державного управління, а отже, і забезпечення громадської безпеки, оскільки, як нам уявляється, забезпечення громадського порядку є однією з важливих функцій держави в сфері національної безпеки.

Важливим фактором у процесі виконання цієї функції є нормативно-правова регламентація правоохоронної діяльності органів державного управління, перш за все процесу функціонування державних органів та їх посадових осіб та охорони громадського порядку, що полягає в здійсненні державними органами заходів щодо забезпечення недоторканності людини, захисту її конституційних прав, свобод і власності та створення умов суспільного спокою, нормальних умов функціонування державних органів, установ, підприємств та організацій усіх форм власності.

Такими заходами є:

а) створення законодавчих та інших нормативних актів, що регулюють сферу охорони громадського порядку;

б) діяльність органів держави і громадських організацій із забезпечення реалізації цих нормативних актів.

У зв'язку з цим ми вважаємо, що в контексті досліджуваної в дисертації проблеми національної безпеки охорона громадського порядку є невід'ємною частиною громадської безпеки, яка передбачає чітке дотримання правил поведінки зі зброєю, боєприпасами, вибуховими, сильнодіючими, а також радіоактивними речовинами, правил дорожнього руху, протипожежних правил, правил техніки безпеки на підприємствах, будівництві та в науково-дослідних установах і санітарних правил [1].

Як показує досвід боротьби зі світовою пандемією, пов'язаний з поширенням інфекції COVID-19, охорона громадського порядку в кризових ситуаціях стає надзвичайно актуальною проблемою для держави, наприклад контроль держави над дотриманням громадянами карантинних правил може сприяти мінімізації наслідків від епідемії, і навпаки, недостатньо жорсткі управлінський вплив і контроль за порядком під час забезпечення громадської безпеки можуть збільшити фінансові, економічні та інші втрати держави.

Безпека суспільства (громадська безпека) – це стан нормального

функціонування громадських інститутів, можливість поширення різних соціально-політичних вчень і концепцій, а також свобода громадян об'єднуватися на основі спільності соціального, професійного, національного та інших інтересів у громадські формування.

Громадська безпека є органічно пов'язаною з особистою безпекою громадян та охороною громадського порядку. При цьому поряд із державою у вирішенні цієї проблеми повинні брати участь громадські організації та рухи. Наочним прикладом можуть служити різні волонтерські організації, які активно захищають інтереси громадян (в Україні це і допомога військовослужбовцям у зоні бойових дій, і допомога літнім людям і низка інших напрямів). На наш погляд, з розвитком інститутів громадянського суспільства в подальшому громадська безпека набуватиме більшого значення.

Найважливіше значення в забезпеченні національної безпеки має державна безпека, під якою, в свою чергу, розуміється ефективний захист територіальної цілісності й суверенітету в усіх сферах життєдіяльності держави і її конституційного ладу. Водночас державна безпека не може бути забезпечена без надійної та безперервної діяльності апарату державного управління, що містить у собі законодавчий, виконавчий і судовий компоненти [2].

Провідними напрямками в стратегії забезпечення державної безпеки є, на наш погляд, такі:

- своєчасне й адекватне реагування на загрози, що виникають, відповідно до їх характеру і реальних масштабів;
- здатність уживати превентивних заходів із запобігання і нейтралізації загроз;
- оптимальне поєднання інтересів безпеки країни та її окремих регіонів;
- поєднання системи національної безпеки країни з міжнародною;
- раціональне й ефективне використання наявних для вирішення завдань забезпечення безпеки сил і засобів.

Найбільш небезпечними чинниками для державної безпеки країни останнім часом стали: висування територіальних претензій до України з боку сусідніх держав, анексія частини територій, нарощування військових угруповань поблизу наших кордонів, наявність воєнних конфліктів на території країни, міграційні процеси, проблеми природного, техногенного та епідеміологічного характеру.

Оскільки життєдіяльність держави розвивається в різних сферах, і в кожній може виявлятися дія несприятливих чинників, національна безпека містить у собі політичну, економічну, соціальну, військову, інформаційну, екологічну державно-управлінську та інші види безпеки. Сукупність цих складових становить систему національної безпеки.

Література:

1. Бережницька У. Б., Савко О. Я., Данилюк М. О. Соціально-економічна безпека : навч. посіб. Івано-Франківськ : Симфонія, 2016. 264 с.

2. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України / Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова ; за ред. К. А. Кононенка. К.: НІСД. 2013. 56 с

Копанчук О.Є.

ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Система державного управління являє собою суспільну систему, в якій існують різні протиріччя, що призводять до виникнення джерел небезпеки для життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави. Як вважав відомий німецький філософ Г. Гегель, «різні інтереси виробників і споживачів можуть вступити у зіткнення один з одним, і хоча в цілому правильні відносини між ними і встановлюються самі собою, проте угода між ними вимагає також врегулювання, що свідомо реалізується інстанцією, яка стоїть над ними»[1].

Тому необхідно враховувати співвідношення між державними інтересами з інтересами суспільства і особистості. Перш за все слід зазначити, що державні інтереси є частиною більш складної й багатоаспектної системи – національних інтересів.

Державні інтереси є похідними від категорії «національні інтереси», разом з тим у них обов'язково має бути те загальне, що притаманне і національним інтересам, і інтересам особистості .

Зміст державних інтересів має визначатися тими сутнісними ознаками, які у своїй сукупності утворюють феномен держави, а також здійснення державними інститутами її функцій.

Виходячи з цього низка авторів пропонують під державними інтересами розуміти «обумовлену потребами соціуму легітимну фіксацію нормами позитивного (статутного) права офіційно декларованих напрямків державної політики в усіх сферах життєдіяльності суспільства» [2]. І тут необхідне розуміння того, що проблема вбачається у визначенні меж державної присутності в конкретних сферах спільної життєдіяльності людей. При цьому, однак, не можна недооцінювати державне управління, яке виступає як організаційно-правова форма реалізації виконавчої влади.

Коли йдеться про державне управління, то очевидним є той факт, що на нормативно-правовому рівні державне втручання обмежене юридичними рамками, в межах яких здійснюється формування компетенції органів державної влади, в тому числі органів виконавчої влади, покликаних організаційно-правовими засобами забезпечити реалізацію національних інтересів України в різних сферах державного управління.

Таким чином, основою національної безпеки є збереження необхідного балансу інтересів, який відповідав би сучасному стану держави, інтересам людини, всіх соціальних груп. Крім того, при реалізації власних

національних інтересів держава повинна враховувати національні інтереси інших держав й інтереси міжнародної системи в цілому, домагаючись їх певного балансу. Тому одним із найважливіших напрямків захисту конституційного ладу держави має бути вироблення та реалізація національної політики, що забезпечує баланс інтересів.

У разі дисбалансу інтересів може з'явитися загроза національній безпеці. Для досягнення балансу інтересів у будь-якій сфері життєдіяльності слід мати на увазі, що загальний інтерес повинен бути сформований так, щоб кожен індивід був зацікавлений в його реалізації. Тільки на основі такого загального інтересу, сформованого на принципі соціального консенсусу, можна проводити єдину державно-управлінську і політичну лінію.

У цьому сенсі, на нашу думку, для більш ефективного відстоювання своїх національних інтересів Україні як державі необхідне вироблення таких «консенсусних» технологій, які могли б сприяти миру і злагоди насамперед усередині держави, що у свою чергу надало б можливість краще усвідомлювати власні національні інтереси в міжнародному просторі. Тим більше, що в сучасних умовах (світова пандемія, боротьба за ринки енергоносіїв, переформатування світового простору і т. ін.) світова політика істотно змінюється, що вимагає коригування міжнародного вектора розвитку держави.

Щодо проблеми типологізації національних інтересів, то слід мати на увазі, що у вітчизняній науковій літературі зустрічаються різні точки зору на зміст терміна «національні інтереси» [3]. Автори, які спеціалізуються на питаннях національної безпеки і захисту національних інтересів, пропонують системне розуміння національних інтересів. У зв'язку з цим можна виділити декілька основних підходів до типологізації даної проблематики. По-перше, це розгляд національних інтересів як державних. На нашу думку, це можливо в разі розгляду так званої «ідеальної» держави, де всі закони виконуються, де функціонує зріле громадянське суспільство, в якому створені й діють реальні державні механізми, що дозволяють останньому виступати носієм і виразником інтересів усього суспільства.

По-друге, підхід, згідно з яким національні інтереси розглядаються як власні інтереси так званої «титульної» нації, або нації основної, що дала назву «етнонім» держави.

У даному контексті основний національний інтерес України полягає у створенні такої держави, яка б найбільшою мірою відповідала б інтересам громадян України. Тому завданням щодо зміцнення державності є: збереження територіальної цілісності, боротьба з проявами сепаратизму, побудова ефективної міжнародної політики, спрямованої на відстоювання національних інтересів України; відстоювання благополуччя і гідності співвітчизників усюди, де б вони не проживали; активізація зовнішньої політики з перенесенням ключового напрямку на європейський вибір та повне використання потенціалу міжнародних організацій, виходячи з національних інтересів України як держави, – це один з основних факторів у формуванні майбутньої доктрини захисту національних інтересів у сучасних

умовах.

Література:

1. Гегель Г. Работы разных лет : в 2 т. / Г. Гегель. – М. : Мысль, 1972. – Т. 2. – 630 с.
2. Ліпкан В. А. Поняття системи забезпечення національної безпеки України / В. А. Ліпкан // Право і Безпека. – 2003. – Т. 2, № 4. – С. 57–60.
3. Медвідь Ф. Політико-правові засади концепції національних інтересів України [Електронний ресурс] / Ф. Медвідь // Політичний менеджмент. – 2007. – № 6 (27). – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=79&c=1903>.

Помаза-Пономаренко А. Л.

ЕВЕНТУАЛЬНІСТЬ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА СИСТЕМИ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. У сучасному світі безпекове середовище характеризується високим рівнем невизначеності, що значним чином зумовлено природою транскордонних ризиків і загроз, а також суспільним розвитком. Відтак, важливим є дослідження впливу останнього на систему безпеки.

Виклад основного матеріалу. Аналіз визначення поняття «евентуальність» [1] дає підстави стверджувати, що вона передбачає настання можливості (-ей) для розвитку явищ і процесів за певних умов, за відповідних обставин. Зважаючи на предмет дослідження, можемо зазначити, що евентуальний варто розглядати з позиції забезпечення соціального розвитку за допомогою державної політики та діяльності інших органів публічної влади. Соціальний розвиток – це рушійна сила функціонування держави. Від того, як буде реалізовуватися її політика залежатиме розвиток населення, а, відтак, і стан підтримки безпеки, що формується (виходить) від суспільства. У разі недотримання цього принципу виникають ситуації суспільної апатії, хаосу, дестабілізації, трансформації тощо [3].

У продовження відзначимо, що аналіз сучасного стану функціонування систем безпеки за кордоном дає змогу стверджувати таке: суспільно-політичні конфлікти, терористичні акти та ін. аналогічні негативні процеси відбуваються не лише у «гарячих точках» планети, а й у соціально та економічно розвинених країнах. Підкреслимо, що природа (першоджерела) цих негативних процесів є різними, але так чи інакше вони спрямовані на задоволення вимоги щодо підвищення рівня соціального розвитку. Власне кажучи, ці вимоги стосуються визначення «стартового» соціального розвитку, але така стартовість може забезпечуватися вперше, а можуть бути відхилення від курсу, який уже був закріплений і відбувається певна його реалізація. На підтвердження висловленої гіпотези можемо вказати на особливості задоволення інтересів за загальновідомою «пірамідою» ученого Маслоу. Базис потреб та інтересів

людини становлять ті, що пов'язані безпосередньо із задоволенням найбільш важливих життєвих потреб. Серед них слід виокремити потреби безпеки: здоров'я, майна, майбутнього. За умови відсутності задоволення цих потреб складно говорити про актуальність задоволення потреб більш вищого рівня (пов'язаних із самоповагою, досягненнями, творчістю тощо).

Варто також зазначити, що вияви «небезпеки з боку суспільства» у кожній окремо взятій країні через не задоволення його інтересів є різними, адже рівень розвитку цих країн неоднаковий (розвинені; ті, що стали на шлях розвитку; ті, що відстають у розвитку та ін.) [4]. Як відомо, хвилі невдоволення є в Греції, Італії, Нідерландах, Словенії та ін. [2]. З огляду на це можемо стверджувати, що слід шукати першопричину виникнення негативних процесів, визначаючи на якому рівні та які саме інтереси соціуму не задоволені. Отримана інформація дозволить оперативно підібрати необхідні засоби для розв'язання наявних негативних процесів, спрямовуючи державну політику на таке: 1) підвищення рівня довіри суспільства до органів публічної влади (з середнього до високого або з критично низького до середнього); 2) покращення рівня добробуту населення (яке перебуває на межі (за межею) бідності або такого, що належить до середнього класу, який можна перевести в ранг значно заможніших) тощо. Більше того, складності ситуації додає те, що виникають позасистемні фактори, які чинять вплив на соціальний розвиток і систему безпеки. Ці чинники є важкопрогнозованими через посилення невизначеності такого розвитку, але вимагають переведення їх у статус врегульованих (контрольованих).

Одним з яскравих прикладів виникнення таких позасистемних факторів є поширення пандемії COVID-19. Вона становить підґрунтя сучасної дестабілізації суспільства та вияву «небезпеки з його боку», кристалізуючи проблемні питання у різних сферах суспільної життєдіяльності. Вони вимагають реалізації, з одного боку, системних заходів державної політики, а з другого – основних державноуправлінських функцій (прогнозування, програмування та планування). Усе це покликано забезпечити трансформацію позасистемного фактору у стан комплексно врегульованого.

Висновки. Отже, важливість революції в суспільному розвитку з порядку денного не знято. На межі ХХ-ХХІ ст. це питання актуалізується для країн Євroatлантичного ареалу та Східної Євразії. При цьому в якісно іншому забарвленні – мережевого тоталітаризму, національного та регіонального спротиву. З огляду на важливість розгляду тенденцій публічного управління у сфері національної безпеки подальші наукові дослідження будуть присвячені їхньому визначенню.

Література:

1. Евентуальний // Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/eventualjnyj#>.
2. Масові протести у Європі проти коронавірусних обмежень (13.12.2021). URL: <https://www.dw.com/uk/masovi-protesty-u-yevropi-proty-koronavirusnykh-obmezhen/av-60108172>.

3. Помаза-Пономаренко А.Л. Соціальний розвиток і безпека регіонів: державноуправлінські аспекти: монографія. Х.: НУЦЗУ. 2017. 270 с.

4. Beck U. Risk Society: Towards a New Modernity. London: Sage. 1992.

Правосуд О. Є.

ДОВІРА НАСЕЛЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

Постановка проблеми. Довіра наскрізно проходить через усі горизонтальні та вертикальні зв'язки, які виникають у суспільстві, робить його, з одного боку, загальним явищем, з другого – дозволяє розробляти диференційовані стратегії та технології соціального та публічного управління. У результаті гармонійного обліку загальних та специфічних характеристик довіри досягається узгодженість принципів та методів управлінської діяльності інститутів державної влади, збереження цілісності розвитку всіх сфер життєдіяльності суспільства. Разом із тим, на жаль, можливі ситуації, за яких не упроваджується належним чином принцип публічності, як результат, довіра населення до системи публічного управління стає коректуючим його механізмом. Зважаючи на що, набувають актуальності та важливості питання пов'язані з підвищенням рівня довіри населення до цієї системи, тому зупинимось детальніше на їх науковому розгляді.

Виклад основного матеріалу. Довіра відіграє надзвичайно важливу роль у конструюванні вертикальних суспільних відносин, у тому числі відносин населення з інститутами державної влади. Воно безпосередньо вплетено в механізм легітимації, а саме: владного авторитету забезпечуючи соціальну базу підтримки інститутів влади, політичного й економічного курсу, що проводиться ними. Як відомо, основною процедурою легітимації влади в умовах демократії є вибори. Сама ситуація виборів постає як обмін соціальної підтримки громадян на майбутні рішення, влади. Авансуючи довіру конкретним політикам та відмовляючи у підтримці іншим, виборець іде на певний ризик [1]. Проте цей ризик, у розумінні виборця, є засобом мінімізації побоювань, невпевненості щодо майбутнього, а, відтак, є засобом, що унеможливорює поширення соціальної апатії, хаосу та конфліктів.

Для вчених, які досліджують цю проблему, очевидність актуальності проблеми розвитку базової довіри пов'язані з особливостями сучасного етапу суспільного розвитку. Ці особливості пов'язані, по-перше, з суттєвою видозміною природи довіри. Поведінка сучасної людини меншою мірою детермінована зовнішніми санкціями, традиціями та безумовними авторитетами. Джерелом довіри в суспільстві вже не можуть, як раніше, виступати родинні та релігійні зв'язки. Природа довіри в суспільстві криється в добровільному бажанні людей надходити відповідно до очікувань інших.

По-друге, зросла потреба у довірі визначається тим, що, незважаючи на технічний прогрес й істотне збільшення знання про світ, суспільство залишається «суспільством ризику». Як відомо, ідею-ризик як межу сучасного суспільства вперше позначив німецький соціолог У. Бек, а потім розвинув Е. Гідденс. Пояснюючи свою думку, Е. Гідденс, зокрема, пише, що це зовсім не означає, що життя стало більш ризикованим, ніж раніше. Проте уявлення про ризик «починає відігравати центральну роль розробки рішень, що стосуються соціального оточення...» [2].

Отже, довіра виступає конструктивною формою, власне, реакцію на ризику, виклики та загрози, що впливають на суспільний розвиток. При цьому можна говорити про множення областей проявів невизначеності та ризику. Зокрема, проблема довіри населення до інститутів державної влади актуалізується й ускладнюється через поширення та кристалізацію не відомих раніше явищ і процесів. У цьому контексті важливим є наукова характеристика довіри населення як механізму публічного управління у сфері забезпечення національної безпеки.

Висновки. Отже, довіра населення представляє собою механізм публічного управління у сфері забезпечення національної безпеки. Ураховуючи положення загального концепту фундаментальної науки «Публічне управління й адміністрування», можемо зазначити, що довіра населення як механізм публічного управління у сфері забезпечення національної безпеки передбачає визначення суб'єктів державного управління (органи державної влади), об'єктів державного управління (соціально-економічний розвиток), функції державного управління (основні та допоміжні), методи та засоби державного управління (правові, організаційні, інституційні, інформаційні, економічні, ресурсні та ін.). З огляду на важливість розгляду сучасного стану функціонування механізм публічного управління у сфері забезпечення національної безпеки наші подальші наукові розвідки будуть присвячені дослідженню такого стану.

Література:

1. Помаза-Пономаренко А.Л. Соціальний розвиток і безпека регіонів: державноуправлінські аспекти: монографія. Х.: НУЦЗУ. 2017. 270 с.
2. Beck U. Risk Society: Towards a New Modernity. London: Sage. 1992.

Примуш Р.Б.

СУЧАСНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Процеси глобалізації грають роль зовнішнього чинника, який має амбивалентну спрямованість відносно національної безпеки, та полягає в тому, що, будучи позитивним явищем громадського прогресу, глобалізація поглиблює проблеми національної безпеки. Крім того, вони є одним з чинників, який привів до формування нового уявлення про національну безпеку, згідно з яким, по-перше, цей інститут є складовим елементом системи більш високого рівня (регіональній, міжнародній, глобальній безпеці), що є наслідком

інтеграції світової спільноти в прагненні здолати загальні загрози і виклики. А по-друге, проблеми національної безпеки отримали широке розуміння, що викликано інтернаціоналізацією політичних і правових систем різних країн і зв'язує їх з акцентом на невоєнних аспектах безпеки, зокрема питаннях людського розвитку.

Усі загрози національної безпеки можна розділити на внутрішні і зовнішні. Власне, до зовнішніх чинників віднесли в першу чергу глобальні тенденції, які потенційно є джерелами загроз національної безпеки. Необхідно відмітити, що глобалізація стимулює суперечливі тенденції громадського розвитку. Вона проходить в умовах жорсткої міжнародної конкуренції, яка викликає різні форми як співпраці, так і суперництва, породжує велику кількість загроз національної безпеки і вимагає від держав використання гнучких координаційних механізмів в цій сфері [1]. Ще однією проблемою в забезпеченні збереження національної безпеки в умовах глобалізації виступає інформаційна експансія найбільш впливових і сильних в інформаційному аспекті держав відносно інших держав світу, які хоч і мирним шляхом, але все таки можуть намагатися проникати в інформаційну сферу держав, заради навіювання і завуальованої пропаганди власних ідеологій.

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що на сучасному етапі становлення державності є доцільним, щоб реальна і ефективна політика у сфері забезпечення національної безпеки будувалася на основі чіткого обліку істотних чинників, які на неї впливають, знання їх основних характеристик, пріоритетів і граничних значень. Кожен з цих чинників впливає на стан національної безпеки по-своєму, що вимагає їх системного і комплексного обліку в процесі розвитку нашої держави, державного устрою в нашій країні, і безпосереднього усунення проблем і пропусків в забезпеченні національної безпеки в умовах тенденцій загального світового розвитку. Розробка концептуальних підходів до національної безпеки в сучасній Україні ускладнюється відсутністю єдиних поглядів в суспільстві на деякі базові цінності, інтереси і цілі. Існують також істотні розбіжності між центром і регіонами відносно розуміння їх змісту. Багато розбіжностей в трактуванні основних понять безпеки між політичними партіями і течіями, практиками і ученими у сфері державного управління

Очевидно, динамічна зміна внутрішнього і зовнішнього середовища, різні за характером впливи і сили загрози, діалектика цінностей, інтересів і цілей держав впливали, і істотно впливатимуть на вибір її керівного політичного шляху, засобів і способів забезпечення національної безпеки. Концептуальні підходи до забезпечення національної безпеки ми можемо розглянути через призму інформаційно-правового підходу, який включає такі елементи як :

- обробка і зберігання інформації;
- ресурси і канали інформаційного обміну;
- правові аспекти захисту інформації;
- способи діагностики і збереження інформації).

У свою чергу, інституціональний підхід до забезпечення національної

безпеки має на увазі наявність:

- нормативно-правової бази;
- різних форм взаємодії з іншими підсистемами безпеки;
- механізму забезпечення.

Можна констатувати, що інституціональний підхід - це основа системи безпеки. Сучасне розуміння суті національної безпеки як проблеми стабілізації суспільства припускає ширший погляд на вирішення проблеми її забезпечення, а отже і на розробку та впровадження політики національної безпеки.

По-перше, проблема забезпечення безпеки будь-якої країни охоплює не лише традиційно військові, але і економічні і політичні чинники, проблеми історичної і національної ідентифікації, проблеми демократизації і стабільності окремих держав, формування дружніх міждержавних стосунків і тому подібне.

По-друге, процеси, які сталися в останні десятиліття, показали безперспективність багаторічної і виснажливої конфронтації у відносинах між народами і країнами [2].

У контексті проблем аналізу державної політики національної безпеки одна з головних причин такого стану - відсутність відповідної методичної, наукової, навчальної літератури і відсутність належним чином підготовлених фахівців з державного управління у сфері національної безпеки. Незважаючи на очевидну необхідність незалежного обґрунтування державної політики національної безпеки, вдосконалення механізмів її реалізації і досить широке вживання політиками таких понять, як «державна політика національної безпеки», «національні інтереси», «національні цінності» і інших з арсеналу понятійно-категоріального апарату сфери національної безпеки, слід констатувати, що проблеми аналізу, прогнозування і на цій основі - розробки ефективної державної політики національної безпеки, визначення її місця і ролі в системі державного управління досі належним чином не висвітлений у вітчизняній науковій і практичній літературі [3].

В результаті цього життєво важливі проблеми суспільно-політичних і соціально-економічних трансформацій українського суспільства, захисту і просування національних інтересів стають перед - метом дослідження і обговорення, як правило, тоді, коли вони украї загострилися, коли кризова або конфліктна ситуація переросте в кризу.

Література:

1. Євсюков О. П. Концепція уніфікації державних механізмів щодо забезпечення соціально-економічної безпеки України / О. П. Євсюков // Вісник національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління, 2018. – Вип. 1 (9). – С. 124–130.

2. Помаза-Пономаренко А.Л. Державне управління територією та регіоном у сучасних умовах: особливості диференціації. Вісник Академії митної служби України. Серія: «Державне управління». – 2015. – № 1 (12). – С. 102–107.

3. Ситник Г.П. Методологічні аспекти формування понятійно-категоріального апарату національної безпеки / Г.П. Ситник // Вісн. УАДУ. – 2000. – № 2. – С. 19-27.

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ КОРДОНІВ УКРАЇНИ

Актуальне практично-політичне значення має формування ефективної системи забезпечення пограничної безпеки, вдосконалення її структури, функцій. Логіка розвитку сучасних процесів у сфері захисту і охорони державного кордону України обумовлює диференціювання складу, організаційної структури, функцій і завдань пограничної служби України на військові і невійськові компоненти з пріоритетним будівництвом прикордонних військ, оперативних органів, служб прикордонного контролю, прикордонної варти, забезпечення безпеки. Дієвість системи забезпечення прикордонної безпеки країни багато в чому залежить від владного механізму її функціонування і подальшого вдосконалення. Є значні незатребувані резерви підвищення ефективності функціонування системи забезпечення прикордонної безпеки України. Не повною мірою реалізовані можливості по координації зусиль державних органів виконавчої влади у сфері захисту і охорони державного кордону, а також по політико-правовому забезпеченню координаційних повноважень і дій. Діяльність по встановленню нового державного кордону України є важливою сферою державного будівництва.

Складність виконання цього історичного завдання полягає в рішенні багаторівневих проблем :

по-перше, йдеться про державний кордон України нового типу, який виключить повернення до "залізної завіси" і в той же час гармонійно поєднуватиме права і свободи людини із забезпеченням державної і громадською безпеки;

по-друге, становлення нового державного кордону України і його надійна охорона припускають реалізацію складного комплексу політичних, економічних, організаційних, спеціальних заходів оперативного і військового характеру.

Проведений аналіз переконливо показує, що найбільш характерними з точки зору забезпечення національної безпеки України тенденціями розвитку геополітичних процесів являються:

- перехід від біполярної моделі світового військово-політичного ладу до формування багатополюсного світу;
- посилення боротьби між економічними, політичними і військовими центрами за сфери впливу;
- звуження геополітичного і геостратегічного простору України;
- спроби геополітичної ізоляції України і її витискування зі світового простору.

Поняття "Загроза безпеки" стосовно прикордонної сфери є новим і теоретично не цілком розробленим. Недостатньо розвинена методологічна база визначення, систематизації і інтерпретації різного роду загроз взагалі і загроз прикордонної безпеки зокрема, а також практики політико-правового

регулювання діяльності з виявлення, запобігання і припинення загроз об'єктам національної безпеки на території України і у сфері її життєво важливих інтересів.

Нормативно-правова база діяльності з захисту і охорони державного кордону України потребує наукової систематизації, подальшого вдосконалення з урахуванням розвитку обстановки і перспектив будівництва систем забезпечення прикордонної безпеки України.

Сучасні реалії підвищують значущість розробки теоретико-методологічних основ забезпечення національної безпеки раніше усього понятійного апарату теорії забезпечення прикордонної безпеки, закономірностей і принципів політики забезпечення безпеки країни.

Концептуальною основою діяльності з забезпечення прикордонної безпеки є державна політика з захисту кордонів, як складова частина політики України в цілому. Вона служить важливим інтегруючим чинником функціонування системи забезпечення прикордонної безпеки країни, що посилює її цілісність. Прикордонна політика виступає необхідним засобом зв'язку елементів системи забезпечення безпеки, надає цьому взаємозв'язку змістовне наповнення і стійкість, озброює їх цільовими орієнтирами і установками.

Література:

1. Платонова І.О. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах інтеграції України у світовий економічний простір. *Економічна політика та механізми господарювання: сучасний стан, проблеми, перспективи: збірник тез наукових робіт учасників Міжнародної науково-практичної конференції для студентів, аспірантів та молодих учених* (м. Київ, 31 серпня 2019 р.). К.: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2019. С. 37-38.

2. Логутова Т. Г. Организационно – экономический механизм государственного управления инновационным развитием региона: [монография] / Т. Г. Логутова. – Мариуполь: ПГТУ, 2006. – 224 с.

Штеба Р.Ю.

НЕОБХІДНІСТЬ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО МОНІТОРИНГУ СТАНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Постановка проблеми. Існуючі загрози та виклики національній безпеці України вимагають розвитку та вдосконалення системи державного моніторингу та оцінки стану національної безпеки, як важливого інструменту підвищення ефективності та результативності державної політики у сфері національної безпеки та захисту національних інтересів України.

Виклад основного матеріалу. Встановлення взаємовпливу та взаємозалежності між різними стратегічними національними пріоритетами та сферами національної безпеки у динаміці їх розвитку саме собою представляє

досить складне завдання. У зв'язку з цим однією з основних науково-практичних завдань у сфері забезпечення національної безпеки України є формування апарату оцінки її рівня - створення системи моніторингу та експертизи стану національної безпеки на основі сучасної наукової методології та інформаційних технологій.

У загальному вигляді моніторинг стану національної безпеки України має представляти собою систему безперервного спостереження стану національної безпеки, що включає в собі сукупність сил, засобів та інструментів збору, обробки та аналізу інформації, а також засобів інформаційно-аналітичного забезпечення, що працюють за єдиним регламентом взаємодії та забезпечують підвищення якості та оперативність прийняття державно управлінських рішень при реалізації стратегічних національних пріоритетів та забезпеченні необхідного рівня національної безпеки.

Принципами здійснення моніторингу стану національної безпеки є:

- достовірність - використання інформаційних даних та показників, що найбільш повно та обґрунтовано характеризують стан національної безпеки та реалізацію стратегічних національних пріоритетів;
- системність - здійснення збору та аналізу інформації про стан національної безпеки за єдиною методикою, відповідно до затвердженого переліку показників, із встановленою періодичністю на основі даних статистичного спостереження та спеціальних досліджень;
- своєчасність - використання процедур, встановлення термінів збору, обробки та аналізу інформації, що забезпечують можливість негайного реагування та прийняття оперативних державно управлінських рішень;
- комплексність - спостереження динаміки показників, що характеризують стан національної безпеки, у порівнянні з заходами державної політики щодо реалізації стратегічних національних пріоритетів;
- спадкоємність - використання існуючих інформаційних баз даних, механізмів моніторингу та інструментів державного та відомчого статистичного спостереження.

Об'єктами моніторингу стану національної безпеки є явища, процеси та відносини, спостереження та оцінка яких необхідні для реалізації стратегічних національних пріоритетів та забезпечення необхідного рівня національної безпеки. Моніторинг представляє собою збір, накопичення та систематизацію необхідної інформації, аналіз та оцінку діяльності органів виконавчої влади з метою прогнозування розвитку ситуації та зниження небезпек та загроз Україні, а також підвищення ефективності державного управління процесами планування та забезпечення національної безпеки.

У сфері національної безпеки елементами моніторингу є оцінка прогнозованих ризиків, небезпек та загроз національній безпеці; відповідність розв'язуваних органами виконавчої влади завдань їхньої функціональної відповідальності у своєму сегменті національної безпеки; оцінка ефективності використання коштів та ресурсів, що виділяються на розвиток системи забезпечення національної безпеки [2].

Окрім того, потужною інформаційно-аналітичною підтримкою моніторингу стану національній безпеці має слугувати офіційна статистична інформація; інформаційно-аналітичні матеріали органів державної влади та аналітичні матеріали спеціальних досліджень стану національної безпеки, що організовуються зацікавленими органами виконавчої влади у межах відомчих витрат виконання науково-дослідних робіт [1].

Тобто необхідна єдина система, у якій приймали б участь статистичні органи із завданнями ведення моніторингу показників, що характеризують оборонну, економічну, фінансову, технологічну, енергетичну, демографічну, продовольчу, інформаційну безпеку, а також моніторингу динаміки їх зміни.

Висновки. Отже, необхідно сформувати систему державного моніторингу стану національної безпеки України, яка містить перелік показників стану національної безпеки, структурованою за стратегічними національними пріоритетами та має конкретні показники та чисельні їх значення. А основними цілями системи державного моніторингу стану національної безпеки України мають стати: створення комплексної системи національного моніторингу, прогнозування та раннього попередження кризових та катастрофічних процесів у політичній, військовій, соціально-економічній, енергетичній, продовольчій, техногенній, природній та інших сферах; розробка механізмів використання комплексних показників стратегічних ризиків у системі державного планування, управління та прогнозування.

Література

1. Дегтяр А. О. Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення: [монографія]. Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ "Магістр", 2004. 224 с.

2. Закон України «Про національну безпеку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.

Секція 3
Державна політика і управління в галузі попередження та ліквідації
надзвичайних ситуацій

Албов Н. Є.

**ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ СВІТОВОГО ДОСВІДУ ДЕРЖАВНОЇ
ПОЛІТИКИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я НА ОСНОВІ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ
ПРОЦЕДУР ПРОВЕДЕННЯ ВАКЦИНАЦІЇ ТА ЩЕПЛЕНЬ**

Досвід пережитих епідемій дозволяє припустити, що обов'язкова вакцинація може бути дієвим засобом боротьби з пандемією Covid-19, додаткових факторів невизначеності занадто багато, щоб стверджувати це напевно - або навіть робити досить впевнені прогнози. Історія обов'язкової вакцинації налічує два століття, закон, який наказує жителям штату Массачусетс в обов'язковому порядку зробити щеплення від віспи, було прийнято ще 1809 року. Експеримент вдався, спалахи інфекції припинилися, невдовзі схожі вимоги почали вводити й у сусідніх штатах. Втім, паралельно із законодавчою базою зростало й незадоволення простих американців, багато хто з них категорично відмовлявся щепитися, наголошуючи на тому, що обов'язкова вакцинація порушує їх конституційне право на життя та свободу.

Відповідно суспільна вигода очевидна, масова вакцинація – найдешевший і водночас найбільш дієвий спосіб боротьби з будь-якою інфекцією. Однак, незважаючи на глибоку переконаність лікарів в ефективності та безпеці усіх громадян належним чином сертифікованих – щеплень, примусова вакцинація неможлива, оскільки це йде врозріз із основами лікарської етики, що потребує поінформованої згоди пацієнта на будь-яке медичне втручання. Враховуючи, що для підтримки колективного імунітету частка вакцинованого населення має стабільно триматися на високому рівні, органам державної влади доводиться переконувати людей щеплюватися.

На сьогоднішній день обов'язкова вакцинація хоча б від однієї хвороби законодавчо прописана у понад 100 країнах, у 62 з них закон передбачає і міру відповідальності за недотримання цього зобов'язання - переважно заборону на шкільне навчання дітей, але подекуди відмовників ще й штрафують. У міру того як зростала частка щепленого населення, спалахи небезпечних хвороб там поступово сходили нанівець – поки в якийсь момент маятник історії не хитнувся у зворотний бік [2]. Люди, які жодного разу в житті не бачили справжньої епідемії, стали побоюватися побічних ефектів від вакцин більше, ніж самих хвороб, від яких ті захищають.

Буквально кілька місяців тому Європейський суд з прав людини виніс остаточне рішення: у демократичній державі особисті інтереси громадянина не можуть стояти вище за його відповідальність перед суспільством. У самих США обов'язкова вакцинація зараз є неодмінною умовою для прийому до школи дітей старших за п'ять років у всіх штатах. Проте статистика захворюваності там знижувалася з такою очевидністю, що їхній приклад один

за одним наслідували сусіди. По сьогоднішній день у тих штатах, де відповідні закони суворіші, спалахи кору та інших інфекційних хвороб трапляються рідше, з цього можна зробити висновок, що обов'язкова вакцинація має більший ефект там, де обійти заборону складніше.

Австралія давно не платить тим, хто не вакцинує дітей від основних захворювань або затягує час із щепленням дитини, а з січня 2016 року там ще й заборонили відмовлятися від обов'язкової вакцинації з будь-яких причин, окрім медичних. Роком раніше відмову від щеплення з ідеологічних міркувань заборонили в Каліфорнії - після масштабного спалаху кору, що розпочався в місцевому Діснейленді і зачепив дюжину штатів США, а також Мексику та Канаду. Заборона приймалася важко і супроводжувалась скандалом: до цього відмовитися від щеплення було досить легко, пославшись на релігійні погляди.

Примус людей до чогось повинен викликати хоча б у деяких з них природну реакцію опору - особливо в країнах, де жителі не особливо довіряють представникам влади [3]. Опитування, проведене Лондонською школою гігієни та тропічної медицини, показало, що люди, які відчувають з боку роботодавця тиск – чи то пряме розпорядження або м'які, але наполегливі рекомендації, значно частіше кажуть, що не хочуть вакцинуватися. Розмови з медперсоналом і особливо з працівниками соціальних служб показують, що примус співробітників до вакцинації може парадоксальним чином призвести до зворотного результату, закріпивши негативне ставлення до щеплення.

Почувши про можливість введення обов'язкової вакцинації, респонденти заявляли, що не мають наміру щепитися не тільки від Covid-19, а й від вітрянки, що ніяк не пов'язана з ним. Це при тому, що огляд трьох десятків досліджень показує: загалом переважна більшість людей у різних країнах світу підтримує ідею обов'язкової вакцинації. Однак щеплюватися "з-під палиці" самостійно жителі тих самих країн явно бажанням не горять. Декілька наукових праць стверджують, що пряник може бути значно ефективнішим за батіг і з точки зору суспільного блага заохочувати тих, хто приходить на вакцинацію добровільно, корисніше, ніж вводити каральні заходи за відсутність щеплення.

Однак, незважаючи на те, що саме це влада зараз намагається робити в різних країнах, скільки-небудь очевидних результатів ця практика поки що не принесла. Дослідження, проведені в Європі та США, дійсно демонструють, що запровадження обов'язкової вакцинації зазвичай покращує стан справ - тобто щеплення отримує більше людей [1]. Практично всі наукові роботи про ефективність обов'язкових щеплень написані за підсумками вакцинації дітей, здебільшого дошкільного віку та молодших школярів – тобто тих, кого від Covid-19 щеплювати навіть не починали.

У кількох країнах якісь із цих щеплень обов'язкові для медичних працівників, але рішення про вакцинацію людина так чи інакше приймає сама, подаючи заяву. Тож обов'язковою її можна назвати хіба що з натяжкою. Іншими словами, резюмують експерти, вже оголошена обов'язкова вакцинація від Covid-19 не має історичних прецедентів. А значить, і прогнозувати ефективність цієї кампанії особливого сенсу не має. До висновків будь-яких раніше зроблених досліджень доведеться додати цілу низку нових факторів –

від розкиду у віці вакцинованих до ризику підхопити вірус у черзі на укол, у набитому людьми приміщенні для щеплень і вгадати, як вони позначатимуться на результатах, практично неможливо.

В умовах пандемії час намагалися економити на всьому, і в результаті жодна з вакцин не пройшла належних перевірок, покликаних переконатися в ефективності та безпеці нового препарату у довгостроковій перспективі. Який поріг колективного імунітету для Covid-19 (і чи є він взагалі), вчені, як і раніше, не знають напевно і передбачити, поведеться Covid-19 як кір, як краснуха або якось ще, не візьметься жоден експерт. Адже це лише одне з численних невідомих рівнянь, що визначає розвиток епідемії. Питання про те, чи потрібно робити вакцинацію від Covid-19 обов'язковою, на сьогодні взагалі не можна обговорювати всерйоз, оскільки сам факт цієї дискусії є суперечливим.

Література:

1. Здровье-2020: основы европейской политики и стратегия для XXI века. Всемирная организация здравоохранения. Европейское региональное бюро. URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0017/215432/ (дата звернення: 15.12.2021).

2. Лехан В.М., Слабкий Г.О., Шевченко М.В. Аналіз результатів реформування системи охорони здоров'я в пілотних регіонах: позитивні наслідки, проблеми та можливі шляхи їх вирішення. Україна. Здоров'я нації. 2015. № 3. С. 67-86.

3. Мартякова О.В., Трикоз І.В. Перспективи модернізації охорони здоров'я. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2015. № 4 (32). С. 23-30.

4. Pennycook G., McPhetres J., Zhang Y., Lu J.G., Rand D.G. Fighting COVID-19 misinformation on social media: Experimental evidence for a scalable accuracy-nudge intervention. Psychological science. 2020. Vol. 31, No. 7. P. 770–780.

M. Karpa, O. Akimov

COMPETENCE OF LOCAL AUTHORITIES IN UKRAINE ON ISSUES OF RELIEF OF THE CONSEQUENCES OF THE MEDICAL AND BIOLOGICAL SITUATION ASSOCIATED WITH THE SPREAD OF CORONAVIRUS DISEASES (COVID-19)

Problem supply. The formation and distribution of the competencies of executive authorities to overcome the emergency situation associated with the spread of the COVID-19 coronavirus disease poses a difficult challenge for the public administration. After all, they need methodological, institutional, organizational, methodological, financial, resource types of support for all processes [1]. A significant achievement for science is the ability to delineate the competences of different entities at the regional level, having received a certain model for the

implementation of public administration by various entities, both state, self-governing authorities, and from the standpoint of private partnership.

Presentation of the main material. At the regional level, the executive branch implements the policy through the department for civil protection of the population, the department of health care of the regional state administrations. Separate competence is vested in regional commissions on issues of technogenic environmental safety and emergencies under the Regional State Administration.

For the most part, the chief of staff for the elimination of the consequences of a biomedical emergency appoints the head of the health department, and such an appointment is made by the head of the emergency response at the regional level. Undoubtedly, the legal status of the head of work to eliminate the consequences of a biomedical emergency of a natural nature associated with the spread of the coronavirus disease COVID-19 has the greatest effective content load in the context of the activities, development and functioning of an employee with this status [2]. Disclosure of the issue of the status of the work manager from the position of administrative law implies the presence of such elements as rights, obligations, restrictions, guarantees, incentives, and responsibility. Thanks to these elements, the activities of the work manager, his functioning in the field of healthcare, professional and personal development, and the disclosure of professional, creative and personal potential are ensured. And besides the legal status, taking into account the practice of public administration and the theoretical developments of scientists, it can also be argued that there are other aspects of this concept that determine the place and role of the work manager both in his professional activities and in interaction with other subjects of the implementation of state policy in the field of healthcare. The most significant aspects from the position of disclosing the content of the concept of competence of a work manager are the following main aspects of the status of a public servant as legal, organizational, functional, competency-based, social, constitutional (as a kind of legal), material, public, etc. [3].

The organizational and institutional support of the competence of the head of work to eliminate the consequences of a medical and biological emergency of a natural nature associated with the spread of the coronavirus disease COVID-19 in the district is in part of his appointment, because the appointment is carried out by the chairman of the district state administration for the purpose of direct management of emergency and rescue and other urgent work in the event of an emergency.

The competence of the head of work to eliminate the consequences of a biomedical emergency of a natural nature associated with the spread of the COVID-19 coronavirus disease lies in the exclusive right to form and liquidate the district headquarters for the elimination of the consequences of an emergency, as well as to approve its personnel [4]. At the time of liquidation of the consequences of an emergency, all emergency services that are involved in the elimination of such consequences are subordinated to the head of work on liquidation of the consequences of an emergency.

The competence of the head of work to eliminate the consequences of an emergency is determined by his rights, duties, guarantees, and responsibility. The main duties of the head of work to eliminate the consequences of a medical and

biological emergency of a natural nature associated with the spread of the coronavirus disease COVID-19:

- to carry out direct management of rescue and other urgent work;
- depending on the circumstances prevailing in the emergency zone, independently make decisions on: the implementation of evacuation measures; stopping the activities of business entities located in the emergency zone, and restricting the access of the population to such a zone; involvement in the prescribed manner in the conduct of emergency rescue and other urgent work of the necessary vehicles, other property of economic entities located in the emergency zone, emergency rescue services, as well as citizens with their consent; stopping emergency rescue and other urgent work if there is an increased threat to the life or health of rescuers and other persons involved in the elimination of the consequences of an emergency.

The leader has the right:

- manage all emergency services and formations involved in the elimination of an emergency;
- within its competence, provide instructions to all entities involved in the liquidation of the emergency, as well as citizens and organizations located in the emergency zone.

The implementation of the state policy on work to eliminate the consequences of emergencies at the local level occurs through the decisions of the head of work, drawn up by order. The order of the head of work to eliminate the consequences of an emergency is binding on all entities involved in the elimination of the consequences of an emergency, as well as citizens and business entities located in the emergency zone. The head of operations to eliminate the consequences of an emergency is personally responsible for managing rescue and other urgent operations to eliminate the consequences of an emergency.

The area of competence of the manager can be defined as the subjects of management, which are directed by managerial action to achieve the appropriate result. After analyzing the order of the leaders to eliminate the consequences of an emergency, located on the official web portals of local state administrations, we can summarize some of them, organizationally defining the scope of competence of the head through the order:

- on the establishment of a headquarters for the elimination of the consequences of an emergency at the local level;
- on the appointment of a responsible person to ensure the accommodation and stay of persons associated with a potential risk of infection with acute respiratory disease COVID-19;
- on ensuring the implementation of anti-epidemic measures;
- on examination of places of observation;
- on the establishment of a tent for the reception of patients with coronavirus disease COVID-19;
- on the strengthening of restrictive measures for the period of establishing a certain (ed.) level of epidemic danger;
- on restrictive measures for visiting state, communal and other institutions

located in the premises of administrative buildings of local governments;

- on additional anti-epidemic restrictions in connection with the establishment of an appropriate level of epidemic risk for the spread of COVID-19 and other regulations regarding restrictive measures, disinfection measures, etc. [5].

Considering the experience of the development of different states, one of the signs of functions can be identified as the direction of activity of all public institutions (state - decide the functions of the state; local governments - ensure the performance of the functions of the community; enterprises, institutions, organizations - within the limits of the endowed functions of the public service). The distribution of the performance of the functions of the public service must be carried out exclusively within the competence of the institution exercising this function [6-8]. It is advisable to consider in this context the features of the status of a public institution, which fixes the performance of these functions at the legislative level and approves the mechanism for their implementation. As part of the definition of functions, you can use the following approach to delineate functions by subject of implementation:

- functions of the civil service and their officials;
- functions of local self-government and its officials;
- functions of state companies, institutions and organizations and their officials;
- functions of other institutions, organizations, companies authorized to perform public service functions and their officials [9].

Conclusions. Further scientific research on the object of this study can be aimed at studying and analyzing competencies, namely the powers, rights, responsibilities, guarantees of the executive authorities of Ukraine in the field of healthcare and national security in dealing with the consequences of a biomedical emergency associated with the spread of Covid-19.

Separate methodological attention deserves the criteria for the effectiveness of the activities of the executive authorities of Ukraine in the field of healthcare, as well as public authorities, because their coordinating action will contribute to effective work to eliminate the consequences of a medical and biological emergency. Of course, scientific work on the prevention of the spread of the disease, preventive measures, direct operational control of the medical and biological situation, from the standpoint of information, organizational, resource, methodological, personnel and other types of support, will certainly be important research.

Литература:

1. Karpa, M. (2021). The competence of the executive authorities of Ukraine in the field of healthcare and national security to eliminate the consequences of coronavirus disease (Covid-19). Karpa M., Akimov O. *Public Administration and Law Review*, Issue 1 (5), 2021, pp. 73-82. <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2021-1>.

2. Karpa M., Akimov O. (2021). Competence Approach to the Development of Modern Public Administration: Theory and Practice of Implementation. *International Conference on Economics, Law and Education Research (ELER 2021)*. 40-45. doi: <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.210320.008>.

3. Карпа М.І. Статус державного службовця: функціональний, організаційний та компетентнісний аспекти // Державне будівництво : зб.н аук.пр. ДРІДУ НАДУ. – № 1/2017. - <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2017-1/doc/3/03.pdf>.

4. Офіційний інформаційний портал Міністерства охорони здоров'я <https://covid19.gov.ua>.

5. Офіційний веб-портал м.Херсон - <http://www.city.kherson.ua/articles/rozporядzhennya-kerivnika-robot-z-likvidaciyi-naslidkiv-mediko-biologichnoyi-nadzvichaynoyi-situaciyi-miscevogo-rivnya-pov-yazanoyi-iz-poshirennyam-koronavirusnoyi-hvorobi-covid-19>.

6. Карпа М.І. Визначення функцій публічної служби // Ефективність держ.управління (текст): зб.наук.пр. ЛРІДУ НАДУ – Вип.26 / за заг.ред. чл.-кор. НАН України В.С. Загорського, доц.. А.В. Ліпенцева. - Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2011. – Вип. 26. – С.255-263.

7. Карпа М.І. Предметна компетенція органів публічної влади // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. ОРІДУ / [Голов. ред. М.М. Іжа]. Вип. 3 (71). – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. – 182 с. – С. 50-56.

8. Karpa, M. (2021). Universally recognized and national principles of competence of civil servants as a basis for legal provision of information security: the experience of the European Union. *Journal of interdisciplinary research* (11(2)). pp. 48-53.

9. Karpa, M. (2020). Implementation of innovative forms and models of public administration in the sphere of culture in Ukraine / Karpa, M., O. Akimov, and V. Shykerynets / *Public Administration and Law Review*, no. 3, Oct. 2020, pp. 13-24, doi:10.36690/2674-5216-2020-3-13.

Кропивницький В.С.

НЕОБХІДНІСТЬ ТА НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ КАДРІВ ДЛЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Сучасні вимоги до підготовки фахівців для роботи у системі публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту надзвичайно високі. Адже суспільна трансформація в Україні та нове законодавство у сфері державного управління визначає перехід до сервісної держави, в рамках якої має сформуватися новий характер професійної діяльності у зазначеній сфері, яка містить згідно із Законом України «Про вищу освіту» та Національною рамкою кваліфікацій такі види управлінської діяльності: інформаційно-аналітичну; прогнозно-проектну; організаційно-управлінську; адміністративно-технологічну; комунікативно-консультативну; соціально-психологічну; науково-дослідну та педагогічну [2].

Виклад основного матеріалу. Це означає необхідність підготовки таких

фахівців для роботи у системі публічного управління та адміністрування у сфері цивільного захисту, які здатні аналізувати державну політику на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях, готувати пропозиції стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проєктів, програм, концепцій, стратегій, проєктів законів та інших нормативно-правових актів, проєктів міжнародних договорів; забезпечувати реалізацію державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; забезпечувати надання доступних і якісних адміністративних послуг; здійснювати державний нагляд та контроль за дотриманням законодавства, управлінням державними фінансовими ресурсами, майном та забезпечувати контроль за їх використанням; управляти персоналом державних органів; реалізовувати інші повноваження, визначені законодавством.

Аналіз систем підготовки фахівців служби цивільного захисту розвинутих країн дозволяє стверджувати, що вони є ефективними, хоча й дещо відрізняються одна від одної. Вважаємо, що заслуговує на увагу впровадження у систему підготовки та підвищення кваліфікації кадрів у сфері цивільного захисту України наступних положень:

- оптимізація кількості навчальних закладів у сфері цивільного захисту;
- збільшення кількості практичних занять для того, щоб майбутні працівники ДСНС могли приймати рішення в психологічно важкій атмосфері надзвичайної ситуації та мали змогу на освоєвання техніки на практиці;
- впровадження підготовки парамедиків: рятувальник повинен не тільки якісно ліквідувати надзвичайну ситуацію, а ще й уміти надати необхідну невідкладну долікарняну допомогу;
- введення навчання фахівців для підрозділів добровільної пожежної охорони;
- поглиблення та покращення вивчення іноземних мов;
- введення принципово нових моделей підвищення кваліфікації, дистанційного навчання, застосування кращих зарубіжних освітніх практик, передбачення обов'язкового навчання з відривом від виробництва;
- потребує перегляду та внесення змін довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників ДСНС України щодо конкретизації кваліфікаційних вимог до кожної посади;
- система з підготовки кадрів для ДСНС потребує оптимізації в частині визначення обсягів підготовки фахівців окремих спеціальностей за державним замовленням;
- запровадження моделі підготовки фахівців служби цивільного захисту, що передбачає постійне навчання та удосконалення своїх професійних знань впродовж проходження служби (роботи);
- розробка механізму забезпечення комплексного моніторингу якості освіти та професійної діяльності молодих фахівців у сфері цивільного захисту;
- запровадження заходів щодо контролю рівня знань та підвищення

рівня практичної підготовки молодих фахівців, а саме: повноцінна долікарська підготовка рятувальників з отриманням статусу «рятувальник-парамедик»; створення незалежного центру оцінювання рівня підготовки молодих фахівців та запровадження єдиної системи параметрів вимірювання рівня знань [1].

Отже, незважаючи на те, що структура системи освіти ДСНС, що включає вищу, професійно-технічну та післядипломну освіту відповідає новітньому законодавству України у сфері освіти, проте у системі підготовки кадрів невизначена потреба у фахівцях освітнього ступеня «молодший бакалавр», потребує удосконалення порядку направлення на навчання та організація післядипломної освіти керівників вищої ланки. Професійно-технічні навчальні заклади ДСНС потребують фінансової та матеріально-технічної підтримки в умовах збільшення обсягів післядипломної освіти.

Висновки. Отже, формування нової генерації фахівців у сфері цивільного захисту вимагає від них відповідних компетентностей, опанування різних видів управлінської діяльності, орієнтації на забезпечення публічних інтересів, прав і свобод громадян, вимагає відповідного реформування публічного управління та адміністрування і системи освіти у сфері цивільного захисту.

Література:

1. Звіт про науково-дослідну роботу: «Провести аналіз функціонування системи підготовки кадрів у сфері цивільного захисту та обґрунтувати шляхи її реформування («Система підготовки кадрів ЦЗ») (заключний)». УКРНДЦЗ. К. 2016. 345 с.

2. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / За заг. ред. С. Чернова, В. Воронкової, В. Банаха, О. Сосніна, П. Жукаускаса, Й. Ввайнхардт, Р. Андрукайтене; Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя: ЗДІА, 2016. 606 с.

Парубчак І. О.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ІНСТИТУЦІЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ ЩОДО СУСПІЛЬНОЇ СТАБІЛІЗАЦІЇ ПІД ЧАС НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Національні парламенти повинні відігравати важливу роль у розробці та визначенні демократичних заходів реагування на цю безпрецедентну кризу, а також повинні підтримувати свою здатність продовжувати приймати рішення, гарантуючи представництво всіх груп суспільства, ефективний нагляд за урядом та інклюзивне і прозоре вжиття законодавчих заходів. З цією метою держави-учасниці ЄС прийняли зобов'язання забезпечити, щоб у період дії надзвичайного стану в максимально можливій мірі гарантувалося нормальне функціонування законодавчих органів та коригувати свою роботу за допомогою конкретних заходів та деяких унікальних підходів до вирішення проблем.

В окремих випадках справа майже дійшла фактичної відмови від

виконання законодавчої, представницької та контрольної функцій. Серед усього спектра заходів, вжитих парламентами в державах регіону ОБСЄ з метою забезпечення продовження свого належного функціонування, можна виділити п'ять головних тенденцій, котрі ілюструють загальні для багатьох парламентів рішення, які були використані у відповідь на виклики. Незважаючи на те, що кінцеві результати цих кроків були різними, використані рішення вказують, з одного боку, на здатність парламентів реагувати на надзвичайну ситуацію та справлятися з нею, а з іншого – на те, як ця ситуація вплинула на нормальну роботу парламентів.

Тенденція виявляється у прийнятих деякими національними парламентами рішень про внесення до свого регламенту поправок, що дозволяють використовувати у роботі парламентів певні альтернативні процедури з огляду на особливі обставини пандемії. Ці рішення, хоч і процедурні за своїм характером, виявилися важливими та необхідними для того, щоб змінити звичайний порядок роботи парламентів, що дозволило вжити і деяких інших заходів, про які буде сказано нижче. Такі рішення, через свою гнучкість і оперативність, можуть бути цінним прикладом для тих національних парламентів, регламенти яких перешкоджають реалізації необхідних заходів, що дозволяють продовжити роботу парламенту в умовах надзвичайної ситуації.

У більшості випадків цей підхід, як здається, спрямований на зниження потенційного ризику для здоров'я тих парламентаріїв, від яких їхня парламентська робота потребує фізичної присутності; зазвичай він супроводжувався додатковими заходами для парламентаріїв та співробітників апарату, що стосуються соціального дистанціювання, а також процедури голосування. Така розстановка пріоритетів у тій чи іншій мірі мала місце у різних країнах по всьому регіону ОБСЄ. У зв'язку з цим пандемія стала серйозним викликом для представницької демократії в регіоні ОБСЄ, оскільки вона призвела до зупинки або згорання значної частини законодавчих процесів, парламентського нагляду та контролю.

На даний момент відеоконференції та дистанційні дебати не можна визнати повною заміною очної присутності, оскільки виникають питання щодо того, як віртуальні пленарні засідання та засідання комітетів можуть забезпечити змістовні дискусії, інклюзивну законотворчість та простір для досягнення політичних компромісів, а також, що найважливіше, гарантувати думки парламентської опозиції, все це є основою представницької демократії у регіоні ОБСЄ. Крім того, за наявними даними, використання цифрових рішень по-різному позначилося на участі жінок і чоловіків у законодавчій діяльності. У деяких випадках пандемія прямо або опосередковано серйозно вплинула на роботу парламентів, зрештою перешкоджаючи їх нормальному функціонуванню, передбаченому зобов'язаннями ОБСЄ.

Незважаючи на відмінності контекстів та вжитих заходів, такі випадки викликають стурбованість з точки зору забезпечення верховенства права та балансу гілок влади, оскільки з процесів прийняття рішень виключаються механізми парламентського контролю та нагляду. Почасті ці ситуації виникли

через невдалий збіг подій у часі, однак вони вказують на те, що, можливо, необхідно замислитися про правові аспекти розпуску та скликання парламентів за умов надзвичайної ситуації. Для того, щоб забезпечити виконання парламентом хоча б деяких необхідних функцій у конституційних та правових системах слід передбачити положення, що стосуються непередбачених обставин, щоб запобігти повній відсутності законодавчої гілки влади під час надзвичайних ситуацій.

Наглядові функції, що виконуються національними парламентами, залишаються найважливішою вимогою парламентської демократії – особливо під час надзвичайного стану, коли баланс сил зміщується у бік виконавчої влади. Для того щоб звести до мінімуму ризик зловживання Урядами, а також сприяти прийняттю більш якісних рішень, низка парламентів у регіоні ОБСЄ успішно продовжили виконання своєї передбаченої конституцією функції щодо здійснення нагляду та в низці випадків прийняли спеціальні законодавчі положення з цього питання. У деяких державах-учасницях ЄС парламенти створили комісії з встановлення фактів або спеціальні комітети для забезпечення своєчасного моніторингу боротьби з кризою та її наслідками.

За часів кризи влада часто прагне або буває змушена спрощувати процедури, оминаючи нормальні законодавчі процеси, приймаючи закони та політичні рішення в прискореному порядку і відмовляючись від змістовного обговорення та громадських консультацій. В умовах пандемії більшість держав-учасниць ЄС вдалися до запровадження надзвичайного стану або інших надзвичайних заходів, якими виправдовувалося використання швидких чи спрощених законодавчих процедур та прийняття законів у терміновому порядку з метою створити правову основу для екстрених заходів щодо захисту громадського здоров'я та подолання наслідків пандемії для всіх сегментів суспільства.

Водночас мали місце випадки, коли держави використовували прискорені процедури та терміновий порядок прийняття законів для цілей, які не стосуються реагування на надзвичайну ситуацію. Як правило, такі процедури дозволяють пропускати ті чи інші елементи нормального законодавчого процесу, проте в цілому цей процес повинен підкорятися принципам прозорості, інклюзивності та підзвітності, з тим щоб була забезпечена легітимність і доступність законів та їх відповідність стандартам прав людини і верховенству права.

У деяких випадках, коли в національному законодавстві було передбачено гарантії захисту або умови для використання прискореного порядку прийняття законів, надзвичайні заходи вживалися державами, порушуючи ці положення. У низці країн надзвичайні закони охоплювали кілька сфер одночасно, що призвело до появи законів (або пакетів законів) зведеного характеру. В умовах надзвичайної ситуації цей інструмент законотворчості дає можливість діяти швидко та вирішувати завдання у кількох галузях одночасно, однак він створює ризики з погляду відповідності законів зобов'язанням ОБСЄ, конституційним вимогам та принципам прав людини.

Ці проблеми можуть призводити до далекосяжних наслідків для

суспільства; слід зазначити, що за відсутності об'єктивно переконливих причин використання прискореної процедури відповідні закони мають прийматися у межах суворої законодавчої процедури з участю всіх зацікавлених сторін. У деяких державах прискорена законодавча процедура також використовувалася для прийняття законодавчих актів, спрямованих на те, щоб заднім числом створити правову базу для дій уряду, які вже були вжиті або перебували у процесі здійснення. У низці держав-учасниць закони приймалися в прискореному порядку без належного парламентського контролю, що призводило до введення заходів, що чинили непомірний вплив на основні свободи та права людини.

Зазначені заходи варіювалися від великих штрафів за недотримання карантину до розширення повноважень щодо спостереження або іншого регулювання, що ущемляє недоторканність приватного життя громадян; при цьому на їхнє обговорення в парламенті було відведено лише кілька годин. Більше того, деякі дуже суворі заходи вводилися незважаючи на існування серйозних сумнівів у наявності відповідної правової основи. При цьому інші держави-учасниці у явній формі обмежили проведення громадського обговорення питань, що не стосуються пандемії, які були включені до законопроектів, пов'язаних з надзвичайною ситуацією.

У зв'язку з цим не менш важливо враховувати, який вплив можуть або будуть надавати нові правила та норми на різні групи. Аналіз зазначених факторів, заснований на фактологічних даних, дуже важливий для підвищення ефективності реагування на пандемію, а також для забезпечення підготовленості та розробки планів реагування в інших контекстах та на випадок майбутніх надзвичайних ситуацій у галузі охорони здоров'я. У зв'язку з цим до роботи відповідних парламентських комітетів у рамках загального процесу прийняття рішень слід залучати експертів та групи громадянського суспільства, а також надавати цим суб'єктам можливість брати участь в оцінці впливу законодавчих актів.

Література:

1. Гойда Н.Г., Курділь Н.В., Вороненко В.В. Нормативно-правове забезпечення державно-приватного партнерства в охороні здоров'я України. *Запорізький медичний журнал*. 2013. № 5 (80). С. 104-108.
2. Мартякова О.В., Трикоз І.В. Перспективи модернізації охорони здоров'я. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2015. № 4 (32). С. 23-30.
3. Фещенко Н.М. Галузь охорони здоров'я: проблеми та перспективи фінансового забезпечення. *Держава та регіони*. 2010. № 3. URL: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/2559/1/Derzhava%20ta%20regioni_2010_6_155-161.pdf (дата звернення: 12.12.2021).

Секція 4

Державна політика і управління окремих галузей економіки та соціально-трудових відносин

Бабенко В.Ю.

МЕДІЙНО-КОМУНІКАТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ: НАПРЯМКИ ВИКОРИСТАННЯ НОВАЦІЙНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ

Постановка проблеми. Сучасну державу вже складно уявити без цифрових технологій. Вони насамперед дозволяють прискорити розвиток економічної, культурної та соціальної сфер життя громадян. Ці технології в межах інформаційного простору забезпечують оперативність отримання та поширення інформації, необхідної для задоволення потреб людей. Значна кількість інформації, спроможність швидкого розповсюдження без цензурування робить державу більш демократичною.

Виклад основного матеріалу. Інформаційна революція змінила стиль життя, економічні пріоритетні напрямки розвитку деяких держав. За останнє десятиріччя значний вплив на громадян нашої держави почала здійснювати діджиталізація, що передбачає впровадження новітніх технологій у повсякденне життя громадян. Значний об'єм інформації зусього світу став доступний кожній людині через смартфони, планшети та комп'ютери, які у свою чергу надають їм вільний доступ до всесвітньої мережі Інтернет. Як наслідок, з'явилися нові методи швидкого доведення інформації, які все частіше використовують політичні сили для маніпуляцій громадською думкою у своїх інтересах. Новітні технології для більшості громадян почали замінювати собою телебачення та друковані ЗМІ. Разом із тим бюрократичний державний апарат занадто повільний і нездатний швидко реагувати на зміни, що впливають на соціально-економічний розвиток, а, відтак, оперативно вносити корективи у функціонування медійно-комунікативного механізму.

Щороку в сучасному світі кількість доступної інформації збільшується в два рази чим все більше впливає на життя громадян, впливаючи на повсякденне існування, новітні технології з'явилися в нашому житті несподівано та непомітно через всесвітню мережу Інтернет, розумні речі та мобільні телефони. Україна також упроваджує сучасні технології щодо обробки інформації, під час надання послуг із задоволення потреб громадян. Разом із тим для роз'яснення різних суперечливих законопроектів і прийнятих нормативно-правових документів не в повній мірі використовується медійно-комунікативний механізм. Це у свою чергу не забезпечує зміцнення довіри громадян до держави, що негативно позначається на рівні соціальної безпеки загалом, зумовлюючи виникнення соціальних конфліктів.

Варто вказати, що за кордоном напрацьований різний досвід функціонування медійно-комунікативного механізму публічного управління, необхідного для попередження та вирішення суспільних конфліктів. Так,

Китайська Народна Республіка впровадила медійно-комунікативний механізм публічного управління, що передбачає обмеження (якщо не зазначити «закриття») цифрового простору. Воно відбувається шляхом недопущення впливу іншими державами на своїх громадян через інформацію, яка розповсюджується всесвітньою мережею Інтернетом. Сполучені Штати Америки також результативно використовують медійно-комунікативний механізм для впливу на своїх громадян. При цьому інституції нав'язують проамериканські геополітичні інтереси іншим державам, використовуючи розповсюдження цифрового контенту через соціальні мережі, кінематограф та комп'ютерні ігри.

Як зазначив М. Ожеван у своїй роботі "Основні напрями зовнішніх інформаційно-маніпулятивних впливів на суспільні трансформації в Україні: засоби протидії" [1] вплив на молодих громадян нашої держави зумовлено насамперед таким:

- бажанням бути частиною чогось єдиного та не проявляти індивідуальність, наприклад працювати у команді;
- зміною способу життя, незгода із старшим поколінням з метою досягнення особистісної влади над собою та самореалізації;
- бажанням особисто вирішувати свій життєвий шлях, спираючись на особисті переваги та бажання, навіть якщо це безглуздо;
- захопленням екстримом та будь-яка незгода з владою;
- здатністю до швидких перемін у житті, мобільність, прагнення до нових тенденцій, всупереч консерватизму;
- недовірою до традиційних джерел інформації (телебачення газет, радіо) використання сумнівних джерел, які безконтрольно публікують все що завгодно;
- схильністю до ірраціонального.

Молоді громадяни є основою держави, тому вплив на них, формування напрямків соціально-економічного розвитку повинні стати пріоритетами розвитку медійно-комунікативного механізму публічного управління суспільними конфліктами в Україні. Схильність до екстремізму та недовіри до влади насамперед зумовлено недосконалістю нормативно-правової бази нашої країни, протиріччя між нормативно-правовими актами та сумнівних рішеннях держави в деяких питаннях.

Поняття шкідливої інформації, як наукове поняття розглядала М. Пілат, визначивши, що до шкідливої інформації відноситься:

- інформація, що вмістить в собі расові, релігійні, соціальні провокації, нетерпимість та ворожнечу;
- пропаганда війни;
- зневаги або переваги будь кого над будь ким;
- наклеп на репутацію, честь окремих осіб;
- недостовірні, навмисно спотворені та неправдиві реклами;
- інформація яка впливає на підсвідомість та психічний стан людей

[2].

Від такої інформації необхідно захищати громадян України, держані

установи, громадські інформаційні ресурси. Повсюдне розповсюдження шкідливої інформації використовують у різних цілях, зокрема, з метою спекуляції соціальною думкою, дестабілізації країни та ін. Визначення наявних проблем, не замовчування, допомагає заспокоювати громадян та виявляти фейкові та недостовірні новини й інформацію. Усе це зреалізовується в межах медійно-комунікативного механізму публічного управління, що покликаний допомогти державі та її апарату комплексно та вчасно вирішувати суспільні конфлікти.

Висновки. На підставі зазначено можемо зробити такий основний висновок: Україні варто віднайти баланс у реалізації медійно-комунікативного механізму публічного управління соціальними конфліктами, активно використовуючи при цьому його новітній інструментарій і технології, а також урахувати позитивний закордонний досвід у цій сфері. У цьому контексті нашій державі необхідно більше приділяти уваги цифровій грамотності населення, упровадженню новітніх технологій у систему обслуговування, що пришвидшить розуміння населенням різних дій та законодавчих документів. Крім того, аналізований медійно-комунікативний механізм публічного управління здатний забезпечити формування населення психологічної стійкості до необ'єктивної інформації, яку розповсюджують суб'єкти, зацікавлені у дестабілізації ситуації в країні, поширенню на її теренах суспільно-політичних конфліктів. Дійсно, прозорість дій окремих органів держави досягається через доступність населення до ЗМІ через всевітню мережу Інтернет. Разом із тим ця мережа криє у собі низку проблемних питань, які вимагають комплексного вирішення за рахунок дієвих заходів публічного управління, зокрема оновлення його медійно-комунікативного механізму.

Література:

1. Ожеван М. А. Основні напрями зовнішніх інформаційно-маніпулятивних впливів на суспільні трансформації в Україні: засоби протидії / М. А. Ожеван // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3. – С. 118–126. Режим доступу : http://old2.niss.gov.ua/public/File/Str_prioritetu/2011_3-20.pdf#page=118 (дата звернення: 18.02.2022);

2. Пілат М. Є. Інформаційні впливи та інформаційні війни: сутність понять та їхній взаємозв'язок в інформаційну епоху / М. Є. Пілат // Вісник Львів. ун-ту. Серія: «Міжнародні відносини». – 2013. Вип. 32. – С. 185–190. Режим доступу : https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/VLNU_Mv_2013_32_25.pdf (дата звернення: 18.02.2022).

СТАВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ДО ПРОБЛЕМ СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СУСПІЛЬНИМИ КОНФЛІКТАМИ В УКРАЇНІ (ЧАСТИНА 2)

Останні роки суспільні конфлікти в Україні набули особливої актуальності. У контексті необхідності забезпечення їх дієвого публічного управління було проведено якісне дослідження шляхом опитування респондентів у лютому 2022 – квітні 2022. Зважаючи на введення воєнного стану в Україні у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, опитування відбувалося із застосуванням анкети, із якою експерти могли ознайомитися у вигляді відповідної Google-форми (https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSfA1rzZyEedTCUYyZ2ZGQCXkSxTeHoK_RqYDPpVNVFSgdrHTg/viewform?usp=sf_link). Для якісного оцінювання проблем стану реалізації публічного управління суспільними конфліктами в Україні були залучені особи з великим досвідом в питаннях його формування та реалізації. Загальна кількість опитаних – 42 особи. Вибірка опитування випадкова та анонімна. Згідно з наданими відповідями встановлено (у % співвідношенні), що за місцем проживання (область, регіон) серед респондентів не було виявлено осіб, які мешкають у 19 областях, але були задіяні експерти з Запорізької, Дніпропетровської, Київської, Харківської, Хмельницької областей, міста Київ та ін.

Більшість респондентів (66,7 %) вважає, що проблеми суспільних конфліктів в їх регіоні частково контролюються державою, відповідь «Так, повністю контролюються державою» надали 14,3 % і лише 4,8 % вважають що державою не контролюється.

Проаналізувавши відповіді експертів на питання щодо стану реалізації публічного управління суспільними конфліктами в Україні на загальнодержавному рівні визначено, що більшість вагається відповісти на поставлене питання (40,5 %), відповідь «Погано» надали 38,1 %, відповідь «Добре» становлять 19 %, «Дуже добре» – 2,4 %. Щодо відповідей на питання «Як, на Вашу думку, реалізується публічне управління суспільними конфліктами в Україні на регіональному рівні?» більше половини опитуваних надали відповідь «Добре» (52,4 %), чверть респондентів вагається відповісти (26,2 %), інші відповіді «Погано» (16,7 %). Відповіді на питання «Як, на Вашу думку, реалізується публічне управління суспільними конфліктами в Україні на місцевому рівні?» не сильно відрізняється від попередніх відповідь «Добре» надали 45,2 %, вагається відповісти (33,3 %), інші відповіді «Погано» (19 %). Загальний рівень довіри до влади збільшився, не один із експертів не дав відповіді «Дуже погано».

Респонденти також визначили що найбільшу відповідальність за вирішення суспільних конфліктів несуть вищі органи державного управління (66,7 %). Другим за відповідальність визначили всі органи державної влади (14,3 %), що відображає необхідність комплексного рішення суспільних

конфліктів одразу на всіх рівнях, зазначимо, що у попередньому опитуванні 2021 року лише 2,4 % надали таку відповідь. Така зміна відображає консолідацію суспільства у вирішенні суспільних конфліктів.

Проведене дослідження вказує на недостатню результативність публічного управління суспільними конфліктами в Україні на загальнодержавному рівні, спираючись на попереднє дослідження проведене у 2021 році управління на регіональному та місцевому рівнях значно покращилось.

**Батир Ю.Г.
Чуйко Н.В.
Храпач К.Г.**

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКОМ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) 30 січня 2020 року оголосила спалах COVID-19 глобальною надзвичайною ситуацією, враховуючи її ризик для громадської охорони здоров'я [7] (Nicola), а потім 11 березня 2020 року назвала COVID-19 глобальною пандемією [6] (Liu,).

Пандемія коронавірусу суттєво вплинула на політичні процеси в масштабах цілих країн і континентів. Стрімке поширення COVID-19 стало непередбаченою обставиною, через яку довелося поставити на паузу доленосні рішення, що стосуються інтересів сотень тисяч людей. Він зазначає, що через загрозу зараження коронавірусною хворобою у низці країн вирішили не проводити вибори у заплановані терміни [3].

Зокрема, у Північній Македонії, лідери політичних партій відклали проведення дострокових парламентських виборів, які було заплановано на 12 квітня. Сербія переносить парламентські й муніципальні вибори, призначені на 26 квітня. Місцеві вибори та вибори мера у Лондоні, які мали відбутися 7 травня, перенесли на рік. Після переговорів між урядовими чиновниками та лідерами опозиційних партій Франція відкладає другий тур виборів до 21 червня. У зв'язку із рекомендаціями Білого дома кілька американських штатів – Джорджія, Кентукі, Луїзіана, Меріленд, Огайо – вирішили відкласти на більш пізні дати свої праймеріз [1].

Руйнівний соціально-економічний вплив пандемії COVID-19 в найближчі роки буде гостро відчуватися практично в усьому світі. Надійне і стійке відновлення світової економіки, на думку експертів ООН, можливо лише в тому випадку, якщо будуть забезпечені відповідні нинішньому складного становища інвестиції в економічну, соціальну і кліматичну стійкість на планеті. У 2020 році світова економіка скоротилася на 4,3 відсотка, що більше ніж в два з половиною рази більше, ніж під час глобальної фінансової кризи 2009 року. Очікуване в 2021 році помірне відновлення в розмірі 4,7 відсотка чи компенсує збитки попереднього року. Як заявив Генеральний секретар ООН Антоніу

Гутерріш на Всесвітньому економічному форумі в Давосі: «Ми переживаємо найважчу кризу в області світової охорони здоров'я та економіки за останні 90 років» [5].

У доповіді Світового банку «Глобальні економічні перспективи», за підсумками 2020 року, відзначається, що пандемія і заходи по її стримуванню зробили серйозний негативний вплив на світову економіку. У 2020 році темпи її зростання скоротилися на 4,3 відсотка. Мільйони людей втратили роботу і втратили доходу [2].

Світова торгівля вже сповільнювалася в 2019 році, ще до початку пандемії, в зв'язку з ростом торгової напруженості і уповільненням економічного зростання. Світова торгівля товарами зафіксувала незначне зниження в 2019 року на -0,1% в натуральному вираженні після зростання на 2,9% в 2018 р. Між тим доларова вартість світового товарного експорту в 2019 році впала на 3% і склала 18,89 трлн дол. [4].

Пандемія завдала найбільшої шкоди країнам, чия економіка в основному спирається на малий бізнес і сферу послуг. Так, в II кварталі ВВП країн ЄС обвалився на 11,3% в порівнянні з аналогічним періодом 2019 року, Великобританії - на 20,8%, а США - на 31,4%. Падіння показників стало наймасштабнішим за весь час спостережень [5].

За підрахунками міжнародного інвестбанку JP Morgan і аналітичного агентства IHS Markit, в квітні 2020 року рівень ділової активності в світі опустився до мінімуму з часів фінансової кризи 2008-2009 років. У травні показник почав помірно зростати в міру ослаблення пандемії і часткового зняття обмежень в ряді країн. Тим часом восени відновлення активності сповільнилося в зв'язку з початком другої хвилі COVID-19 [4].

У зв'язку з поширенням коронавірусу нового типу в багатьох країнах прийняті екстрені заходи для підтримки населення і стабілізації економіки.

Рада Євросоюзу погодила виділення € 37 млрд в рамках заходів для захисту економік блоку. Влада надала фінансову допомогу постраждалим від спалаху коронавірусу на суму \$ 100 млрд., Німеччина – € 750 млрд., Італія – € 25 млрд., Польща – близько 212 млрд злотих (€ 46,2 млрд), Україна – 64 млрд. грн. (\$ 2,3 млрд.) [4].

За даними НБУ ВВП України в 2020 році скоротився на 4,4%, підраховали в Національному банку країни. Падіння економіки виявилось не настільки сильним, як очікував регулятор, - він прогнозував спад на 6%.

Зниження українського ВВП пов'язане з пандемією коронавірусу COVID-19, через яку в країні був введений жорсткий карантин. За словами глави Нацбанку Кирила Шевченка, економіка стала досить швидко відновлюватися в другій половині 2020 року. Так, в третьому кварталі темпи зниження ВВП сповільнилися до -3,5% з -11,4% у другому кварталі, а в жовтні-грудні цей тренд зберігся. Посилення карантину в листопаді мало незначний вплив на ділову активність [6].

Швидке відновлення економіки України в НБУ зв'язали насамперед зі зростанням внутрішнього споживання. Так, роздрібна торгівля в 4-му кварталі продовжувала стрімко зростати. Нарощування поточних витрат бюджету на

інфраструктуру, насамперед на дорожні ремонти, а також охорону здоров'я поліпшило динаміку ВВП, повідомили в Нацбанку.

За підрахунками економістів, в 2020 році держборг України виріс на 25% - з 2 трлн. Грн. до 2,5 трлн. грн. Таким чином, на кожного українця, включаючи старих і немовлят, довелося по 75 тис. грн. боргу.

В умовах гострої нестачі бюджетних коштів уряд України початок позичати їх під максимальні відсотки. Значну частину недобору перекривають за рахунок нарощування облігацій внутрішньої державної валютної позики. Прем'єр-міністр Денис Шмигаль заявив, що в грудні 2020 року загальний обсяг розміщення урядових боргових паперів може досягати 50-60 млрд грн [5].

Експерти світового банку вважають, що можливі найрізноманітніші сценарії. При песимістичному сценарії, який передбачає продовження зростання захворюваності і затримки з впровадженням вакцини, зростання світової економіки в 2021 році може бути обмежений 1,6 відсотка. При оптимістичному сценарії, який передбачає успішне приборкання пандемії і прискорення процесу вакцинації, темпи економічного зростання в світі можуть досягти 5 відсотків [2].

Література

1. Аналітичний портал «Слово і Діло» (<https://www.slovoidilo.ua/2020/03/17/infografika/suspilstvo/koronavirus-sviti-yak-zminylasya-robota-orhaniv-vlady-ta-mizhnarodnyx-orhanizacij>)
2. В 2021 году рост экономики в странах Восточной Европы будет скромным – 1,3 процента: <https://news.un.org/ru/story/2021/01/1393612>
3. Дробот Е.В. Мировая экономика в условиях пандемии COVID-19: итоги 2020 года и перспективы восстановления Экономические отношения. 2020. Том 10. № 4. С. 938-960.
4. Какие меры для поддержки экономики вводили в разных странах в связи с коронавирусом: <https://tass.ru/info/8088363>
5. Мировая экономика после пандемии: ООН призывает к глобальной консолидации <https://news.un.org/ru/story/2021/01/1395082>
6. Liu H., et al. The COVID-19 outbreak and affected countries stock markets response // International Journal of Environmental Research and Public Health. – 2020. № 17(8). p. 2800. doi: 10.3390/ijerph17082800.
7. Nicola M., et al. The socio-economic implications of the coronavirus and COVID-19 pandemic: A review // International Journal of Surgery. 2020. № 78. p. 185–193.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРУДОВИХ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ КОРОНАВІРУСУ

Пандемія коронавірусної хвороби, спричиненої гострим респіраторним захворюванням SARS-CoV-2 (далі – COVID-19), стала глобальним випробуванням торкнувшись, практично, усіх аспектів буття людства.

Однак, умови пандемії змушують керівників підприємств вдаватися до використання непопулярних іноді й до агресивних засобів публічного примусу в питанні оплати праці та допуску працівника до робочого місця. Все це в цілому впливає на реалізацію засад стабільності трудових відносин.

Належне забезпечення стабільності трудових правовідносин працівників за умов карантинних заходів є обов'язком держави. В Україні на законодавчому рівні не визначено підстави для звільнення чи відсторонення без збереження заробітної плати працівників у разі поширення інфекційних захворювань. Принцип законності, прозорості та справедливості повинен бути в основі трудових правовідносин завжди, в тому числі і в умовах пандемії корона вірусу.

Влучно відмітили про важливість дотримання справедливості реалізації праці у своєму дослідженні науковці правники, які зазначають, що «справедливість реалізації праці залежить від рівня розвитку суспільства його культури, територіальних особливостей устрою, ментальності окремого соціуму, ділових та культурних звичаїв тощо. Не зважаючи на відносність розглядуваного поняття, справедливість реалізації праці завжди має орієнтуватися на межі, що окреслюють соціокультурну істину праці [1]. Тобто, справедливість у забезпеченні трудових прав працівників в умовах пандемії коронавірусу повинна, як зазначає В. Денисов «виступає законом історії, адже ні один суспільний устрій у своєму природно-історичному розвитку не може ґрунтуватися на пригнобленні та відчуженні людської особистості, на тих чи інших проявах несправедливості [2, 38].

Важливим є захист державою права людини на своєчасне одержання винагороди за працю. Тому, державою, для врегулювання питання щодо уповільнення поширення коронавірусної хвороби, був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 17.03.2020 р. № 530-ІХ, яким, ст. 1 внесено зміни до ст. 84 Кодексу законів про працю України (Відомості Верховної Ради УРСР, 1971 р., додаток до № 50, ст. 375) [7] доповнити частиною четвертою такого змісту: «У разі встановлення Кабінетом Міністрів України карантину відповідно до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» термін перебування у відпустці без збереження заробітної плати на період карантину не включається у загальний термін, встановлений частиною другою цієї статті» [3].

Для врегулювання трудових відносин в умовах пандемії коронавірусу має важливе значення прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових

соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30.03.2020 р. № 540-IX [4], яким було внесено зміни до статті 47-1 Закону України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року № 5067-VI, якими передбачено надання державною службою зайнятості допомоги по частковому безробіттю працівникам у разі втрати ними частини заробітної плати внаслідок вимушеного скорочення передбаченої законодавством тривалості робочого часу у зв'язку із зупиненням (скороченням) виробництва продукції без припинення трудових відносин з підприємством, та працівникам, які перебувають у трудових відносинах з роботодавцями із числа суб'єктів малого та середнього підприємництва через зупинення (скорочення) їх діяльності на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України з метою запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб [5].

Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу» від 29 березня 2020 р. № 244 передбачено механізм врегулювання питання безробіття, який передбачає що на період дії карантину надання статусу безробітного відбуватиметься одразу після подання ним заяви, а допомога по безробіттю призначатиметься з першого дня після реєстрації [8].

Зміни, які внесені до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», від 2 березня 2000 року № 1533-III передбачають, що на період дії карантину виплати допомоги по безробіттю може здійснюватися без особистого відвідування безробітним Центру зайнятості, за умови підтвердження ним наміру перебування у статусі безробітного будь-якими засобами комунікації (телефонний зв'язок, електронні засоби тощо). Тобто, спрощено процедуру реєстрації та отримання допомоги по безробіттю.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30.03.2020 р. № 540-IX, внесено зміни до: статті 60 Кодексу законів про працю України, якими регламентовано гнучкі форми організації праці. Важливим нововведенням стало запровадження норм щодо дистанційної роботи, що створює додаткові можливості для зайнятості, сприяє оптимізації праці та належному поєднанню працівниками сімейних та трудових обов'язків; статті 113 Кодексу законів про працю України, відповідно до яких оплату часу простою на період оголошення карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України, знижено до розміру двох третин тарифної ставки встановленого працівникові розряду (окладу) [7].

Варто зазначити, що законодавством не передбачено особливого порядку впровадження змін щодо істотних умов праці працівників в період карантину. Це передбачено п. 16 ст. 1 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», а саме: «карантин – адміністративні та медико-санітарні заходи, що застосовуються для запобігання поширенню особливо небезпечних інфекційних хвороб» [6].

Відповідно до всього зазначеного вище, зміни істотних умов праці будуть відбуватися за загальною процедурою, встановленою Кодексом законів про працю України, а саме за обов'язкового попередження працівника в установленому порядку, а реєстрація права відбуватиметься за умови врахування особливостей національного законодавства та міжнародної правової культури, які у процесі взаємодії апелюють до схожих ознак світогляду, проблем і ментальності, та відображені у відповідній правовій системі й правовій культурі [7].

Отже, забезпечення трудових прав працівників в умовах пандемії коронавірусу є складовою не лише механізму правового регулювання, але й складовою державного управління, що в поєднанні забезпечується стабільність трудових відносинам та захист. Де держава створює та контролює діяльність певних інститутів: державного соціального страхування, системи соціальної підтримки, надання соціальних послуг тощо.

Література:

1. Вавженчук С., Биркович О., Биркович Т. Право на працю як соціокультурний феномен. Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв № 2'2019. С. 31-34.
2. Денисов В.В. Справедливість как соціокультурний феномен. Философия и общество. 2011. № 3. С. 38–53.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» України від 17.03.2020 року № 530-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20#Text>
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» від 30.03.2020 р. № 540-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540-20#Text>
5. Закону України «Про зайнятість населення» від 5 липня 2012 року № 5067-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
6. Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» 6 квітня 2000 року № 1645-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14#Text>
7. Кодекс законів про працю України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>
8. Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу» від 29 березня 2020 р. № 244. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2020-%D0%BF#Text>

УПРАВЛІНСЬКІ ПІДХОДИ ІЗ ВІДНОВЛЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ГРОМАДЯН НА ЕТАПІ ПАНДЕМІЧНИХ ЗАГРОЗ

Спалах пандемії COVID-19 вплинув на всі сектори та сфери, а однією із галузей, які найбільше постраждали від пандемії є система охорони здоров'я. Як частина цієї системи, медична реабілітація – це спектр медичних послуг, які дуже сильно постраждали від пандемії COVID-19, але в цьому випадку вплив та наслідки пандемії поки що не помічені чи підкреслені, але у майбутньому вони можуть призвести до дуже негативних наслідків, сприяючи значному погіршенню стану здоров'я населення та збільшенню кількості інвалідів.

Реабілітація найчастіше доповнює процес амбулаторного, або стаціонарного лікування. Якщо впровадити її на ранній стадії та послідовно, це може призвести до повного та довготривалого ефекту для здоров'я та запобігти або зменшити рівень інвалідності та залежності. Впроваджуючи її в діагностико-терапевтичний процес як частину комплексного підходу до пацієнта, вона приносить численні соціальні та економічні переваги та знижує загальну вартість тягаря захворювання. Підтверджено значення медичної реабілітації в терапевтичному процесі та її вплив на віддалені наслідки для здоров'я та покращення якості життя пацієнтів.

Однак, на практиці реалізація цієї моделі стикається з численними перешкодами. Однією з них є фінансові обмеження та надто низькі кошти, які державний платник виділяє на цей обсяг медичних послуг, а також неоптимальне управління наявними коштами в окремих сферах [2]. Це, при великому та все ще зростаючому попиті на реабілітаційні послуги, спричиняє зменшення доступу до них та затримку їх отримання через великі черги на послуги. Також реабілітація проводиться занадто швидко, ніж це було б наслідком потреб охорони здоров'я через введені обмеження в кількості фізіотерапевтичних процедур або у кількості людино-днів терапії, що фінансуються з державних коштів. Пандемія COVID-19 ще більше висвітлила проблеми, що існували в цьому секторі, а також призвела до абсолютно нових, багато в чому нечуваних проблем.

У зв'язку з анонсованою пандемією COVID-19, надання реабілітаційних послуг було по суті повністю припинено або різко обмежено, лише поступово пізніше відновивши їх, але з багатьма обмеженнями. Структури охорони здоров'я повинні замовляти реабілітаційні послуги за двома напрямками – у сфері лікувальної реабілітації та у сфері санаторно-курортного лікування. Послуги з медичної реабілітації мають надаватися в амбулаторних, домашніх, денних, палатних або стаціонарних умовах, а санаторно-курортне лікування включає в себе стаціонарне чи санаторно-курортне лікування дітей та дорослих у стаціонарі чи санаторно-курортному санаторії.

З точки зору фінансування послуг, однією з проблем лікувальної реабілітації та санаторно-курортного лікування є надто низькі тарифи на

людину на добу, а також низька оцінка індивідуальних фізіотерапевтичних процедур, що врегульовуються та фінансуються. Доступ до послуг медичної реабілітації обмежений і з кожним роком продовжує погіршуватися. Зростає кількість очікувань на послуги, як у сфері амбулаторної фізіотерапії, так і в реабілітаційних відділеннях та денних центрах чи відділеннях.

Існує потреба зміни в медичних технологіях у сфері системної реабілітації та в рішенні окремих проблем, можна рекомендувати запровадити модель комплексної допомоги, яка має забезпечити стандартизацію стану пацієнта, шляху та забезпечення безперервності реабілітації, адаптованої до різних рівнів допомоги, з урахуванням специфіки реабілітаційних потреб пацієнтів, а також забезпечення рівного доступу до необхідних послуг в оптимальний час. Подібні рекомендації можуть бути ефективні щодо зміни медичних технологій у сфері кардіологічної реабілітації, неврологічної реабілітації, легеневої реабілітації та педіатричної реабілітації. Серед недоліків санаторно-курортного лікування – відсутність чіткого визначення ролі санаторно-курортного лікування в системі реабілітації, недостатня узгодженість системи реабілітаційної допомоги, відсутність стандартизації послуг, недостатнє фінансування та низька рентабельність.

Проте найбільшою загрозою для санаторно-курортного лікування є сумніви в ефективності, цілеспрямованості та правомірності фінансування методів природної терапії. Ключовим припущенням рекомендованих системних змін у санаторно-курортному лікуванні є забезпечення лікарняними ліжками у відділеннях терапевтичної реабілітації для потреб ранньої та невідкладної реабілітації з одночасним використанням санаторно-курортних ліжок для стаціонарного лікування [3]. Вищезгадані проблеми та обмеження системи медичної реабілітації останніми місяцями стали ще помітнішими. Додатково спостерігаються абсолютно нові питання, які необхідно терміново вирішувати, щоб не допустити негативних наслідків для здоров'я в майбутньому.

Великий вплив пандемії COVID-19 на систему реабілітації, особливо санаторно-курортне лікування, обумовлено, окрім специфіки надання реабілітаційних послуг, ще й тим, що реабілітаційними послугами в основному користуються люди похилого віку та/або інваліди, часто з супутніми захворюваннями і саме вони найбільше піддаються ризику ускладнень і смерті через інфекцію COVID-19. Не покращує ситуацію також часта зміна обов'язкових обмежень і правил внутрішнього розпорядку, як загальних, так і запроваджених у сфері надання реабілітаційних послуг, а також відсутність узгодженості цих правил між різними сферами реабілітації.

У зв'язку з можливістю впровадження амбулаторної реабілітації є потреба розробити детальні рекомендації щодо функціонування фізіотерапевтичних кабінетів у системі амбулаторної реабілітації під час пандемії COVID-19, у тому числі забезпечення безпеки працівників/персоналу, забезпечення безпеки в закладі, профілактичні заходи. У рекомендаціях необхідно зазначити, що перед наданням послуг рекомендується телефонне інтерв'ю, метою якого є визначення наявності симптомів захворювання у даної людини або ризику зараження. Пацієнти повинні носити маски і не мають права

користуватися мобільними телефонами під час лікування.

Постачальник послуг, здійснюючи послугу традиційним способом, несе витрати на утримання приміщення, включаючи, наприклад, прибирання, амортизацію обладнання, що використовується для виконання процедур, а також додаткові витрати, пов'язані з посиленням санітарним режимом. Санаторії та інші санаторно-курортні заклади, як і фізіотерапевтичні кабінети, також припинили роботу з початку пандемії. Головне було обмежити прибуття нових людей, тому на першому етапі «погасили» поточні прибуття. Люди, які розпочали перебування у курортному санаторії й хотіли його продовжити, мали можливість його продовжити, а нове, наступне перебування призупинялося.

Проте, бракувало детальної інформації про правила, за якими будуть продовжені перервані перебування, а також про вже підтверджені направлення на санаторно-курортне лікування та реабілітацію, які мали відбутися під час призупинення санаторно-курортні роботи. Питання полягало в тому, чи «втратять» ці люди дати, «випадуть» із черги і чи не доведеться знову подавати заяву на лікування [1]. Курортні містечка кілька місяців були повністю безлюдними. У разі послуг санаторно-курортного лікування надавати послуги «дистанційно» з використанням телеінформаційних систем неможливо, оскільки суть санаторно-курортного лікування полягає у використанні природної лікарської сировини та лікування з її використанням.

Також необхідно наголошувати, що пацієнти обмежують свої контакти один з одним і свої прогулянки, наразі реабілітація та санаторно-курортне лікування в червоній зоні й досі заборонені, а в жовтій – немає додаткових обмежень. Проте в інформації детально не зазначено, про які обсяги та напрями реабілітації йдеться. Відсутність чіткого повідомлення та інформаційний хаос поглиблюють проблеми, які вже виникли в системі та не сприяють зниженню відходу пацієнтів із реабілітаційних послуг. Пандемія COVID-19 призвела до тимчасового, по суті, повного призупинення надання пільг на реабілітацію, як державних, так і приватних.

Специфіка умов здійснення цих послуг, особливо у сфері реабілітації, що проводиться в стаціонарних умовах, унеможливила їх виконання при дотриманні всіх обмежень та санітарного режиму, запровадженого під час пандемії. Це може призвести до зниження доступності послуг та подовження часу очікування на надання цих послуг, який був задовго до спалаху пандемії COVID-19. Незважаючи на послаблення багатьох обмежень та допущення можливості надання амбулаторних та стаціонарних реабілітаційних послуг, багато клієнтів відмовляються від цієї можливості. З іншого боку, пандемія COVID-19 змусила швидше запровадити деякі очікувані зміни щодо якості умов надання пільг. Було б добре скористатися цим моментом і внести хоча б деякі з висловлених експертами змін, зокрема в систему направлення пацієнтів на санаторно-курортне лікування.

Література:

4. Заха Д., Мовчан В., Кравчук В., Економічний вплив пандемії Covid-19 на Україну. Аналітичне дослідження. URL: <https://rpr.org.ua/wp->

content/uploads/2020/05/GET_UKR_PS_01_2020_ua.pdf (дата звернення: 01.12.2021).

5. Коронавірус може призвести до масштабного економічного шоку в Європі – Лагард. URL: <https://suspihne.media/18912-koronavirus-moze-prizvesti-do-masstabnogoeconomicnogo-soku-v-evropi-lagard/> (дата звернення: 12.12.2021).

6. Подколзіна С. Як реагують інші країни на COVID-19? URL: <https://ces.org.ua/how-countries-reacted-on-coronavirus-crises/> (дата звернення: 20.12.2021).

Карпеченкова Г.В.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї В ДЗЕРКАЛІ ГЕНДЕРНОГО І ЕКОНОМІЧНОГО ПІДХОДУ

Проблематика насильства вивчається досить широко, піднімаються такі питання як форми насильницької поведінки (фізичне, психологічне), зловживання владою (домінування і підпорядкування), механізми захисту і оптимізація нормативної бази, що регулює відповідальність за насильницькі дії, нерівність і ролеві установки в ситуації насильства і так далі. Проте можна констатувати, що недостатньо досліджень присвячено пошуку і аналізу чинників насильницької поведінки. Великий теоретичний потенціал для дослідження насильства мають теорії конфлікту, соціального обміну, структурних соціальних чинників та інше, проте, на наш погляд, можна виявити чинники і умови, спираючись на гендерний підхід, оскільки насильство найчастіше проявляється у відносинах між чоловіками і жінками. Для різних співтовариств типові різні практики, саме тому необхідно, по-перше, враховувати соціокультурні чинники, що лежать в основі ідентифікації дій як насильницьких. По-друге, досліджувати гендерні стереотипи як чинник міжособових стосунків [1].

Для різних типів сімей (наприклад, патріархальна, матріархальна, партнерська) характерні специфічні гендерні ролі, що визначають мікроклімат сім'ї і вписані в культурну матрицю соціуму. Вплив гендерних ролей на сімейні взаємовідносини, шлюбну поведінку, розподіл в сім'ї домашньої роботи, батьківство, економічні функції подружжя, виховання і соціалізацію дітей не викликає сумнівів. Важливі питання - як гендерні ролі впливають на благополуччя сім'ї, стабільність браку? Гіпотетично гнучкість гендерних ролей є умовою протидії насильству в сім'ї, формуванню збалансованих взаємовідносин. Навпаки, жорстке закріплення гендерних ролей, ділення сімейних обов'язків на «жіночі і чоловічі», є основою конфліктної поведінки, насильства і незадоволення браком.

Гендерне насильство - це результат впливу комплексу чинників як внутрішніх, обумовлених особистими характеристиками суб'єкта, так і зовнішніми, так, наприклад, несприятлива економічна ситуація, втрата роботи

одним з подружжя можуть призводити до насильства. Гендерне насильство розглядається нами як важлива проблема громадської охорони здоров'я і є одним з основних чинників ризику уразливості жінок в області охорони здоров'я, головним чином репродуктивного і психологічного здоров'я.

«Гендерне насильство може вплинути на будь-яку людину незалежно від раси, релігії, території проживання, соціально-економічного положення, або гендерної ідентичності. Хоча жінки піддаються найбільшому ризику і найбільшою мірою страждають від насильства, але і чоловіки також піддаються гендерному насильству. Воно може мати серйозні фізичні, економічні і соціальні наслідки» [2].

Це також може завадити потерпілим від насильства досягти економічного процвітання із-за фізичної або психологічної травми. Слід погодитися з Т. Д. Ростовською, яка відмічає: «Насильство є однією з найбільш гострих соціальних проблем, оскільки воно не лише відбивається безпосередньо на самих жертвах, але ідестабилизує суспільство в цілому, несе загрозу соціальному порядку».

Існує безліч підходів до дослідження гендерного насильства, що обумовлено соціально-економічною нестабільністю у світі.

Показово, що гендерне насильство зустрічається як в неблагополучних шарах соціуму, так і в сім'ях з хорошим матеріальним становищем, в подружніх парах будь-якого віку, у будь-якій країні незалежно від етносу, соціального положення подружжя. Проблема гендерного насильства недостатньо ефективно регулюється, що обумовлено декількома причинами, по-перше, закритістю сімей від зовнішнього втручання, однобоким підходом до гендерного насильства як психологічної проблеми, по-друге, недостатнім регулюванням проблеми в соціальній сфері на державному рівні.

Гендерне насильство як складний феномен сучасного життя вимагає не лише аналізу на підставі безлічі підходів, але і розробки понятійного апарату, оскільки ясна система дозволяє зіставляти результати досліджень, порівнювати висновки і формулювати обґрунтовані рекомендації. А також відповісти на наступні питання: які традиції лежать в основі взаємодії чоловіків і жінок; які стереотипи сформовані про сімейні ролі; як сприймаються акторами патріархальні, спрямовані на підпорядкування жінки, установки; під впливом яких чинників формуються гендерна ідентифікація і самоідентифікація, уявлення про гендерні ролі; які системи виховання прийняті в соціумі; як інтериоризуються релігійні норми поведінки; які типи насильства (фізичне або психологічне, інформаційне або вербальне) частіше проявляються; які соціокультурні чинники лежать в основі поширення насильства; що дозволить краще зрозуміти соціально-історичні корені насильства; чи підвищується рівень насильства при загостренні чи соціально-політичної соціально - економічної ситуації; які події стають причиною сплеску гендерного насильства в суспільстві; чому багато заходів не ефективні, а насильство стає стійкою формою поведінки; які механізми можна назвати ефективними для зниження гендерного насильства [3].

Таким чином проблема формування дієвої державної політики з

запобігання гендерного насильства в сім'ї є наразі актуальною та може стати важливим ресурсом для отримання, збереження, утримання міцних владних позицій держави і засобом модернізації суспільства.

Список літератури

1. Апотенко О. Гендерна політика в Україні / О. Апотенко // Банківська справа.–2001. – № 4. – С. 13–17.
2. Оніщенко Н. Гендерні дослідження в сучасному суспільстві: проблеми, реалії, перспективи [Текст] / Н. Оніщенко, С. Береза, Л. Макаренко // Віче. – 2009. – № 17. – С. 25–28.
3. Перевізник В.М Історія визначення поняття гендеру методологічні основи інтерпретації . Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління. – Харків. 2018. Вип. 2(9).С. 493-500

Корецька Т.К.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ПАСПОРТА

Постановка проблеми. На сьогоднішній день діджиталізація в Україні швидко прогресує. Це важливий напрямок розвитку країни. Планується до 2024 року в Україні оцифрувати всі державні послуги.

Україна стала першою країною у світі, що має цифровий паспорт. 23 серпня 2021 року набув чинності Закон про електронні паспорти, який закріплює на законодавчому рівні визначення е-паспорта та е-паспорта для виїзду за кордон і прирівнює їх до фізичних аналогів, тому варіантів “не прийняти Дію” більше не буде. А чи насправді не буде відмов від організацій?

Закон “Про внесення змін до Закону України “Про єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус” був схвалений Верховною Радою 30 березня 2021 року. Закон встановлює, що е-паспорт, е-паспорт для виїзду за кордон формується безкоштовно за бажанням особи та може пред’являтися на території України для посвідчення особи та підтвердження громадянства, крім випадків перетинання державного кордону чи в’їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї.

В е-паспортах має бути зазначена інформація про місце проживання та код платника податків.

Е-паспорти можна буде використовувати в усіх важливих сферах, зокрема:

- під час подорожей залізницею або літаком у межах України;
- під час медичного обслуговування чи банківських операцій;
- для отримання адміністративних, готельних, телекомунаційних, бібліотечних послуг та пошти;
- під час придбання товарів у магазині й для підтвердження особи на запит поліції та правоохоронних органів.

На сьогоднішній день, близько 5 млн. громадян України користуються електронними паспортами (цифровими образами ID-карт) через мобільний застосунок “Дія”. Е-паспорти доступні будуть лише тим українцям, які мають ID-картку або біометричний закордонний паспорт.

Однак якщо із можливістю використання е-паспорта є зручність, то на сьогоднішній день є також і недоліки. Далеко не всі установи можуть приймати застосунок “Дія”. Також успішне використання застосунку “Дія” можливе лише за наявності належного підключення до інтернету.

Якщо говорити про банківські операції, то у 2021 році мала частина банків в яких запроваджено шеринг і валідацію документів у Дії, а саме: Банк Альянс, Правекс банк, ПроКредит банк, Індустріалбанк, Південний, Акордбанк. Банки, які приймають Дію онлайн при відкритті рахунку це Monobank, А-банк, Глобус, Альфа-Банк. Банки, які приймають Дію офлайн при отриманні послуг у відділеннях — це Приватбанк, Мегабанк, Радабанк, RWS bank, Кредобанк, А-Банк, ОТП Банк, Банк Львів, Альтбанк, Банк Південний, Банк Восток, Універсал Банк.

Також, що стосується адмінпослуг у ЦНАП, то не у всіх центрах надання адмінпослуг по областях наразі працює шеринг. Хоча більшість мають. На сьогоднішній день тільки у Івано-Франківській, Волинській, Київській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Херсонській та Черкаській областях у всіх центрах надання адмінпослуг працює шеринг документів, а це означає, що без паперів. Ще менше мають шеринг управління соціального захисту населення. За інформацією Міністерства цифрової трансформації, то серед управлінь соціального захисту населення, що запровадили шеринг це Житомирська міська рада та Харківська міська рада.

Що стосується готелів та хостелів, які приймають “Дію”, то їх теж невеликий перелік, близько 38. Продуктових магазинів та супермаркетів, ще менше, у яких приймають “Дію”. Хоча мережі АТБ, Велика Кишеня, Велмарт, Сільпо та Фора мають. Також варто відзначити, що під час отримання медичних послуг, то наразі тільки переважно приватні медичні установи, у яких приймають “Дію”. Ну і в меншості це музеї, розважальні та інші культурні заклади, університети, які приймають застосунок “Дію”.

Висновки. Отже, враховуючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що говорячи про плюси цифрових паспортів, слід відзначити простоту та зручність у використанні.

Разом з тим, існує ряд проблем, з якими може стикнутися користувач. По-перше не всі установи можуть приймати застосунок Дія. З переліком відповідних організацій та партнерів можна ознайомитися на сайті Міністерства та Комітету цифрової трансформації України. По-друге це проблеми при верифікації документів, які можуть виникати через відсутність технічних можливостей для зчитування інформації в організаціях. Разом з тим, існує необхідність у приведенні у відповідність із Законом інших нормативно-правових актів.

Література:

1. Закон “Про внесення змін до Закону України “Про єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус” від 30 березня 2021р. №1368 .

2. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України/thedital.gov.ua.

Коротенко Д.О.

ВПЛИВ РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ПРОЦЕСІ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ СУЧАСНОЇ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Аналіз громадянського суспільства на період 1980–1990-х гг. показує, що існувала велика кількість організацій, які не мали майже жодних зв'язків із «політичним суспільством» і, насамперед, із політичними партіями. Іншою важливою рисою процесу інституціоналізації громадянського суспільства була важлива роль неурядових організацій на створення нової демократичної системи самоврядування. Зокрема, вже влітку 1989 р. з ініціативи одного з батьків реформи з децентралізації державної влади Єжи Регульського було створено Фонд підтримки місцевої демократії, головною метою якого була освіта у галузі самоврядування та цивільних ініціатив. І протягом першого року функціонування мережа тренувальних та консультативних центрів, створена фондом, надала свої послуги більш ніж 20 тис. представників громад, близько 2 тис. осіб брали участь у стажуваннях за кордоном. У 1990-х роках. організація сформувала мережу з 17 регіональних навчальних центрів, у яких до 2002 р. було надано послуги близько 500 тис. активістів місцевого самоврядування. Ця організація, а також інші ресурсні центри стали ініціаторами підготовки навчальних посібників, у яких пояснювалися правові основи взаємодії організацій громадянського суспільства з владою, наводилися найкращі закордонні та польські практики міжсекторного співробітництва у громадах.

У свою чергу, система місцевого самоврядування вплинула на створення нових інститутів громадянського суспільства. Дослідження, проведені в польських гмінах (низовий рівень місцевого самоврядування), вказують, що структури громадянського суспільства діяли на локальному рівні у трьох різних організаційних формах:

1) як зареєстровані асоціації та фонди, що представлені на рівні певних громад та є державними організаціями;

2) як місцеві представництва загальнонаціональних неурядових організацій, хоча в деяких випадках мають статус організацій, зареєстрованих на рівні гміни; як неформальні навчання та ініціативи, що не мають закріпленої

організаційної структури.

Як свідчать дані, щільність неурядових організацій залежить від типу суспільства. Починаючи з територіальних колективів, кількість жителів яких становить 7–10 тис. осіб, представництво неурядових організацій пропорційно зростає і є найбільшим у спільнотах, де проживає більш ніж 100 тис. осіб. Найвищий відсоток осіб бере участь у діяльності громадських структур у містах з чисельністю населення в межах 100–500 тис. осіб – 25%, та понад 500 тис. – 33%.

Специфіка інституціоналізації громадянського суспільства в Польщі сприяла більшому розвитку горизонтальних зв'язків між організаціями низового рівня та меншою взаємодією по вертикалі (з політичними партіями, церквою та урядом). Для Польщі характерним було формування місцевих виборчих комітетів зі складу громадських структур, у яких не були представлені політичні партії.

Проведення місцевих виборів обумовлювалося вибором однієї з трьох моделей:

1) формування незалежного виборчого списку кандидатів на основі залучення членів громадських організацій розвитку;

2) створення коаліції між політичною партією та активними місцевими громадськими організаціями;

3) формування після виборів коаліцій з участю організацій громадянського суспільства та партій.

З розвитком місцевого самоврядування важливу роль у просуванні інтересів громадян у громадській сфері стали відігравати асоціації місцевого самоврядування. Першою стала Асоціація польських міст, створена у серпні 1990 р., відродивши традиції подібної довоєнної організації. У квітні 1991 р. було сформовано Союз малих міст Польщі, у березні 1992 р. – Асоціація польських міст-метрополій, у травні 1993 р. – Асоціація сільських гмін Польщі. Якщо 1991 р. кількість членів Асоціації польських міст налічувала 64 міста, то через 10 років цей показник зріс до 265 од. До складу об'єднання сільських гмін у 1994 р. увійшли 190 громад, а 2001 р. цей перелік вже становив 290 од. Всі ці організації не тільки тісно взаємодіють між собою в різних практичних питаннях, але й організують спільну роботу з урядом Польщі з усіх політичних, організаційних та економічних питань, що виникають.

Таким чином, закон «Про суспільно-корисну діяльність та волонтерство» від 2009 р., виходячи з принципу субсидіарності, запровадив нові форми співпраці між органами публічної влади та організаціями громадянського суспільства, такі як взаємна незалежність, партнерство, ефективність, чесна конкуренція та максимальна відкритість. Крім того, було зафіксовано процедуру змагальності у наданні публічних послуг; у конкурсах отримали право брати участь неурядові організації.

У період 1990-2010 років. співпраця між владою та організованою громадськістю гальмувалась низкою факторів: браком досвіду, процедур співпраці та фінансування, правовими колізіями, психологічними бар'єрами, які

перешкождали співпраці, у тому числі відсутністю взаємної довіри. Місцеві політики навіть з підозрою ставилися до активних неурядових структур, побоюючись їхньої конкуренції у наданні послуг та одночасно сумніваючись у компетентності їх співробітників та фінансовій спроможності.

У свою чергу, громадські активісти сприймали співробітників локальних урядів переважно як бюрократів, які не зацікавлені у співпраці, оскільки не до кінця розуміють специфіку недержавних структур.

У подоланні проблем співпраці важливу роль грав Фонд підтримки місцевої демократії, який і досі зберігає статус найвпливовішої неурядової організації, яка займається підтримкою демократичних процесів на локальному рівні. У 2004 р. з його ініціативи розпочато програму «Прозора гміна», яка переросла в оновлену ініціативу «Прозора Польща», метою якої було покращення стандартів надання громадських послуг шляхом налагодження співпраці між владою, неурядовими організаціями та ЗМІ.

Отже Польща є однією з небагатьох країн регіону Центральної та Східної Європи, де інституціоналізація громадянського суспільства, яка розпочалася ще в останнє десятиліття соціалізму, була успішно завершена завдяки системі місцевого самоврядування, що базується на принципах широкої громадянської участі. На локальному рівні в Польській Республіці були використані стратегії взаємодії з владою шляхом представництва громадських лідерів в органах місцевого самоврядування або шляхом тісної співпраці з органами місцевої влади. Трансформація сфери відносин між громадянським суспільством та публічною владою є однією з причин успішної демократизації та модернізації сучасної Республіки Польща.

Література

1. 1. Децентралізація та ефективне місцеве самоврядування : [навч. посіб. для посадовців органів влади та фахівців з розвитку місцевого самоврядування]. – Київ : ПРООН/МПВСР, 2016. – 269 с. [Detsentralizatsiia ta efektyvne mistseve samovriaduvannia : [navch. posib. dlia 148 posadovtsiv orhaniv vlady ta fakhivtsiv z rozvytku mistsevoho samovriaduvannia]. – Kyiv : PROON/MPVSR, 2016. – 269 s.]

2. Крегул Ю. Реформування місцевого самоврядування в Україні / Ю. Крегул, В. Батрименко // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 1. – С. 17 – 27 [Krehul Yu. Reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini / Yu. Krehul, V. Batrymenko // Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo. – 2016. – № 1. – S. 17 – 27].

3. Петришина М. О. Зарубіжний досвід реформування місцевого самоврядування: на прикладі Франції та Польщі / М. О. Петришина, О. О. Колодяжний // Молодий вчений. – 2016. – № 1, ч. 2. – С. 47 – 51 [Petryshyna M. O. Zarubizhnyi dosvid reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia: na prykladi Frantsii ta Polshchi / M. O. Petryshyna, O. O. Kolodiazhnyi // Molodyi vchenyi. – 2016. – № 1, ch. 2. – S. 47 – 51]

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Необхідність переходу української економіки на інноваційний розвиток, забезпечує стабільне економічне зростання, економічну і фінансову безпеку країни, обумовлює потребу в отриманні об'єктивної оцінки фінансової стійкості підприємств, оскільки саме підприємства в сучасних умовах економіки формують стабільне економічне зростання, переважно забезпечують економічну і фінансову безпеку країни.

Розуміючи під фінансовою стійкістю підприємства відносно (до величини чистих активів) характеристику фінансових можливостей підприємства, визначуваних формуванням вільного грошового потоку, зберігати і нарощувати чисті активи в часі, вважаємо, що саме вона характеризує фінансові можливості стабільного росту на мікрорівні, виступаючи платформою аналогічного росту на макрорівні.

Вищеназване обумовлює об'єктивну необхідність наявності дієвого механізму оцінки фінансової стійкості підприємства, що є одним з ключових елементів процесу оцінки.

Процес оцінки фінансової стійкості підприємства, на нашу думку, є функціональним блоком, що перетворює дані фінансової (бухгалтерської) звітності підприємства в результат оцінки його фінансової стійкості за наявності механізму оцінки (ресурсу) в керованих умовах.

Процес оцінки включає наступні елементи:

- механізм оцінки фінансової стійкості підприємства;
- управління процесом оцінки фінансової стійкості підприємства.

Механізм оцінки фінансової стійкості підприємства виступає ресурсним забезпеченням процесу оцінки, що дозволяє реалізувати основну функцію процесу, — перетворення даних фінансової (бухгалтерської) звітності підприємства в результат оцінки його фінансової стійкості.

Конструювання механізму оцінки фінансової стійкості підприємства, у свою чергу, також є процесом, який, згідно з нашою точкою зору, є функціональним блоком, що перетворює ресурси (матеріальні, фінансові, трудові, інфраструктурні) в результат, — механізм оцінки фінансової стійкості підприємства за наявності розробника механізму конструювання в керованих умовах [2].

Отриманий у результаті конструювання механізм оцінки фінансової стійкості підприємства спирається на наступну сформульовану нами і представлену нижче сукупність загальних принципів формування і реалізації механізму оцінки фінансової стійкості підприємства :

- принцип адекватності : механізм оцінки фінансової стійкості повинен відповідати умовам економіки, в яких функціонує підприємство;
- принцип цілеспрямованості : вища кінцева мета, заради досягнення якої здійснюється формування і реалізація механізму оцінки фінансової

стійкості, — нарощування чистих активів підприємства упродовж тривалого періоду часу;

- принцип достовірності : результат, отриманий за підсумками оцінки фінансової стійкості з використанням механізму, повинен реально відбивати фінансові можливості підприємства;

- принцип відносності : результат оцінки фінансової стійкості підприємства за допомогою механізму має бути відносною характеристикою;

- принцип періодичності : фінансова стійкість підприємства за допомогою механізму достовірно оцінюється тільки у разі проведення періодичних, регулярних розрахунків на підставі фінансових даних ряду послідовних звітних періодів;

- принцип оперативності : інформація, необхідна для оцінки фінансової стійкості підприємства з використанням механізму, повинна поступати до аналітика вчасно (у режимі реального часу), а сама оцінка робитися оперативно (впродовж трьох робочих днів з моменту вступу інформації) з урахуванням останніх змін фінансових можливостей підприємства, що сталися в періоді оцінки;

- принцип випереджаючого відображення : результат оцінки фінансової стійкості, отриманий із застосуванням механізму, повинен дозволяти прогнозувати діяльність підприємств.

Позначена сукупність загальних принципів виступає основою і дає можливість побудови дієвого механізму оцінки фінансової стійкості підприємства. Ключовим початком останнього являється концепція вільного грошового потоку [1].

Теоретико-методологічна база механізму оцінки фінансової стійкості підприємства, що спирається на концепцію вільного грошового потоку

Розроблений механізм дозволяє перетворити дані фінансової (бухгалтерською) звітності підприємства в достовірний результат оцінки його фінансової стійкості, виступаючи одним з ключових елементів процесу оцінки.

Література:

1. Кіндзерський Ю.В. Економічний погляд на природу конкуренції / Ю.В.Кіндзерський // Конкурентоспроможність: країна, регіон, підприємство / Рада конкурентоспроможності України, Центр стратегій конкурентоспроможності (МІМ – Київ); за ред. Ю.В. Полунєєва. – К.: ЛАТ & К, 2006. – С. 86-98.

2. Куйбіда М. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіонів / М. Куйбіда // Демократичне врядування. - 2010. - Вип. 5. - С. 35-45.

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Друга половина ХХ - початок ХХІ віків пов'язані з виникненням і розвитком нової постіндустріальної (інформаційною) цивілізації, що йде на зміну цивілізації техніко-технологічної.

Становлення нової цивілізації пов'язане, з одного боку, з необхідністю підвищення економічної і соціальної ефективності використання наявних ресурсів і інших можливостей розвитку людства, а з іншою, з оновленням продуктивних сил, характеру і змісту людської культури, переосмислення місця і ролі людини в економічному розвитку.

Науково-технічна революція, визначувана багатьма економістами як принципова (якісна) зміна положення людини у виробництві, кардинально міняє місце економічної сфери в просторі громадської життєдіяльності.

Характерними рисами постіндустріального (інформаційно-індустріального) способу виробництва, що має ядром соціальну орієнтацію науково-технічного прогресу, є гуманізація і екологізація технологій, зростання наукомісткості виробництва; інформатизація суспільства; глобалізація науково-технічного прогресу; мініатюризація техніки, що відкриває простір для деконцентрації виробництва, деурбанізації розселення людей, для розвитку малого бізнесу і тому подібне

Формування нової економічної системи неминуче в центр уваги ставить питання про її соціально-економічні цілі і положення громадян, про співвідношення економічного і соціального розвитку, суть і шляхи рішення соціальних проблем.

З точки зору соціального чинника перед економікою стоять наступні початкові проблеми: яким чином задовольняти соціальні потреби людей; як забезпечити соціальний справедливий розподіл благ; як добитися того, щоб зростання добробуту здійснювався в міру зростання ефективності економіки. Рішення кожної з цих проблем соціальної орієнтації економіки спирається на особливі засоби і способи.

В умовах Збройних Сил перераховані проблеми набувають особливе звучання в силу специфіки положення і функціонування сфери забезпечення військової безпеки держави в системі громадського відтворення. Тому дослідження соціальної проблематики армії і флоту на етапі формування національної моделі соціально ринкового господарства необхідно розпочати з уточнення деяких початкових положень, що обумовлюють його логіку і методологію.

.Соціальна політика в умовах ринкової економіки є найважливішим функціональним елементом держави. Вона спрямована на регулювання громадських стосунків в соціальній сфері. Її особливості залежать:

- по-перше, від типу, виду, форми і модифікації власності;
- по-друге, від типу політичного управління, тобто від влади;

- по-третє, від відношення до прав людини.

Соціальна політика охоплює широке коло проблем, що стосуються :

- а) інтересів класів, соціальних груп;
- б) інтересів націй, народностей, етнічних груп;
- в) інтересів суспільства і особи;
- г) умов праці, життя і побуту і так далі.

Характеризуючи предмет соціальної політики, слід зазначити два підходи в її дослідженні: соціальна політика у вузькому сенсі - це система державних заходів з підтримки тих громадських груп, які в силу тих або інших причин опиняються в скрутнішому становищі, ніж інші, страждають від специфічних обставин і не можуть своїми силами поліпшити власне положення.

В той же час не можна забувати і про широке тлумачення соціальної політики : вона має бути спрямована на розвиток громадських інститутів, які забезпечують ефективний розвиток не лише економіки, але і людей як осіб. Тут виникають проблеми співвідношення соціальної і економічної політики, соціальної політики і механізму управління соціального захисту в українській армії і так далі. Предметом соціальної політики в широкому сенсі виступає не лише поглинання ризиків, які виникають в результаті функціонування ринкової економіки і міжособового розподілу доходів, але і спрямованість на створення нормальних умов життя і сприятливих можливостей для соціального розвитку усіх членів суспільства.

Література:

1. Полторак С. Т Місце та роль держави в управлінні військово-промисловим комплексом / С. Т. Полторак // Інвестиції. практика та досвід. – 2017. – №12 – С. 108–109.
2. Чорний В. С. Підвищення ефективності підготовки військових фахівців: проблеми та перспективи / В. С. Чорний // Військова освіта. – 2011. – № 2 (24). – С. 3–9.

Михайлов Д. С.

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються наразі в Україні, покликані зміцнити систему публічної влади, послабивши її вертикальний вплив. Усе це зумовлює розробку теоретичних засад і практичних рекомендацій щодо впровадження заявлених поправок не лише в частині місцевого самоврядування, а й усього спектра прийнятих новел, що вимагає безумовного їхнього осмислення.

Виклад основного матеріалу. З 2014 року наша держава розвивається в умовах поєднання централістської та децентралістської тенденцій в управлінні

нею, що зумовлюється, насамперед, значною територією. Показовим моментом є організаційна самостійність місцевого самоврядування, визначена в межах реформи децентралізації влади [2]. У цьому контексті відзначимо, що практична реалізація заявленої тези знаходить своє вираження у взаємодії органів публічної влади України, яка здійснюється на засадах деконцентрації, тобто частина повноважень окремих органів передається від вищого державного органу до нижчого в ієрархії. Це об'єктивно необхідно в масштабах держави зі значною територією. Особливо яскраво це виявляється у реалізації повноважень усередині системи органів виконавчої влади.

Аналогічна ситуація складається при передачі повноважень від органів державної влади до органів місцевого самоврядування, оскільки ці повноваження підлягають передачі недержавним органам публічної влади. Це свідчить про розподіл повноважень всередині системи органів публічної влади, до яких, як було зазначено вище, відносяться й органи державної влади та місцевого самоврядування.

Наявність децентралізованих засад у державному управлінні підтверджує Конституція України, що закріплює право громадян здійснювати свою владу через органи державної влади й органи місцевого самоврядування, а також положення основного закону, за якими громадянам України надається право реалізовувати місцеве самоврядування через референдум, вибори та інші форми прямого волевиявлення, а також через виборні та інші органи місцевого самоврядування [1].

Функціонування в державі органів місцевого самоврядування підтверджує тезу щодо існування в її межах децентралізованої системи публічного управління. Органи місцевого самоврядування України, поруч із власними повноваженнями, що реалізують і передані ним державні повноваження.

Прикметно, що законодавець розділив права державних і регіональних органів державної влади у наділенні такими повноваженнями, надавши право органам публічної влади кожного рівня державної влади передавати необхідні повноваження, при цьому залишивши за державою право контролю над їх реалізацією. Зазначені положення свідчать про дуалізм місцевого самоврядування та включення його саме до системи державного управління.

Крім того, місцеве самоврядування реалізується у муніципальних утвореннях (територіальних громадах), особливості функціонування яких встановлює закон (у т.ч. ч. 3 ст. 140 Конституція України, Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 2015 р. [1]). Разом із тим законодавець не легітимізує (не закріплює) ключову роль закону у визначенні переліку видів муніципальних утворень, що можуть формуватися в нашій державі.

Слід також відзначити, що в Україні й досі базовим законодавчим актом, який регламентує питання управління на місцевому рівні є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.). На перший погляд, основною складністю ситуації є застарілість вітчизняного законодавства в досліджуваній сфері. Проте складності додає те, що Конституція України [там само, ч. 1

ст. 140, ст. 146], установлюючи основний принцип самостійності місцевого самоврядування у прийнятті рішень, не визначає що воно наділяється можливістю самостійної організації конкретного виду муніципального утворення з урахуванням місцевих звичаїв і традицій.

Тим не менш, ця правова норма щодо визначення видів муніципальних утворень законом окреслює межі вибору громадянами майбутнього муніципального утворення конкретного виду з переліку, що може бути уточнено в законодавстві. Інакше маємо ситуацію, за якої відбувається позбавлення місцевого населення можливості щодо створення нового муніципального утворення, що формується через розвиток місцевих звичаїв і традицій. Виходячи із положень Конституції України можна дійти висновку в тому, що місцеве самоврядування може бути організоване тільки межах видів муніципальних утворень, установлених законом. Зазначене становище не можна назвати безумовним мінусом системи публічного управління, яка, з урахуванням суспільно-політичних тенденцій, може видозмінювати існуючі правові норми, виходячи з потреб держави та населення, і вносити зміни до чинного законодавства щодо впровадження нових видів муніципальних утворень. Так, перелік видів муніципальних утворень, може бути доповнений таким видом, як місцевий округ. Його можна охарактеризувати як декілька об'єднаних загальною територією населених пунктів, які не є муніципальними утвореннями, у яких місцеве самоврядування здійснюється населенням безпосередньо та (або) через виборні та інші органи місцевого самоврядування, які можуть реалізовувати окремі державні повноваження, що передаються органам місцевого самоврядування законами. Надалі перелік видів муніципальних утворень може бути розширений, що вимагатиме внесення відповідних змін до названого вітчизняного законодавства.

Висновки. Отже, тезу про децентралізацію державного управління та про самостійність населення у прийнятті рішень з питань місцевого значення можна піддати критиці. На наше переконання, усі вищезазначені проблеми вимагають системного вирішення, починаючи із закріплення в Конституції України положення про багаторівневість системи публічної влади, що включає органи місцевого самоврядування та державної влади, акцентуючи при цьому на провідній ролі, зокрема, самоврядних органів, що є найбільш наближеними до визначення, узагальнення та задоволення потреб місцевого населення. У цьому контексті перспективи наших подальших досліджень будуть становити питання, пов'язані з урахуванням думки й інтересів населення, зокрема, під час зміни меж територій, на якій реалізується місцеве самоврядування, зважаючи на думку жителів відповідних територій.

Література:

1. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/>.
2. Помаза-Пономаренко А.Л. Правове забезпечення розвитку та безпеки регіонів України в умовах децентралізації й інституціоналізації влади: монографія. Х.: НУЦЗУ. 2020. 190 с.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ ІНСТИТУЦІЙ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми: Україна активно інтегрується у Європейський Союз та імплементує європейські цінності щодо захисту прав людини та основоположних свобод. Система Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод через рішення Європейському суду з прав людини впроваджує практику розуміння та захисту прав людини та основоположних свобод у правові системи держав-учасниць конвенції, допомагає державам-учасницям Конвенції виявляти системні проблеми щодо захисту прав людини та пропонує шляхи їх вирішення. Рішення Європейського суду з прав людини є інструментом за допомогою якого правові системи держав-учасниць конвенції впроваджують європейські цінності щодо захисту прав людини та основоположних свобод закріплені у Конвенції. Наявність ефективного контролю за виконанням рішень суду забезпечує дієвість системи конвенції. Головним критерієм ефективності дії системи Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод є виконання рішень Європейського суду з прав людини.

Виклад основного матеріалу: Виконання рішень Європейського Суду з прав людини присвячені статті Конвенції – 39 та 46, викладені у редакції Протоколу №14 від 13 травня 2004 року, відповідно до яких Високі Договірні Сторони зобов'язуються виконувати остаточні рішення Суду в будь-яких справах, у яких вони є сторонами. Остаточне рішення Суду передається Комітетові Міністрів, який здійснює нагляд за його виконанням [1]. Зазначені положення Конвенції створюють специфічні правові зобов'язання для держави-відповідача.

Комплексний вплив практики Суду повинен кореспондувати і законодавчим змінам для ефективного виконання зобов'язань України в рамках положень Європейської Конвенції, що потребує тепер конкретних та негайних кроків, виходячи з того, що судова практика є динамічною, але вона потребує відповідних стандартів, де найголовнішим стандартом є саме виконання державою судового рішення. [2, с. 226]

Конвенція займає нейтральну позицію стосовно національних правових систем і, на відміну від права наднаціональної організації, не призначена для безпосереднього втручання в національну правову систему. Сама по собі Конвенція не передбачає внутрішніх механізмів забезпечення своєї юридичної сили – їх повинні створювати держави-учасниці. Приписи Конвенції потребують зовнішнього забезпечення. Відповідно, механізми інтеграції положень Конвенції в правові системи різних держав є неоднаковими.

Механізм виконання рішень Суду, в кожній країні Ради Європи, має свої особливості та включає аспекти державного управління. В Україні механізм виконання рішення Європейського суду з прав людини закріплено на

законодавчому рівні, однак практика наглядно показує що існують значні проблеми у належному виконанні рішень суду. Частина рішень не виконується зовсім, деякі рішення виконуються частково або невчасно, не вживаються необхідні заходи загального та індивідуального характеру для усунення системної проблеми і відновлення становища заявника, яке існувало до правопорушення констатованого в рішенні Суду [3].

Комітет з юридичних питань та прав людини Парламентської асамблеї Ради Європи у своїй доповіді «Забезпечення життєздатності Страсбурзького суду: структурні недоліки в державах-учасниках» пропонує розширити повноважень парламентських комітетів із правових питань (правосуддя) відповідних держав-учасниць, а саме – надати цим комітетам право «контролювати діяльність органів виконавчої влади, відповідальних за виконання рішень Європейського суду з прав людини, розробляти спеціальні засоби (організаційні та правові), впливати на уряди держав-учасниць у зв'язку з порушеннями, що відбуваються, зокрема у разі затримки виконання рішень Страсбурзького суду» [4, 27].

Очевидна необхідність підвищення ролі національних парламентів з контролю за виконанням рішень Європейського суду з прав людини. Парламентським комітетам з правових питань (правосуддя) відповідних держав-учасниць «повинні бути надані повноваження: контролювати діяльність органів виконавчої влади, відповідальних за виконання судових рішень Європейського суду з прав людини, розробляти спеціальні засоби, організаційні і правові, впливати на уряди держав-учасників у зв'язку з порушеннями, що відбуваються, зокрема, у разі затримки виконання рішень Європейського суду з прав людини».

01 квітня 2020 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про утворення Комісії з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини», що стало черговим свідченням актуальності теми ефективності виконання Україною відповідних рішень. Створення Комісії є одним з кроків для забезпечення ефективної взаємодії органів державної влади та неурядових організацій задля своєчасного та повного виконання рішень ЄСПЛ. До складу Комісії поряд з представниками урядових установ також включено представників неурядових організацій - представника Української Гельсінської спілки з прав людини, представника Харківської правозахисної групи та представника Представництва Європейського Союзу в Україні (за їхньої згоди) [5]

Висновок: За умови ефективної діяльності Комісії ефективність виконання рішень ЄСПЛ щодо усунення виявлених ЄСПЛ недоліків системного характеру, зокрема, щодо внесення змін до чинного законодавства та практик його застосування, а також забезпечення якісної професійної підготовки суддів, прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів та інших дотичних категорій працівників з питань знання Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та відповідних практик ЄСПЛ значно покращиться. Що у свою чергу буде сприяти підвищенню рівня довіри громадян до органів публічного управління та судової системи України.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, ратифікована Україною 17.07.1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення 16.02.2022).
2. Блажівська Н. До питання про місце рішень Європейського суду з прав людини у національній правовій системі. Підприємництво, господарство і право. 4/2018. С. 226-230;
3. Муқан І.В. Складові механізми виконання рішень Європейського суду з прав людини // Проблеми модернізації України: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток української держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів» (19 березня 2020 р.). – Київ, МАУП, 2020. С.274-277;
4. Ківалов С. В. Міжнародно-правові та національні механізми удосконалення виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини // Матеріали другої міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю набуття чинності Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, що проводиться під егідою Генерального секретаря Ради Європи пана Турбйорна Ягланда (Одеса, 20 – 21 вересня 2013 р.). Одеса : ПП “Фенікс”, 2013. С. 27.
5. Про утворення Комісії з питань виконання рішень Європейського суду з прав людини. Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/258-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.02.2022).

Оробей В.В.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Ступінь розвитку соціальної інфраструктури сільських територій в сучасному суспільстві наряду залежить від перетворень в економічній сфері країни. Тож, роль і значення сучасної соціальної інфраструктури села не обмежується лише соціальною сферою. В цьому зв'язку вважаємо доцільним розглянути існуючі наукові підходи до класифікації соціальної інфраструктури та визначити її особливості у сільських територіях.

Спочатку зазначимо, що соціальну інфраструктуру сільських територій ми будемо розглядати, як складну організаційно-економічну систему, «функціонування якої спрямовано на забезпечення оптимальних умов життєдіяльності сільської громади та виступає основою формування просторового розвитку регіону, створює передумови для формування, відтворення та збереження людського капіталу в сільській місцевості» [1].

Якщо простежити етапи формування та створення соціальної

інфраструктури, то можна зазначити, що на першому етапі були відсутні конкретні уявлення про її склад, структуру та призначення. Тривалий час соціальну інфраструктуру ототожнювали зі сферою послуг. Пізніше її виділили в окрему підсистему господарського комплексу території та стали розглядати, як економічну категорію, виділяючи макроекономічний (соціальна інфраструктура розглядається як сукупність певних галузей) і мікроекономічний (соціальна інфраструктура розглядається як сукупність об'єктів або елементів) підходи [2].

За твердженням І. Кінаш, оскільки соціальна інфраструктура спрямована на обслуговування, а це і є надання послуг, то такі поняття, як «соціальна інфраструктура» і «сфера послуг» є тотожними. У цьому контексті автор виділяє шість складових соціальної інфраструктури:

- соціально-побутову (житлово-комунальна інфраструктура, інфраструктура побуту, інфраструктура торгівлі та ресторанного господарства);
- соціально-оздоровчу (інфраструктура охорони здоров'я, інфраструктура фізичної культури, туристсько-рекреаційна інфраструктура, інфраструктура збереження навколишнього середовища, інфраструктура охорони громадського порядку);
- освітньо-духовну (духовна інфраструктура, інфраструктура освіти, інфраструктура культури, інфраструктура науки);
- громадсько-політичну (передвиборча інфраструктура, інфраструктура управління);
- комунікаційну (транспортна інфраструктура, інфраструктура зв'язку, телебачення та радіо, інформаційна інфраструктура);
- соціально-економічну (фінансово-кредитна інфраструктура, інфраструктура соціального забезпечення) [3].

Основними ознаками такого класифікаційного підходу є диференціація суб'єктів соціальної інфраструктури відносно загальних умов, які вони створюють та функцій, які вони виконують для протікання процесу суспільного відтворення. Такий підхід є хоча і широким, та все ж таки його більш можна віднести до функціонального підходу, який є більш розповсюдженим серед учених.

На думку А. Зверєва, класифікувати соціальну інфраструктуру потрібно як складну систему, яка має відображати її системні характеристики – функціональність, структурність та динамічність, які вчений виділяє як класи. Також він виділяє:

- підкласи інфраструктури (відтворююча, інтегруюча, диференціююча, управлінська, галузева, рівнева, домінуюча, депресивна та ін.);
- види інфраструктури (соціально-побутова, соціально-оздоровча, освітньо-духовна, суспільно-політична, міська (сільська), державна (приватна), основна (додаткова), локальна (місцева, обласна) тощо);
- підвиди (житлова, комунальна, побутова, торгівлі та громадського харчування, охорони здоров'я, фізкультури транспорту, туристична, духовна, освітня та ін.) [4].

Є і такі науковці [5], які схиляються до комплексного підходу та

пропонують соціальну інфраструктуру класифікувати за такими ознаками:

- за типом послуг, що надаються (послуги в галузі охорони здоров'я, культури, соціального обслуговування, освітні послуги та ін.);
- за характером власності об'єктів (публічна, приватна, змішана);
- за ступенем інвестиційних перспектив для бізнесу (інвестиційно привабливі та інвестиційно непривабливі об'єкти);
- по відношенню до відтворювального процесу робочої сили (первинна, вторинна);
- за цільовими блоками (соціально-побутова, соціально-культурна);
- за функціонально-цільовими блоками (суспільно-політична та інтелектуально-культурна діяльність, фізична культура та здоров'є населення, житлово-комунальне та побутове обслуговування);
- за сферою діяльності (соціально-культурний, соціально-побутовий, соціально-інформаційний, соціально-екологічний, соціально-фінансовий компоненти);
- за галузевим складом (соціально-економічна та побутова).

В цілому слід зазначити, що результати проведеного аналізу літературних джерел стосовно класифікації соціальної інфраструктури дозволяють виділити основні ознаки, за якими виділяють її види: залежно від завдань, які виконує; за функціональним призначенням; за рівнем розвитку інфраструктури; за видами адміністративно-регіональної політики; за інноваційним розвитком; за рівнем доступності; за складом капіталу; за типами, видами та формами власності об'єктів (інститутів) інфраструктури та ін.

Якщо розглядати соціальну інфраструктуру сільських територій за її економічним призначенням, то пропонуємо виділити дві основні групи:

- ринкова (прибуткова), яка включає такі галузі, як житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування, торгівля, громадське харчування, дохідні об'єкти туристсько-рекреаційного комплексу;
- неринкова (бюджетна), до якої можна віднести заклади й установи охорони здоров'я, освіти, науки, культури, спорту, недохідні об'єкти туристсько-рекреаційного комплексу.

Водночас варто відмітити, що соціальна інфраструктура сільських територій значно відрізняється від регіональної та міської інфраструктури насамперед своїми параметрами: просторовістю (велика територія, що обслуговується), малочисельністю та низьким рівнем прибутків. Ці особливості значно впливають на формування й функціональні особливості соціальної інфраструктури, які будуть розглянуті під час проведення подальшого дослідження.

Література

1. Гринько О.В. Стратегічне управління розвитком соціальної інфраструктури сільських територій: автореф. дис. канд. екон. наук. 08.00.05. Полтава, 2013. С. 15.
2. Кириченко С.О. Класифікація соціальної інфраструктури в регіонах за функціонально-спеціалізованим підходом. *Проблеми системного підходу в*

економіці. 2015. № 53. С. 53.

3. Кінаш І.П. Склад і структура соціальної інфраструктури. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2012. Вип. 3 (46), Ч. 2. С. 172-175.

4. Зверев А.В. Систематизация и классификация социальной инфраструктуры. *TERRA ECONOMICUS*. 2011. Т. 9. № 2. Ч. 2. С. 39-42.

5. Домарацкая Е.А., Гоголев И.М. Особенности социальной инфраструктуры сельских территорий. *Вестник Удмуртского университета. Серия Экономика и право*. 2021. Т. 31. Вып. 4. С. 552-558.

Пархоменко-Куцевіл О.І.

ЗАСТОСУВАННЯ ФОРСАЙТУ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Постановка проблеми. На даний час світ перебуває у стані глобальної турбулентності: стара система управління втратила ефективність і відбувається її суттєве переформатування. Однак контури нового формату поки що не визначено. Така ситуація породжує жорсткий цивілізаційний виклик для всіх держав. Для відповіді на такий масштабний виклик влада повинна мати у своєму розпорядженні по-справжньому ефективну систему управління.

COVID-19 став серйозним викликом для сучасного світового співтовариства та України. Світ у період пандемії – це світ миттєвих змін, тому важливо працювати над підвищенням адаптивного потенціалу управлінських систем. Управління на основі даних, застосування прогнозних моделей розвитку ситуації дозволять запобігати проблемам, своєчасно коригувати заходи впливу.

Сучасна ситуація, що виникла в системі [державного управління у сфері охорони здоров'я в умовах пандемії COVID-19](#), продемонструвала неспроможність системи управління передбачати наслідки пандемії, визначати дієві механізми запобігання хворобі, формувати сприятливе інформаційне середовища щодо профілактики та лікування COVID-19, корегувати заплановані заходи, пов'язані із формуванням суспільного імунітету. На сьогодні виникла реальна потреба у запровадженні інноваційних методів прогнозування ситуації щодо розповсюдження пандемії COVID-19, яка може виникнути протягом одного, п'яти, десяти років.

Таке прогнозування надасть можливість оптимально розподіляти фінансові ресурси на запобігання та протидії наслідків пандемії COVID-19, корегувати негативні наслідки та формувати прогнозоване сприятливе майбутнє. В європейських країнах постійно здійснюються заходи щодо прогнозування можливих надзвичайних ситуаціях у зв'язку з глобалізаційними викликами та небезпеками, у тому числі розповсюдження пандемії COVID-19, та затверджується відповідний план дій з корегуванням негативних наслідків. Це надає можливість оптимізувати фінансові, кадрові та інші ресурси для

подолання негативних наслідків таких надзвичайних ситуаціях.

В умовах зростання невизначеності та непередбачуваності глобалізаційних викликів та небезпек (зокрема, пандемія COVID-19) держава змушена вирішувати управлінські завдання новими методами, із залученням інноваційного потенціалу та найчастіше з непередбачуваними результатами.

Пандемія COVID-19 є свого роду виклик системного типу, що потребує використання комплексних стратегій протидії. Держава змушена балансувати між необхідністю порятунку життів людей та життєздатністю основних соціальних та політичних систем [1].

Для того, щоб мати можливість адекватної оцінки державної активності та ефективних методів державного регулювання, важливо використовувати стійкий набір критеріїв для її виміру, однак, на даний момент таких критеріїв немає. З урахуванням досліджень, що йдуть у різних академічних центрах, наведений далі набір критеріїв інформативний щодо оцінки результативності реагування.

Boston Consulting Group аналізуючи процес розвитку ситуації під час пандемії COVID-19 виділила три типи стратегій управління.

Перша стратегія при жорсткості дає можливість швидкого придушення інфекції і відновлення, друга стратегія, побудована на балансі, вимагає від управлінців. уміння постійно адаптувати набір антикризових заходів, третя стратегія потребує високої самодисципліни та свідомості від населення [2].

Перша стратегія – стратегія «придушення та стримування» у дії. Цей тип стратегій реалізовувався у відносно невеликій кількості країн. У перші місяці пандемії успіхи таких країн, як Китай, Південна Корея, Тайвань були очевидні, їм вдалося досить швидко зупинити зараження [2].

Друга стратегія – стратегія «пом'якшення та боротьби». Найбільш застосовним виявився шлях боротьби з пандемією на основі балансу, який будується на необхідності зберегти життєздатність економіки та не допустити навантаження на систему охорони здоров'я за допомогою застосування різного роду обмежень (послідовне зняття обмежувальних заходів за умови зниження навантаження на систему охорони здоров'я). Вибір у більшості випадків доводиться робити "непопулярний", який може привести до зростання соціальної напруженості, посилення соціальних протиріч.

Можна оцінити ефективну стратегію протидії з COVID-19, яка обрана у Південній Кореї. План боротьби з COVID-19 заснований на досвіді боротьби зі спалахами SARS і MERS. Тут вдалося знизити зростання кількості нових випадків та не вводити «жорсткий» локдаун, який шкодить економіці. Складниками корейського плану стали: швидке тестування, відстеження контактів, ізоляція пацієнтів та послідовна урядова комунікація задля забезпечення широкого співробітництва [3].

Третій тип стратегії – стратегія «підтримки та допомоги». Такий тип стратегій, спрямований на підтримку і допомогу, носить переважно персоніфікований характер і пов'язаний із досвідом Швеції. При цьому однозначно говорити про успіх чи провал стратегії складно, тому що на початку травня 2020 р. число смертей від COVID-19 серйозно перевищувало

число смертей у інших скандинавських країнах [4].

На нашу думку, можливо також застосувати таку важливу стратегію як форсайт у системі державного [управління у сфері](#) охорони здоров'я України в умовах пандемії. Саме форсайт надасть можливість не лише спрогнозувати розвиток ситуації щодо розгортання пандемії в Україні та світі, а й можливість скорегувати небажані негативні наслідки, передбачити фінансування додаткових заходів з метою мінімізації наслідків пандемії.

Дослідження майбутнього та форсайт – міждисциплінарні напрямки, що інтегрують різноманітні бази знань для пошуку відповідей на масштабні виклики, що стоять перед організацією чи суспільством, у тому числі виклики у зв'язку з пандемією COVID19.

Серед основних пріоритетів застосування форсайту у системі державного [управління у сфері](#) охорони здоров'я України можна виокремити наступні:

- застосування цифрових технологій, штучного інтелекту та інших підходів на основі обробки даних для досліджень майбутнього та форсайту, оцінка їх результативності;
- підвищення ефективності використання результатів форсайту з урахуванням сучасних глобалізаційних викликів та небезпек;
- можливість диверсифікації та персоналізації дизайну форсайту, що дозволяє враховувати соціальні чи ринкові потреби, методи її підвищення;
- способи оцінки результатів форсайту до моменту їх запровадження у практику;
- підвищення гнучкості та ефективності підтримки прийняття рішень; ефективність для конкурентоспроможності;
- ідентифікація відповідних інструментів для формування уявлень про віддалене майбутнє (наприклад, на перспективу 2040-2060 р. та ін.) з урахуванням зростаючої значущості стратегій сталого розвитку;
- коригування інструментарію досліджень майбутнього у зв'язку з пандемією COVID-19 (яка призвела до радикальних змін в організації роботи, пов'язані з використанням віртуального середовища) [5].

Висновки. Проведений аналіз дає підстави зазначити, що форсайт у системі публічного управління у сфері охорони здоров'я можна визначити, як процес творчої оцінки, який застосовує наявні знання (щодо державно-управлінських процесів у системі охорони здоров'я) та прогнозний аналіз до потенційного майбутнього (бажаного майбутнього). Здійснення такого процесу може керуватися та реалізовуватись усередині органу державної влади так і у системі державного управління взагалі. Таким чином, актуальність форсайт технологій зростає з переходом сучасного суспільства в епоху невизначеності та турбулентності, з активним та нестабільним перебігом безлічі змін (зокрема, глобалізаційні виклики та небезпеки).

Література:

1. Вечерский Г. С. Задачи системы государственного управления в борьбе с пандемией в 2020 году. *StudNet*. 2021. №1. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/zadachi-sistemy-gosudarstvennogo-upravleniya-v-borbe-s-pandemiy-v-2020-godu>.

2. Три стратегии борьбы против коронавируса по версии Boston Consulting Group. *Газета.uz*. 2020. 25 июля. URL: <https://www.gazeta.uz/ru/2020/07/25/covid-strategies/>

3. Terry S. M. South Korea Minimized the Damage from COVID-19. North Korea Maximized It. *Center for Strategic and International Studies*. 2020. 1 Oct. URL: <https://www.csis.org/analysis/south-koreaminimized-damage-COVID-19-north-koreamaximized-it>.

4. Ansell C., Sorensen E., Torfing J. The COVID-19 Pandemic As a Game Changer for Public Administration and Leadership? The Need for Robust Governance Responses to Turbulent Problems. *Public Management Review*. 2021. Vol. 23, iss. 7. P. 946–990.

5. Gordon A.V., Ramic M., Rohrbeck R., Spaniol M.J. 50 Years of corporate and organizational foresight: Looking back and going forward. *Technological Forecasting and Social Change*. 2020. 154. 119966. URL: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.119966>.

Перевізник В.М

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ.

Соціально-політичні процеси і явища, що лежать в основі вивчення та формування державної гендерної політики, досить складні для наукового осмислення і фіксації результатів, в порівнянні з природними науками.

Розробка наукових досліджень у цій сфері можна пояснити дією ряду чинників.

По-перше, посилилася до середини ХХ століття диференціація між провідними соціальними дисциплінами: політологією, економікою, соціологією, психологією, правом і історією. Процес відособлення соціальних дисциплін один від одного, визваний їх розвитком, привів до формування характерних для кожної науки мови, методологічних принципів, методів, сфер застосування дослідницьких інструментів. Проте автономність державно-управлінської науки недопустима в сучасних умовах, коли статус проблем, що стоять перед людством, починає набувати глобального характеру.

По-друге, не можна недооцінювати і думку, що склалася, про невисоку здібності державно-управлінської науки досягати суспільно значимих результатів за допомогою використання класичних для науки методів для вирішення практичних завдань. Соціально - політичні процеси є надзвичайно складними, динамічними, і тому саме у відношенні до них державно-управлінська наука мобілізує усі свої здібності, щоб забезпечити їх розуміння, пояснення і можливість управління ними. У зв'язку з цим відбувається природний процес залучення і застосування математичних методів,

запозичених у природних наук [1].

Для цього необхідно розкрити суть основних підходів до вивчення впливу чинників на формування гендерної політики держави. Тим самим дається короткий огляд найбільш поширених підходів про значення і застосування факторного аналізу для вирішення теоретичних і практичних завдань в державно-управлінській науці. Формулюється проблема значущості різного роду чинників на формування державної політики в цілому і в приватних політичних ситуаціях, таких як реалізація гендерної політики держави.

Окрім цього, наводяться основні індекси, за допомогою яких заміряються ключові кількісні характеристики чинників гендерної політики, внаслідок чого можливо робити висновки про стан розвиненості цього напрямку, про рівень впливу кожного з чинників, можливі політичні наслідки.

Відразу хотілося б відмітити, що в сучасній науці авторські праці з дослідження факторного аналізу гендерної політики практично відсутні. Висновки учених з цієї проблеми зводяться до аналізу бар'єрів, що перешкоджають реалізації жіночої політичної участі. Зокрема, у своїх працях український науковець виявив ряд причин, внаслідок яких виникають труднощі для жінок на шляху становлення кар'єрного зростання в політичній сфері. Якщо сформулювати узагальнений варіант, то він зводиться до набору наступних чинників: інституціональні бар'єри, гендерні стереотипи, а саме домінування патріархальних установок в українському суспільстві.

Другий блок чинників включає дві теорії: структурну (теорія, що вказує на політичну соціалізацію жінок, як причину дискримінації) і ситуаційну (теорія ситуації, що складається, яка охоплює декілька аспектів: обстановка в сім'ї, в їх професійній діяльності, а також відсутність грошових ресурсів). Усе це сприяє нерівності в суспільно - політичній сфері на користь чоловіків.

Факторний аналіз гендерної політики дозволить оцінити реальною обстановку у рамках цього напрямку державної діяльності, прогнозувати ситуацію і виробити основні цілі і завдання напрямку, що цікавить нас. Володіння повною і досить точною інформацією з гендерної політики є однією з необхідних умов для досягнення прогресу в таких напрямках, як забезпечення стабільного економічного розвитку, тривалого і надійного світу, подолання міжнародного розбрату, формування взаємовигідного партнерства між країнами, пом'якшення гостроти ряду соціальних, расових, етнічних і інших проблем з ряду наступних причин [2]:

По-перше, підвищення соціальне - політичного статусу жінки є вимогою елементарної справедливості, без виконання якого неможливе досягнення реального рівноправ'я, усебічне врахування інтересів жінок і поліпшення їх становища в суспільстві. Кінець кінцем, гендерна симетрія при прийнятті суспільно - політичних рішень забезпечить баланс цілей і спрямувань усіх шарів суспільства і сприятиме повнішій реалізації демократичних принципів управління суспільством і державою.

По-друге, у багатьох країнах світової спільноти реально сталося кардинальне переосмислення ролі жінки у великій політиці, і намітилися

конкретні зрушення в посиленні її позицій в політичних структурах ряду держав на рівні як законодавчої, так і виконавчої влади.

При цьому, як показує досвід прогресивних країн, жінки, зайняті на керівних посадах в урядових і законодавчих органах, вносять « свій вклад в оцінку політичних реалій, вимір пріоритетів внутрішньої і зовнішньої політики, відкриття нових перспектив вирішення глобальних політичних питань. Такої думки дотримується сучасне американське суспільство, яке заявляє, що «по-перше, країна з прагматичними цінностями навряд чи в змозі дозволити собі ігнорувати досвід, розум і енергію більшої половини своїх громадян, особливо у сфері державного управління, де ці здібності потрібні.

Список літератури.

4. Кісь О. Гендерні студії в Україні: стан, проблеми, перспективи [Електронний ресурс] / Оксана Кісь. – Режим доступу : <http://www.ji-magazine.lviv.ua/seminary/2000/sem17-08.htm>. – Заголовок з екрана.

5. Перевізник В.М Основні типи та напрями державної гендерної політики. Вісник НУЦЗУ: Серія державне управління. – Харків. 2018. Вип. 1(8).С.484-490.

Полякова Н. О.

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Багато сучасних дослідників підкреслюють роль людського чинника в економіці. Проте в науковій літературі для характеристики трудових ресурсів економіки не вироблений єдиний підхід, внаслідок чого використовується ряд близьких один одному понять : «людські ресурси», «людський капітал», «соціальний капітал», «людський потенціал». У зв'язку з цим виникає необхідність уточнити об'єкт дослідження, виявивши відмінності між цими поняттями.

Поняття соціальних інновацій, що усе більш активно використовується в актуальних наукових дослідженнях, в теоретичних роботах не отримало на даний момент ні загально визнаного визначення, ні єдиного трактування. Багато в чому це пов'язано з відносною новизною теорії інновацій в цілому, а також з недостатньо тісним зв'язком цього її розділу з економікою праці [1].

В умовах розвитку глобалізації сучасні організації стикаються із складністю і різноманітністю завдань управління трудовим потенціалом. Процес управління трудовим потенціалом переходить в нову фазу, яка несе в собі розвиток системи управління організації, відтворення трудових ресурсів, постійне вдосконалення, орієнтацію на зміни, інновації, розвиток топ менеджменту, пошук і розробку нових ідей. Успіх будь-якої організації в умовах глобальної конкуренції усе більшою мірою залежить від рівня компетентності, професіоналізму, ефективного використання трудового потенціалу, формування якого стає для організації первинним завданням.

Сучасні умови визначають орієнтацію сучасних організацій на пошук раціональних систем управління трудовим потенціалом з метою максимізації ефекту від їх використання і збільшують потребу у висококваліфікованих працівниках і менеджерах [2].

Поява нової техніки, впровадження інноваційних і нових технологічних рішень вимагають певних професійних знань для її використання. В той же час, практика позиває, що значна частина організацій, відчуючи гостру потребу у висококваліфікованих фахівцях, підвищенні якості трудового потенціалу, спираються на традиційні концепції управління персоналом, які не враховують вплив різних чинників зовнішнього середовища, що постійно міняються, і не повною мірою задовольняють сучасною вимогою. Вживані методи управління не забезпечують необхідного рівня продуктивності, якості трудового потенціалу, а також не задовольняють самих працівників.

Все більшу актуальність набуває проблема підготовки кадрів, з урахуванням тих нововведень, які проявляються в процесі діяльності сучасних організацій.

Ці зміни вимагають нових форм управління трудовим потенціалом, нових підходів до управління організацією, заснованих на інших, чим раніше, принципах.

Розгляд різних підходів до управління трудовим потенціалом і розробка методів їх практичної реалізації дозволить сучасним організаціям значно підвищити ефективність праці. На мікроекономічному рівні це приведе до підвищення результативності діяльності організації на ринку. На макроекономічному рівні, вирішення проблеми підвищення використання трудового потенціалу стимулювання його розвитку, підвищення рівня зайнятості за рахунок підвищення привабливості праці, як чинника виробництва.

Таким чином, дослідження проблеми управління трудовим потенціалом сучасної організації має велике значення на діючому етапі розвитку економічних стосунків.

Література:

1. Воронько, О. Кадрова політика – універсальний важіль державного будівництва / О. Воронько // Вісник НАДУ.– 2004.– № 2.– С. 141–152.
2. Димитрова Є.В. Суб'єкти та об'єкти державної кадрової політики Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. НУЦЗУ. Х. 2018 1(8)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТУРИЗМУ

Інституціоналізм сьогодні є одним із «напрямів сучасної економічної думки, об'єктом дослідження якого є певні інститути (держава, профспілки, корпорація тощо), а також правові, психологічні та моральні аспекти» [1]. В основу інституційної теорії покладено інституцію, яку розглядають у науці державного управління, як установи, заклади, а також як систему «норм і правил організації, регулювання суспільного життя, діяльності й поведінки людей; сукупність соціальних норм, зразків поведінки та діяльності» [2].

І, дійсно, в сучасному світі роль інституцій значно зростає, оскільки саме вони підтримують функціонування економічних систем, заснованих, насамперед, на економічних відносинах. Слід зазначити, що між різними економічними агентами відносини здійснюються як безпосередньо на національному рівні (всередині країни), так і на міжнародному (світовому) рівні. Причому суб'єкти економічних систем мають взаємодіяти не лише на ринку, але й вирішувати організаційно-правові та соціально-економічні питання разом з органами влади та різноманітними громадськими організаціями, що значно розширює коло інституцій, які й формують інституціональну інфраструктуру економіки. Не винятком є і туристична галузь, яка останнім часом стає однією з провідних економічних галузей у світовій економіці.

Інституціональну інфраструктуру туризму можна розглядати як сукупність галузевих, державних, міждержавних та громадських інститутів (установ, організацій, правил, правових норм), а також механізмів і способів реалізації туристичних послуг та туристичного продукту, що в цілому забезпечує взаємодію суб'єктів туристичної та суміжних галузей з урахуванням особливостей господарської діяльності та сприяє підвищенню її ефективності. В цьому контексті відбувається формування механізму взаємодії ринкових інститутів різних рівнів.

Сучасна інституціональна інфраструктура туризму має відповідати певним критеріям, наприклад: має бути «демократичною, наведеною на досягнення бажаних результатів; володіти силою впливу; бути достатньо простою для розуміння; використовувати систему соціально-психологічних мотивацій; бути адекватною; стимулювати прогрес у розвитку» [3]. Завданням інституціональної структури туризму є, в першу чергу, формування культури поведінки економічних агентів на ринку, їх захист від економічних і політичних ризиків; визначення рівня розвитку інститутів, підвищення ефективності їх діяльності; забезпечення циклічності розвитку туристичної галузі як провідної галузі світової економіки.

Інституціональна інфраструктура туризму здійснює регулювання розвитком туризму за допомогою створених інститутів (організацій), які розробляють та затверджують певні правові норми й правила, що дозволяє

упорядковувати туристичну діяльність, підвищити ефективність управління окремими секторами туристичної індустрії, а також забезпечити стандартизацію туристичного обслуговування.

На міжнародному рівні туристичні організації класифікують залежно від масштабів, сфери та спрямованості своєї діяльності:

- міжнародні загального характеру (Всесвітня туристична організація, Всесвітня рада з подорожами і туризму, Всесвітня асоціація дозвілля і відпочинку, Міжнародна асоціація світового туризму, Міжнародний туристичний союз, Міжнародний туристичний альянс тощо);

- міжнародні галузевого характеру (Міжнародна готельна асоціація, Міжнародна організація цивільної авіації, Міжнародна асоціація повітряного транспорту, Міжнародна асоціація морських пасажирських перевізників, Міжнародний союз національних асоціацій готелів, ресторанів та кафе та ін.);

- регіональні загального характеру (Європейська комісія з туризму, Європейська туристична група, Асоціація з розвитку і координації європейських туристичних обмінів, Туристична асоціація країн Азії і Тихого океану, Туристична асоціація країн Східної Азії, Федерація туристичних асоціацій країн-членів АСЕАН, Асоціація туристичної індустрії Америки, Конфедерація туристичних організацій Латинської Америки, Карибська туристська організація, Арабський туристичний союз, Панафриканська туристична організація, Африканська асоціація подорожей та ін.);

- регіональні галузевого характеру (Азіатсько-Австралійська готельна та ресторанна асоціація, Асоціація азіатських авіакомпаній, Міжамериканська готельна асоціація, Арабський готельний союз, Асоціація африканських авіакомпаній, Асоціація європейських авіакомпаній тощо);

- спеціалізовані (Міжнародне бюро по соціальному туризму, Міжнародна асоціація ділового туризму, Міжнародна федерація соціального туризму, Федерація міжнародних молодіжних туристських організацій, Асоціація фахівців з організації корпоративних поїздок, Асоціація з організації спеціалізованих конференцій та ін.);

- особливі (Міжнародна федерація журналістів і письменників, що освітлює питання туризму, Міжнародна асоціація з документації та інформації в області культури та туризму, Всесвітня асоціація з професійного навчання в області туризму, Асоціація з досліджень в області туризму та подорожей, Міжнародний клуб гідів, Міжнародний союз охорони природи та ресурсів тощо).

Кожна група інститутів (організацій) виконують певні місію та завдання, які визначені в їхніх статутних чи інших програмних документах. Наприклад, основними цілями та завданнями міжнародних організацій загального характеру є «представництво та захист інтересів організацій та компаній туристичної індустрії; визначення політики в сфері туризму; формування основних напрямів розвитку світового туризму; забезпечення взаємовигідного співробітництва між країнами – членами цих організацій і практичне сприяння їм у рішенні проблем розвитку туристичної й економічного зростання країни» [4].

Окрім вище зазначених цілей і завдань, міжнародні організації галузевого характер також мають просувати в'їзний туризм на міжнародному рівні; проводити маркетингову діяльність, сприяти об'єднанню і координації зусиль усіх секторів і компаній туріндустрії; забезпечувати фінансування цільових програм розвитку туризму в регіоні; впроваджувати нові технології в туристичну сферу; розробляти та затверджувати єдині правила, норми та стандарти туристичного обслуговування, інформаційно-видавничої діяльності тощо.

Регіональні туристичні організації загального характеру сприяють кооперації міжнародного туризму в конкретному регіоні, проводять необхідні дослідження та обмінюються інформацією при проектуванні розвитку туризму та маркетингових систем, просувають тур продукт в країнах регіону та країнах світу. Щодо регіональних туристичних організацій галузевого характеру, то вони об'єднують постачальників туристичних послуг: авіа-, авто- та залізничних перевізників, готелів, туроператорів, системи бронювання та платежів тощо.

Спеціалізовані туристичні організації забезпечують взаємодію щодо просування турпродукту за видами туризму в усьому світі. До створеної інфраструктури входять постачальники та споживачі туристичних послуг. При цьому особливі туристичні організації відповідають за співпрацю в області турінформації, регулюють професійну туристську освіту, керують науковими дослідженнями в сфері туризму, сприяють міжнародному туризму. Об'єднує всі інститути те, що для ефективної взаємодії більшість організацій розробили етичний кодекс, у якому прописані стандарти етичних взаємин і чеснот.

Підсумовуючи слід зазначити, що в світі побудована певна інституціональна стратегія розвитку туризму, яка базується на формуванні туристичної політики, що забезпечує її інноваційний розвиток та конкурентоспроможність. При цьому інституційні форми розвитку політики в галузі туризму враховують реалії політичної ситуації та особливості історичного розвитку і соціокультурного середовища кожної країни.

Література

6. Васіна А.Ю. Інституціоналізм. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін.; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трощинського, Ю.П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. С. 284.

7. Ребкало В.А., Семьоркіна К.О. Інституція. Публічне управління: термінол. слов. / уклад.: В.С. Куйбіда, М.М. Білинська, О.М. Петроє та ін.; за заг. ред. В.С. Куйбіди, М.М. Білинської, О.М. Петроє. Київ: НАДУ, 2018. С. 63.

8. Інфраструктура туризму: конспект лекцій. Для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 242 «Туризм» за усіма формами навчання / Укладачі: О.В. Поступна, Н.А. Леоненко (теми 1, 6, 11, 12). Харків: НУЦЗУ, 2020. С. 40.

9. Пуцентайло П.Р. Економіка і організація туристично-готельного підприємництва. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2007. С. 175.

THE CONCEPT OF DEVELOPMENT OF MECHANISMS OF STATE REGULATION OF SOCIAL AND ECONOMIC RISKS OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION

Formulation of the problem. In today's world, the social environment is characterized by a high level of uncertainty, which is largely due to the nature of cross-border risks and threats, as well as social development. Therefore, it is important to study the impact of the latter, which suggests increasing the impact of digitalization.

Presenting main material. The development of state regulation of socio-economic risks in Ukraine in the context of digitalization can take place in different vectors, so it is important to implement their systematic definition and justification. In this context, it is worth noting two points:

1) the paradigm of the process of state regulation of socio-economic risks in the context of digitalization. The point is that a new scientific basis for this process is being formed, as there is no single approach to determining socio-economic risks, components and levels of digitalization, and therefore there is no single acceptable system of state regulation of such risks (see section 2 of this works);

2) dichotomy of processes, on the one hand, state regulation of socio-economic risks, and on the other - actualization and intensification of digitalization in Ukraine. In fact, the development of processes in the field of digitalization leads to a change in the direction of functioning of all spheres of social life and the economy, which must adapt to the influence of digitalization. Thus, the concepts of digital worker, digital employer, digital technologies, digital mainstream, digitalization of the economy, etc. appear, which require legal definition and consolidation. This, in turn, makes it necessary to take into account current trends and translate them into a state of regulated and projected by the state [1; 2].

Given the above aspects of state regulation of socio-economic risks of Ukraine in digitalization (paradigm and dichotomy), we can say that it is important to outline a holistic concept of state regulation in this area, ie a system of scientific approaches and principles for the implementation of management. We believe that the proposed concept should include the definition of directions and measures to improve the effectiveness of state regulation in this area, which together should ensure stable and predictable socio-economic development of Ukraine and its regions. It, in turn, requires a balanced application of scientific-theoretical and practice-oriented approaches. Given the subject of our study, the scientific and theoretical approach can be attributed to the complex, and to the practice-oriented - program-targeted. The selected approaches will allow to determine, on the one hand, on a systemic basis the model of formation of socio-economic risks in the conditions of digitalization. And on the other - the features of program-targeted planning for the development of digitalization and government regulation in the field. In view of the above, we consider it appropriate to dwell in more detail on the disclosure of these two aspects.

Conclusions. Given this conditional plan of scientific research, we first focus on the justification of the model of formation of socio-economic risks of Ukraine in the context of digitalization. The positive difference of this model is not only the systematization (maximum coverage in structuring) of socio-economic risks of Ukraine, but also a comprehensive definition of the directions of their possible transformation into negative phenomena and trends.

Література:

1. Помаза-Пономаренко А.Л., Микитюк Ю.М. Цифровізація державної політики vs. державна політика цифровізації у сфері правового регулювання : монографія. Харків: НУЦЗУ, 2021. 200 с.
2. Beck U. Risk Society: Towards a New Modernity. London: Sage. 1992.

Тресков А.В.

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВИКОНАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ В ЧАСТИНІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яку Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували 16 вересня 2014 р., визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні. З 1 вересня 2017 р. після тривалого процесу ратифікації Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності у повному обсязі. Угодою передбачено створення [поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС](#), а також регуляторне наближення, спрямоване на поступове входження економіки України до спільного ринку ЄС [4].

Одним з важливих напрямів Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом є енергетична сфера

Виклад основного матеріалу. За підсумками засідання Ради асоціації Україна–ЄС рішенням № 1/2019 від 08.07.2019 р. було оновлено Додаток XXVII до Угоди про асоціацію, який містить перелік обов'язкових до імплементації Україною актів ЄС у сфері енергетики з метою інтеграції України до енергетичного ринку ЄС в секторах газу та електроенергії. Для його належної імплементації розроблено керівні принципи, які визначають механізм взаємодії сторін під час консультацій щодо сумісності положень актів законодавства України з положеннями права ЄС [5].

Зокрема, ЄС визнав прагнення України забезпечити повну інтеграцію енергетичного ринку після завершення реформ, і було оновлено Додаток XXVII «Співпраця у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику» Угоди про асоціацію в частині оновлення зобов'язань та посилення моніторингу в цій

сфері. В оновленому Додатку визначається не лише перелік європейських директив та регламентів, які мають бути імплементовані Україною, а й обов'язки Сторони ЄС, які, зокрема, полягають у посиленні моніторингу за імплементациєю асquis ЄС Україною та наданні відповідних рекомендацій задля досягнення визначених в оновленому Додатку XXVII до Угоди про асоціацію цілей [5].

Як наслідок, Європейська комісія схвалила синхронізацію українського енергетичного ринку з європейським - це інтеграція України в секторальний енергетичний сектор ЄС, включаючи будівництво енергетичного мосту. План заходів щодо синхронізації об'єднаної енергосистеми (ОЕС) України з Європейською мережею системних операторів передачі електроенергії (ENTSO-E) передбачає заходи із забезпечення готовності ТЕС до роботи в ENTSO-E, організацію каналів зв'язку для технологічного управління ОЕС України, будівництво повітряних ліній та підстанцій, сертифікацію оператора системи передачі (НЕК «Укренерго»), залучення міжнародної технічної допомоги, перехід на ізольовану роботу з енергосистемами країн, що не входять в ENTSO-E (European Network of Transmission System Operators for Electricity) було створено у 2009 р., як об'єднання шести галузевих асоціацій: ATSOI, BALTSO, ETSO, NORDEL, UCTE і UKTSOA, в які входить 41 системний оператор з 34 країн) [1].

До пріоритетних напрямків реалізації державної енергетичної політики в сучасних умовах та подальших кроків у виконанні Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сфері енергетики, необхідно віднести:

- досягнення інтеграції енергетичних ринків України та ЄС, реформувати сектор енергетики з метою виконання оновленого Додатка XXVII до Угоди про асоціацію;
- продовження імплементациї Директиви 2009/28/ЄС про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії;
- подолання кризової ситуації у сфері відновлюваної енергетики, що стала суттєвим викликом для країни;
- ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сертифікації оператора системи передачі» (№ 3364-1-д);
- забезпечення повної інтеграції національного ринку газу в європейську систему транспортування газу ENTSO-G;
- забезпечення подальшої ефективної імплементациї наближеного законодавства та відображення змін у праві Європейського Союзу в енергетичному законодавстві України в частині забезпечення ядерної та радіаційної безпеки;
- ухвалення Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» щодо експерта з радіаційного захисту» (№ 3869);
- забезпечення синхронізації української енергетичної системи з європейською енергетичною мережею ENTSO-E та її відокремлення від

енергетичних системам РФ та Білорусі відповідно (стаття 338, Додаток XXVII до Угоди про асоціацію) [2].

У зв'язку з останнім пунктом, найближчим часом (лютий 2022 р.) на Україну чекає знакова подія: країна проведе тест на свою енергетичну незалежність і на три дні від'єднається від енергосистеми Росії і Білорусі з метою доведення здатності самостійно забезпечити енергонезалежність. Україна повинна в тестовому режимі від'єднати свої енергосистеми від Білорусі та РФ, адже, імпорт електроенергії з цих країн становить загрозу для подальшої синхронізації України з європейською енергосистемою. Тому Об'єднана енергетична система (ОЕС) України має пройти цей перший тестовий період роботи в ізолюваному режимі. Таке випробування необхідне для подальшого рішення щодо синхронізації української енергосистеми з європейською ENTSO-E. Загалом, синхронізація ОЕС України в європейську ENTSO-E запланована на 2023 р. [3].

Отже, виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині формування та реалізації державної енергетичної політики сприяє інтеграції енергетичної сфери країни до енергетичного ринку Європейського Союзу, а сам процес інтеграції стає реальним, прогнозованим та незворотнім.

Висновки. Таким чином, в контексті виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, формування та реалізація державної енергетичної політики має відбуватися у таких пріоритетних напрямках: підвищення рівня національної енергетичної безпеки; диверсифікація джерел, напрямів та видів імпортованих енергоресурсів; інтеграція національної енергетичної сфери до енергетичного ринку ЄС; проведення системних модернізаційних реформ в усіх галузях та секторах енергетичної сфери; підвищення енергоефективності та енергозбереження в усіх галузях економіки та сферах суспільного життя; встановлення економічно обґрунтованих тарифів на енергоресурси; субсидування ощадливих енерговитрат найбільш незахищених верств населення; зниження негативного впливу енергетичної сфери на навколишнє середовище; вирішення екологічних проблем, спричинених функціонуванням енергетичної сфери України.

Література:

1. Еврокомиссия одобрила синхронизацию энергосистемы Украины и ЕС. URL: <https://interfax.com.ua/news/political/574253.html>.
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2015-2020. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/zviti-pro-vikonannya/aa-implementation-report-2015-2020-ukr-final.pdf>.
3. Тест на енергонезалежність: Україна найближчим часом на три дні відключиться від енергосистеми Росії та Білорусі. URL: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1964084-test-na-nergosistemi-rosiyi-ta-bilorusi>.
4. Угода про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu>.
5. Шульга Д. Євроінтеграція-2020: що має стати пріоритетом у виконанні Угоди з ЄС. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2020/01/13/7104931/>.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗАЙНЯТОСТІ ГРОМАДЯН ПІД ЧАС ВПЛИВУ ЕПІДЕМІОЛОГІЧНИХ ОБМЕЖЕНЬ НА СВІТОВИЙ РИНОК ПРАЦІ

Пандемію COVID-19 щодо ринку праці слід оцінювати у функціональному взаємозв'язку соціально-економічних факторів. Наслідками даної специфічної форми «провалу» ринку виступають зростання трансакційних витрат найму та зайнятості, формування та посилення специфічної форми структурного безробіття, зростання та трансформація прихованої зайнятості, зростання витрат вантажоперевезення, посилення структурної інфляції трудових доходів, що, у свою чергу, дисбалансиє світовий ринок праці та посилює міжсекторальні диспропорції зайнятості та якості робочої сили.

Наявність негативної ситуації на ринку праці призводить до зміни умов праці та зайнятості, посилення структурних диспропорцій щодо компенсації за працю, розподілу трудових ресурсів по секторах економіки, а також зниження значущості професійного формування робочої сили. І далі, до зниження тенденцій розвитку робочої сили та підвищення її якості, що у довгостроковому періоді призводить до зниження показників людського капіталу в соціальному контексті оцінки функціонування держави, знижує вартості послуг та вироблених товарів та призводить до зниження показників обсягу економіки.

Аналіз функціонування світових ринків праці вимагає багатовимірного підходу щоб спробувати охопити весь спектр визначення ступеня реалізації глобальної концепції гідної праці та виявлення дефіциту праці [2]. Крім загальних показників зайнятості та безробіття, важливо оцінити глобальні виклики, що формуються, зокрема, це невідповідність пропозиції праці потребам працівників, що сигналізує про дисбалансованість попиту на працю та вартість праці, якість зайнятості та її здатність забезпечувати необхідний рівень доходу, безпеку на робочому місці та соціальний захист працівників та їх сімей та рівність можливостей працівників, незалежно від відмінностей за статтю, віком та географічним розташуванням.

Можливість гідної праці стосується не лише доступу до можливостей працевлаштування; вона також вимагає, щоб трудові відносини забезпечували адекватну мінімальну заробітну плату та гарантували права на роботу та доступ до соціального захисту. Перспективи глобальної економіки сумнівні, зокрема, сильно постраждала виробнича діяльність, що негативно позначилося на діловій впевненості та інвестиційних рішеннях. Торгова і геополітична напруженість додатково знижують довіру, гальмують зростання ВВП, що може мати далекосяжні наслідки для зайнятості, слідуючи глобальним ланцюжкам розподілу благ. Хоча прогнозується, що економічне зростання після пандемії трохи підвищиться, може знадобитися кілька років, щоб повернутися до попередніх рівнів.

Проблеми праці та зайнятості пов'язані з демографічною політикою

збільшення чисельності населення, зниження рівня бідності, зростання якості життя, активізації включення трудових ресурсів у процеси праці та зайнятості, створення умов для можливості праці та зайнятості, технологічної реструктуризації суспільства та економіки [1]. Сучасні причини соціально-економічного розвитку визначають зростання трансакційних витрат найму та зайнятості, формування та посилення специфічної форми структурного безробіття, зростання і трансформація прихованої зайнятості, зростання витрат перевезення вантажу.

В оцінках ринку праці та розподілу робочої сили у світі значущими є не тільки й не так економічні, а й соціальні фактори життєдіяльності суспільства, які багато в чому формують структуру розподілу робочої сили. В таких умовах необхідно сформувати і запустити механізми на окремі сегменти ринку праці з метою посилення збалансованості робочої сили, зокрема мінімізації форм дестабілізації, викликані структурною інфляцією. Актуальним є проведення превентивної політики виявлення ступеня заміщення праці національних працівників зовнішньою імміграцією з додатковим визначенням якості робочої сили. Для усунення дисфункцій ринку праці необхідно продумати і сформувати програми мотивації внутрішніх трудових ресурсів до підвищення кваліфікації працівників, нарощування рівня професійної підготовки, підвищення ефективності перерозподілу робочої сили на внутрішньому ринку праці.

У системі розподілу робочої сили в державі неабияку роль відіграють і державні органи управління ринком праці, які надають відповідні послуги максимізації та оптимізації зайнятості населення. Про заходи державного регулювання на етапах використання робочої сили у процесі відтворення трудових ресурсів, можна робити висновки також і по тенденціях, що формуються, по розподілу видів державних послуг у галузі сприяння зайнятості, що надаються органами служби зайнятості населення. У діючих програмах сприяння зайнятості та підтримки безробітних важливо підкреслити чисельний характер послуг, що надаються, практично в усіх напрямках.

Про зниження активності служби зайнятості у питаннях сприяння зайнятості може свідчити формування більш вільного механізму ринку праці, з функцією саморегулювання у питаннях перерозподілу трудових ресурсів [3]. У той же час ця ситуація також свідчить і про зростання свободи самої робочої сили, що нерідко приймає рішення про вихід, принаймні формальний, зі складу економічно активного населення. В період до 2025 р. прогноуються кардинальні зміни на світовому та національних ринках праці у сфері зайнятості, спричинені світовою економічною кризою, зниженням обсягів міжнародної торгівлі, карантинними заходами у зв'язку з пандемією.

Структурні зрушення у зайнятості залежать від багатьох факторів: темпів зростання ВВП, обсягів інвестицій, впровадження нових технологій, роботозаміщення та цифровізації економіки, законодавства у сфері соціально-трудових відносин. Вплив факторів на характер та динаміку перерозподілу робочої сили між секторами економіки та видами економічної діяльності є неоднозначним та суперечливим, що особливо сильно проявляється у періоди криз. Наслідки впливу пандемії формування ринку праці та зайнятості носять

глибинний і довгостроковий характер, зачіпають як кількісні, так і якісні параметри трудового потенціалу.

Сьогодні знижується економічна активність населення, зростає безробіття та неповна зайнятість, скорочуються заробітна плата та грошові доходи, погіршуються демографічні показники, стан здоров'я та працездатність населення, знижується професійна, соціальна та територіальна мобільність робочої сили. Зазнали кадрових втрат гуманітарна та соціальна сфери (освіта, охорона здоров'я, культура, спорт, соціальні послуги), що забезпечує всебічний розвиток людини, зміцнення її здоров'я, продовження активної трудової діяльності. Водночас продовжує збільшуватися чисельність та питома вага зайнятих в оптовій та роздрібній торгівлі, у сфері діяльності з операцій з нерухомим майном.

Література:

1. Здоровье-2020: основы европейской политики и стратегия для XXI века. Всемирная организация здравоохранения. Европейское региональное бюро. URL: http://www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0017/215432/ (дата звернення: 15.12.2021).
2. Лобас В.М., Шутов М.М., Вовк С.М. Методологія реформування систем охорони здоров'я, за кластерними підходами. *Україна. Здоров'я нації*. 2013. № 2 (26). С. 84-88.
3. Мартякова О.В., Трикоз І.В. Перспективи модернізації охорони здоров'я. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2015. № 4 (32). С. 23-30.

Черевко Н.О.

ПРОБЛЕМА ЗНИЖЕННЯ РІВНЯ ДОВІРИ ДО ПРОФСПЛОК В СИСТЕМІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Держава, безумовно, має відігравати важливу роль у формуванні та реалізації трудової політики і особливо на етапі формування інститутів ринка та розбудови громадянського суспільства. Ця теза є очевидною і підтримується представниками наукової спільноти. До того ж додамо, що остання фінансово-економічна криза змусила по-новому подивитися на роль, місце, функції інститутів держави, як і на інструментарій їхнього впливу на забезпечення стійкої соціально-трудова динаміки.

Процес глобальної економічної інтеграції змушує Україну, як і більшість інших країн, зіштовхнутися з низкою серйозних проблем у сфері праці, пов'язаних з низьким рівнем заробітної плати, високим рівнем безробіття. Отже, на початку нового тисячоліття світ постав перед новими проблемами глобального характеру, втім не сталося належного усвідомлення їх природи та

оцінки гостроти необхідності опрацювання принципово нових методів регулювання суспільним розвитком. В арсеналі існуючих методів регулювання суспільним поступом немало рутинних елементів, застарілих стереотипів, мертвих традицій. Це повною мірою стосується державного регулювання трудових відносин, саме тому в сучасних умовах досягнення справедливих умов праці і загалом гідної праці в інтересах усього працюючого населення країни стало нагальною потребою і викликом часу.

На думку Колота А.М., характерною рисою сучасної моделі трудових відносин є асиметричність, проявом якої є негативна динаміка щодо балансу інтересів основних суб'єктів цих відносин — найманих працівників та роботодавців. Чинники, що дестабілізують соціально-трудова сферу та породжують багаточисельні асиметрії у цій царині, мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер [2].

Однією з ключових проблем у системі функціонування державної політики у сфері трудових відносин України є низький рівень соціального діалогу та загальна несвідома позиція його учасників.

Як передбачено Законом України «Про колективні договори і угоди» [3], на підприємствах між працівниками та роботодавцями укладається колективний договір. Втім, за даними статистичної звітності в Україні лише на близько 70% підприємств укладено колективні договори.

Таблиця 1

Стан укладання колективних договорів в Україні

Звітний рік станом на 31 грудня	Кількість укладених та зареєстрованих колективних договорів, одиниць	Кількість працівників, охоплених колективними договорами	
		тис. осіб	у % до облікової кількості штатних працівників
2019	51408	5 512,1	73,2
2020	51125	5367,5	71,8
2021	43154	5064,4	70,2

Джерело [1]

Водночас, згідно даних соціологічного опитування, рівень довіри до профспілок за 2011 – 2022 роки зростає.

Таблиця 2

Зміна рівня довіри до профспілок в Україні за 2011 – 2022 роки

	Повністю довіряю	Певною мірою довіряю	Не дуже довіряю	Зовсім не довіряю	Важко відповісти, не відповіли
2011	5,1	34,1	39,8	21,0	0,0

2017	1,9	31,7	44,0	21,9	0,3
2020	2,4	18,2	26,8	24,8	27,7
2022	4,3	30,5	40,8	23,4	1,0

Джерело: [5]

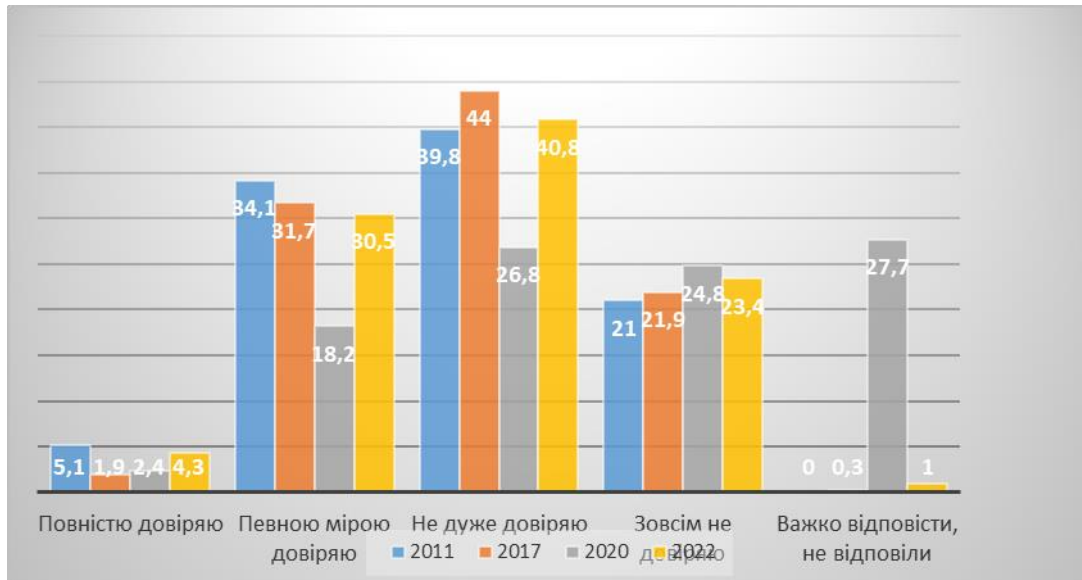

Рис. 1. Динаміка довіри українців до професійних спілок
Джерело: Сформовано автором на основі [5]

Як вбачається із наведеного, відсоток тих, хто певною мірою довіряє професійним спілкам у 2022 році зріс, порівняно із 2020 роком, втім, як і зріс відсоток тих, хто не дуже довіряє – на 14%. В будь якому випадку, загальна кількість тих, хто не довіряє профспілкам значно переважає тих, хто довіряє у всі досліджувані роки. Наведена тенденція недовіри знайшла своє підтвердження і у динаміці укладання колективних договорів на підприємствах.

За офіційними даними Укрстат, стан укладання колективних договорів на підприємствах щороку знижується. Це деякою мірою узгоджується із загальною тенденцією по Європі. Втім, це не означає, що це є нормою – зниження кількості укладання колективних договорів в подальшому може призвести до низького рівня трудових гарантій, прав працівників та в цілому зниження якості трудового життя.

Разом з тим, Закон України «Про соціальний діалог в Україні» дещо обмежив спектр форм здійснення соціального діалогу, не включивши у їх перелік такі:

- публічний діалог представників сторін на радіо і телебаченні;
- парламентські слухання у Верховній Раді України та її комітетах;
- конференції, круглі столи, семінари;
- участь партнерів в управлінні фондом загальнообов’язкового соціального страхування;

– засідання тристоронніх органів [4].

Важливим кроком для покращення дієвості механізму соціального партнерства в Україні вважаємо підвищення ролі організацій працівників на галузевому та локальних рівнях. На це має вплинути не лише законодавча ініціатива держави, але і соціальна свідомість громадян.

Література:

1. Державна служба статистики. Укрстат. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html (дата звернення: 05.01.2023).

2. Колот А. Еволюція ролі держави та інструментарію її впливу на розвиток соціально-трудої сфері. *Соціально-трудої відносини: теорія та практика*: Зб. наук. пр., м. Київ. Київ, 2011. С. 5–13.

3. Про колективні договори і угоди : Закон України від 01.07.1993 р. № 3356-ХІІ: станом на 11 груд. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text> (дата звернення: 16.12.2022).

4. Про соціальний діалог в Україні : Закон України від 23.12.2010 р. № 2862-VІ: станом на 27 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2862-17#Text>

5. Центр Р. Оцінка громадянами ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політико-ідеологічні орієнтації громадян України в умовах російської агресії (вересень–жовтень 2022р.). Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykoideologichni-oriientsii-gromadian-ukrainy-v-umovakh-rosiiskoi-agresii-veresen-zhovten-2022r> (дата звернення: 31.01.2023).

Бєлай С. В., Писаревський С. В.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНИМ ПАРТНЕРСТВОМ У ЛОГІСТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СИЛ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Сьогоднішній розвиток нашої держави постійно супроводжується виникненням кризових ситуацій, що загрожують державній безпеці. Незворотна глобалізація зближує Україну з Європейським союзом та НАТО. При цьому, росія не готова визнавати суверенітет, незалежність та євроінтеграцію України, як підсумок – підступне та варварське широкомасштабне вторгнення російських військ в Україну по всій довжині спільного кордону і з території Білорусі.

Плани антикризових дій запроваджені в багатьох країнах, передбачають розширення співробітництва між державою, приватним сектором та інститутами громадянського суспільства, що можливо лише за умови формування відносин державно-приватного партнерства. Значне поширення принципів державно-приватного партнерства у світі пов'язане не лише з прагненням держави залучити фінансові ресурси приватного сектору до

виконання суспільно значущих завдань, а і з необхідністю використання складних організаційних, управлінських та виробничих технологій.

В розрізі розвитку логістичного забезпечення сил безпеки досвід країн з ринкової економікою доводить доречність впровадження державно-приватного партнерства. За таких умов актуальність дослідження визначається необхідністю забезпечення належного рівня логістичного забезпечення сил безпеки України шляхом запровадження ефективних механізмів управління державно-приватним партнерством, а також розроблення стратегічних напрямів розвитку механізмів управління державно-приватним партнерством у логістичному забезпеченні сил безпеки України.

Отже під державно-приватним партнерством розуміється співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що згідно із Законом України "Про управління об'єктами державної власності" здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому чинними законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства.

Підставою обґрунтування стратегічних напрямів розвитку механізмів управління державно-приватним партнерством у логістичному забезпеченні сил безпеки України є можливість оцінювання й прогнозування ефективності організації державно-приватного партнерства. Показники, що відображають ефективність державно-приватного партнерства, можуть бути розраховані за процедурами воєнно-економічного аналізу. Предметом воєнно-економічного аналізу є специфічні військово-економічні відносини щодо найбільш ефективних шляхів використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, що виділяються з державного бюджету для вирішення завдань забезпечення національної безпеки.

Структурою розроблення стратегічних напрямів розвитку механізмів управління державно-приватним партнерством у логістичному забезпеченні сил безпеки України є чотири складові дослідження: 1) інформаційно-аналітична частина; 2) аналітико-діагностична частина; 3) концептуально-орієнтовна частина; 4) прогнозно-орієнтовна частина.

За результатами дослідження за зазначеними чотирма складовими обирається варіант сценарію функціонування механізмів управління державно-приватним партнерством у логістичному забезпеченні сил безпеки України.

Секція 5
Інформаційна безпека держави: ризики та загрози

Грабар Н. С.

**РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

Постановка проблеми. Сучасна епоха побудови інформаційного суспільства, сприяє розвитку нових форм і способів досягнення країнами політичних, економічних та інших цілей на інформаційному рівні. Не дивно, що в системі національної безпеки розвинених країн передбачено реалізацію національних стратегій (програм) національної безпеки, до яких входять політичні, воєнні, економічні, соціальні, інформаційні й інші стратегії. Особлива роль при цьому належить інформаційним стратегіям.

Виклад основного матеріалу. В епоху загальної інформатизації та побудови інформаційного суспільства єдине інформаційне середовище (простір) стає однією з найважливіших державних ознак, передумовою й характеристикою самого інформаційного суспільства. Безсумнівним спільним недоліком усіх відомих концепцій є слабка вивченість (або відсутність взагалі) питання участі недержавної системи у формуванні єдиного інформаційного простору, який за відсутності у держави достатніх коштів та ефективної координації є вкрай невиправданий. Такий підхід суперечить загальному принципу збалансованості інтересів особи, суспільства та держави як в теорії, так і в сучасній політиці забезпечення національної безпеки України [1].

Єдиний інформаційний простір країни розуміється як сукупність інформаційних ресурсів та інформаційної інфраструктури, що дозволяє на основі загальних принципів та за загальними правилами забезпечити безпечну інформаційну взаємодію держави, організацій та громадян при їх рівно доступності до відкритих інформаційних ресурсів. До основних ознак єдиного інформаційного простору країни належать: функціонування єдиних принципів і загальних правил для всіх суб'єктів інформаційної взаємодії з розумним поєднанням державного регулювання та розвитку єдиного інформаційного простору; забезпечення безпечної інформаційної взаємодії між державою, організаціями та громадянами; максимально повне задоволення їх інформаційних потреб по всій території держави; дотримання балансу інтересів для виходу у світовий інформаційний простір та забезпечення національного інформаційного суверенітету [2].

Роль інформаційної безпеки та її місце в системі державної безпеки країни визначається тим, що державна інформаційна політика тісно взаємодіє з державною політикою забезпечення державної безпеки країни через систему інформаційної безпеки, де остання виступає фундаментальною ланкою всіх основних компонентів державної політики в єдине ціле. При цьому: національні інтереси, загрози їм та забезпечення захисту від цих загроз у всіх сферах національної безпеки виражаються, реалізуються та здійснюються через

інформацію та інформаційну сферу; людина та її права, інформація та інформаційні системи та права на них є основними об'єктами не тільки інформаційної безпеки, а й основними елементами всіх об'єктів безпеки в усіх галузях.

Висновки. Отже, інформаційна безпека є однією з основних складових державної безпеки країни. Її забезпечення з використанням чітко сформульованої національної інформаційної політики суттєво сприяло б досягненню успіхів у виконанні завдань у політичній, військово-політичній, військовій, економічній, соціальній та інших сферах діяльності держави. Зокрема, реалізація успішної інформаційної політики може мати значний вплив на зниження напруженості та вирішення зовнішньополітичних і військових конфліктів.

Література:

1. Кормич Б. А. Організаційно-правові основи політики інформаційної безпеки України: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07. 2004. 427 с.
2. Присяжнюк М. М. Інформаційна безпека України в сучасних умовах. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2013. Вип. 30. С. 42-46.

Крюков О.І.
Лопатченко І.М.

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Постановка проблеми. Інформаційні війни у сучасних умовах стали одним з найнебезпечніших видів зброї. Користуватися компроматами, виливанням бруду, підкиданням неправдивої інформації, намагання за допомогою інформації ввести в оману стало для багатьох держав важливим чинником визначення свого геополітичного становища у сучасному світі. Інформація має вплив на маси, тобто за умови вдалого маніпулювання свідомістю можна досягти практично будь-якої мети: знищити опонента, прибрати з дороги конкурентів чи розпалити війну, як зараз це відбувається з Україною. У цьому сенсі це явище (інформаційні війни) впливає на різні аспекти національної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. В останні десятиліття наукова лексика збагатилася цілою низкою понять, які відображають принципово новий характер відносин у світовій політиці, економіці та публічному управлінні. У науці з'явився термін “інформаційна війна”, який передбачає створення нових засобів протидії, нового виду зброї – інформаційної, що зазвичай і розуміють, говорячи про війни т.з. Шостого покоління. Українськи вчені Г. Почепцов, С. Гриняєв, А. Манойло інтерпретують інформаційну війну як соціальне явище, породжене суспільством, як інструмент міждержавного

військового протиборства, як складову системи регулювання політичного конфлікту, як інструмент державної політики і (на нашу думку, найбільш точно) як консцієнтальну війну (від латинського *conscientia* – свідомість). Всі вищевикладені процеси спричинені особливостями сучасного періоду глобалізації та неврегульованістю правових питань у глобальному інформаційному просторі. інформаційної війни здійснюється вплив на цивільне населення та (або) військовослужбовців іноземної держави шляхом поширення певної інформації; здійснюються цілеспрямовані дії, розпочаті для досягнення інформаційної переваги шляхом заподіяння шкоди інформаційним процесам і системам супротивника з одночасним захистом власних інформаційних процесів і систем. Об'єктом інформаційної війни є як масова, так і індивідуальна свідомість. Засобами ведення інформаційної війни є будь-які засоби передання інформації – від ЗМІ до поширення чуток.

За кожним інформаційним повідомленням стоять ті чи інші фінансово-політичні групи впливу, між якими не існує ні ідеологічного, ні політичного, ні світоглядного консенсусу. Актив телеканалів складають лояльні до вигідної їм точки зору блогери, активісти громадських організацій, члени партій і нечисленні експерти-аналітики. До зазначених організацій та установ належать також різні місіонерські релігійні структури, які нав'язують ідеї, нерідко навіть протиправним шляхом із використанням методик і технологій нейропсихічного програмування та гіпнозу, які пригнічують волю людини. У зоні бойових дій і в тилу нарощують активність агітатори й організатори акцій, що працюють під прикриттям деяких партій і громадських організацій. Таким чином, громадськість втягується в інформаційну війну

Інформаційні війни, які також називають війнами Шостого покоління, переслідують мету встановити контроль над свідомістю громадян держави потенційного супротивника.

Інформаційна війна передбачає проведення заходів, спрямованих проти систем управління, а також проти комп'ютерних та інформаційних мереж і систем. Деструктивний вплив на системи управління досягається шляхом застосування інформаційної зброї та проведення системи інформаційних операцій.

Як інформаційна зброя використовуються інфологеми. Інфологема – це хибна, перекручена або неповна інформація, що зображує реальні події, наповнені ідеологічними міфами, політичними пропагандистськими вигадками. Вони формують громадську думку, стійкі стереотипи індивідуального та соціальної поведінки, ціннісні установки й орієнтації населення та соціально-психологічні стандарти поведінки громадян. Як і будь-які ідеологічні міфи, інфологеми є активними й агресивними. Вони витісняють достовірну інформацію, залишаючись нерідко правдоподібними. Вони лягають на благодатний ґрунт напруженої психології мас, миттєво вводяться в інформаційні канали й легко перетікають в різні галузі політичного та духовного життя.

Інфологеми є головним продуктом діяльності політтехнологів. Особливо ефективним застосування інфологем стає під час виборів, революцій,

громадянських війн і збройних конфліктів.

До інфологем належать чутки, фейки, тролі, повторення гасел чи шаблонних фраз і збудження іншими прийомами запланованого психологічного впливу на поведінку населення.

Під чутками узвичаєно розуміти неперевірену усну інформацію, дані, достовірність яких не встановлено, але і не спростовано. Політичні чутки використовують для: 1) компрометації союзників; 2) перевірки прийнятності тієї чи іншої пропозиції для громадськості; 3) дискредитації противника; провокування населення на здійснення дій, які є вигідними для одного з двох політичних противників. Для профілактики та спростування чуток, з одого боку, треба відкрито і детально повідомляти про всі події, навіть якщо вони мають негативний аспект, але з іншого – інформацію все ж таки доцільно фільтрувати й коригувати, що породжує дилему.

Важливе місце у інформаційних війнах займають т.з. інформаційні операції – це сплановані дії, спрямовані на ворога, дружню або нейтральну аудиторію шляхом впливу на його свідомість і поведінку за допомогою використання певним чином організованої інформації та інформаційних технологій для досягнення певної мети. Вони застосовуються на макро- та мікрорівні. Інформаційні операції макрорівня – це будь-яка агітаційно-пропагандистська та розвідувально-організаційна діяльність, орієнтована на конкретні соціальні групи людей і здійснювана головним чином через засоби масової інформації та каналами комунікацій.

Висновки. Таким чином можна стверджувати, що інформаційні війни тісно пов'язані з процесами глобалізації. Сьогодні в світі розгортаються спеціальні інформаційні операції та війни, спрямовані проти суверенітету держав, за допомогою міжнародних неурядових організацій, які є інститутами глобального громадянського суспільства. Інформаційні війни періодично ведуться в різних країнах світу напередодні реальних воєн і в процесі їх ведення, тому завданням державної влади є просвіта громадськості для захисту від інформаційних атак та консолідація громадянського суспільства на протидію інформаційним впливам.

Література:

1.Манойло А. В. Государственная информационная политика в особых условиях / А. В. Манойло. – М. : МИФИ, 2003. – С. 18.

2. Крюков О. І. Інформаційне забезпечення публічної влади як чинник національної безпеки держави в умовах глобалізації / О. І. Крюков // Вісник Національного університету цивільного захисту : зб. наук. праць. – Серія «Державне управління». – Х., 2016. – № 1 (4). – С. 142–149.

3.Петик М. Україна в сучасних глобалізаційних процесах / М. Петик // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – Вип. 19. – С. 530–539.

4.Почепцов Г. Інформаційна політика : навч. посіб. / Г. Почепцов, С. Чукут. – 2-е вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 663 с.

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ВІДКРИТОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Посилення впливовості засобів масової інформації та певного негативного зворотного зв'язку потребує суттєвих коректив у системі інформаційно-правових відносин, пошуку адекватних засобів та механізмів регулювання інформаційної сфери для реалізації конституційних прав громадян на інформацію, свободу слова та переконань, забезпечення їх участі в управлінні державними справами і, в той же час, обмеження певних дій в цій сфері, що стимулюється інтересами національної безпеки, захистом прав і свобод інших людей тощо [2].

Виклад основного матеріалу. Держава як регулятор суспільних процесів має сприяти розвитку інформаційної сфери, не допускати негативних побічних проявів цього розвитку, тим самим забезпечити розбудову в Україні інформаційного суспільства.

Електронні інформаційні ресурси є головною складовою, що забезпечує реалізацію завдань державної інформаційної політики та політики в сфері інформатизації, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності органів публічної влади та створення системи електронного уряду, задоволення інформаційних потреб держави, суспільства, бізнесу та громадянина.

Інформаційна сфера українського суспільства – це єдиний інформаційний простір, який формується державними органами, громадськими, політичними та соціальними організаціями, а також громадянами, і функціонує з урахуванням правових, організаційних, науково-технічних, економічних, фінансових, методичних, гуманітарних та моральних засад, з урахуванням вимог та завдань національної інформаційної безпеки України [3, с. 23].

В той же час, до інформаційного простору науковці відносять: інформаційні ресурси та інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру, до якої належать комп'ютерні та телекомунікаційні мережі, мережі та канали передачі даних, інформаційні та телекомунікаційні технології, науково-виробничий потенціал у галузі зв'язку, телекомунікацій, система забезпечення інформаційної безпеки, система масової інформації, система інформаційного законодавства [1, с. 125–126].

Слід зазначити, що держава в процесі державного регулювання впливає далеко не на всі інформаційні та інформаційно-інфраструктурні відносини, що виникають в суспільстві, а лише на ту їх частину, що має найсуттєвіше значення для громадянина, суспільства і держави. Передусім, під державне регулювання потрапляють суспільні відносини, які виникають з приводу інформації та елементів інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, що мають певне загальносуспільне значення, оскільки стосуються суб'єктів владних відносин або значної кількості фізичних та юридичних осіб (наприклад, інформація, що становить державну таємницю, суспільна мораль, телекомунікаційні мережі загального користування тощо). Водночас

державному регулюванню підлягають і деякі інформаційні та інформаційно-інфраструктурні відносини, що є предметом приватного інтересу. Це має місце тоді, коли регулюючий вплив держави необхідний для гарантування приватних прав та інтересів учасників таких відносин (наприклад, державна реєстрація авторських прав, контроль за їх додержанням).

Довгостроковою стратегічною ціллю державної інформаційної політики є формування відкритого інформаційного суспільства на основі розвитку єдиного інформаційного простору цілісної держави, його інтеграція у світовий інформаційний простір з урахуванням національних особливостей і інтересів при забезпеченні інформаційної безпеки на внутрішньодержавному та міжнародному рівнях [1]. З цього випливає, що місією державного регулювання в інформаційній сфері є побудова інформаційного суспільства.

Однак, становлення інформаційного суспільства, окрім розвитку власне сфери інформаційних та інформаційно-інфраструктурних відносин, визначається в значній мірі і станом розвитку інших сфер життєдіяльності суспільства: освіти, науки, культури, промисловості, сільського господарства та ін., які виступають як виробниками, так і споживачами значних масивів інформації, а відтак стимулюють розвиток інформаційної сфери.

Висновки. В умовах розвитку інститутів інформаційного суспільства для забезпечення своїх зростаючих інформаційних потреб учасники інформаційного обміну все частіше вступають в інформаційні відносини, а інформаційна сфера стає провідною сферою життєдіяльності такого суспільства.

Відповідно метою державного регулювання в інформаційній сфері на сучасному історичному етапі є забезпечення задоволення потреб громадянина, суспільства та держави в інформації як стратегічному ресурсі їх розвитку.

Література:

1. Арістова І. В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2002. 476 с.
2. Клейшмідт Ю. В. Організаційно-правовий механізм державного регулювання процесів формування та використання електронних інформаційних ресурсів: дис... канд. наук з держ.упр.: 25.00.02, Харків, 2020. 220 с.
3. Логінов О.В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади: дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2005. 236 с.

ЦИФРОВЕ ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ СУСПІЛЬСТВА: СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

Вплив пандемії COVID-19 на соціально-гуманітарну сферу аналізується з урахуванням двох факторів, пандемія розглядається як новий етап глобальної цифрової трансформації та одночасно як мережевий феномен, прояви якого в умовах цифровізації обумовлюють нову якість комунікативного простору. Під впливом пандемічної кризи віртуальні зв'язки та форми соціальної організації не лише набувають конкурентної переваги над традиційними діями фізичної комунікації, а й мають оцінюватися з погляду їхніх політичних ефектів у системі владно-суспільних відносин.

Форсування цифрового переходу продукує численні соціальні та політичні ризики на глобальному та національному рівнях. Особливого значення надається питанням інформаційно-цифрового суверенітету та збереження політико-культурної автономії національної держави на фоні глобального поширення універсалістського технократизму як нової форми геополітичного тиску у цифрову постпандемічну епоху [2]. Пандемія COVID-19 додала прискорення трансформаційним процесам у багатьох сферах суспільного буття, що створює необхідність суттєвої корекції управлінських стратегій на світовому та національному рівнях.

Зазначені трансформації пов'язуються насамперед із глобальним цифровим переходом, соціальні та політичні ефекти якого мають повсякденний характер. Пандемію коронавірусу ми сприймаємо як стадію всеосяжної форсованої цифрової трансформації, що дозволяє говорити про неї як про соціетальний феномен, який вимагає якісно нових підходів до його осмислення. З іншого боку, аналіз постковідних реалій неможливий без урахування мережевих аспектів життя соціуму, залучаючи весь комплекс їх віртуальних проявів. Цифровізація надає нового наповнення мережевому розвитку, у наші дні все більше людей виявляються занурені у мережеві цифроміри і сприймають дійсність крізь призму онлайн-медіапростору.

Отож, сама пандемія може трактуватися як глобальний мережевий феномен, оскільки вона є «живою мережею» взаємозв'язків і взаємозалежностей, складною багатоконпонентною системою, яка має високу адаптивність до умов соціального і політичного контексту, котрий змінюється. У період пандемії цифрова сетеізація надає зримий вплив на суспільно-політичну сферу. Оцифровці та віртуалізації піддається більшість соціальних практик, що актуалізує питання про пошук нових управлінських стратегій, адаптованих до умов та вимог цифрового переходу.

Трансформація напрямів соціального життя несе у собі політичні ризики, оскільки є викликом для керуючих еліт. Пандемія пропонує нові формати взаємовідносин держави та суспільства, нові критерії лояльності громадян та легітимності владних стратегій. Як відомо, віртуалізація комунікаційного

середовища атомізує соціальну тканину та сприяє примітивізації форм масового культурного сприйняття. При цьому суттєво, що в онлайн-мережах відбувається громадянська соціалізація та формування ціннісних установок користувачів, основну когорту яких становлять представники молодших поколінь.

Отже, соціальну цифровізацію можна розцінювати як одну із основних чинників збереження світоглядного розколу у суспільстві. Інфодемічні реакції медіапростору на глобальну коронавірусну загрозу не лише свідчать про вразливість цифромережових форм соціальних взаємовідносин, а й дозволяють виявити маніпулятивний характер інформаційних стратегій у віртуальній медійній сфері, спрямованих на дестабілізацію та ерозію інституційної довіри у суспільстві. У такому контексті можна говорити про наявність технологічних інструментів для втручання ключових гравців глобальної інформаційно-комунікаційної інфраструктури до суверенних політичних систем національних держав. У той самий час технологізація соціальних взаємодій створює передумови на формування системи все проникаючого цифрового контролю, що може стати великою спокусою для владних еліт, націлених те що, щоб інтегрувати ці інструменти в оновлену модель цифрового управління соціумом.

Внаслідок цього виникають численні антропологічні ризики соціального імплантування цифрових технологій, серед яких посилення суперечливих тенденцій на ринку праці, зростання цифрової нерівності, поява профайлінгових форм соціальної дискримінації, елімінація культурної різноманітності та підміна живих людських зв'язків їх технологізованим сурогатом [3]. Перестає бути гіпотетичною перспектива перегляду правил і норм, що є фундаментом традиційної демократії. Інституціоналізований технократизм проголошується прогресисткою ідеологією суспільного розвитку на його пост ліберальному етапі і позиціонується як цифрова версія горезвісного «кінця світової історії».

Універсалістський проект глобального цифрового переходу створює безальтернативний образ нового світового порядку, що протиставляється перспективі «хаотичного» багатопольярного світу, де нібито панує національний егоїзм та йде міжусобна боротьба інтересів окремих країн та регіонів. Поширення ідеології тоталітарного цифрового глобалізму не тільки загрожує примусовою уніфікацією форм і способів соціального та культурного буття людства, але і є викликом геополітичного розвитку. Глобалістський проект цифрового перезавантаження несе у собі заперечення самої ідеї існування самодостатніх моделей національної цифрової модернізації, що реалізуються з урахуванням специфіки інституційного шляху різних країн і народів, їхньої культурно-історичної традиції, сформованих ціннісних та етичних норм.

Світовий масштаб поширення коронавірусу та його наслідки різко розгорнули суспільний інтерес та увагу у бік глобальної проблематики. Цілком очевидно, що коронавірус показав гранично широкий розкид думок щодо того, що є глобалізацією, при цьому явно проглядається тенденція, коли міркування про це гранично складне явище робляться без звернення до спеціальних знань та авторитетних джерел. Аналогічний задум про «призупинення» глобалізації

знаходимо і в інших авторів які стверджують, що глобалізацію можна призупинити – закрити кордони та скасувати авіасполучення, накласти жорсткі обмеження щодо переміщення всередині країн.

Важливо підкреслити, що спалах пандемії COVID-19 припав вже на період багатоаспектної глобалізації, що почалася з другої половини ХХ ст. Відмінною особливістю цього етапу розвитку глобалізації є той факт, що тепер практично не залишилося жодної сфери суспільного життя, прямо чи опосередковано не залученої до глобальних процесів. Коли ми говоримо про коронавірусну пандемію, важливо мати на увазі, що ця розмова стосується не будь-яких глобальних процесів взагалі, а тих, що протікають у суспільстві. Але, як свідчить сучасна глобалістика, всі глобальні процеси та пов'язані з ними проблеми тісно взаємопов'язані.

Людство має усвідомити не тільки колосальну небезпеку цієї хвороби, а й те, що йому загрожує ще безліч інших не менш серйозних і реальних небезпек. Коронавірус якраз і змушує по-новому подивитися на нас самих, і на глобальний світ, в якому ми живемо [1]. У буквальному значенні цього слова коронавірус на глобалізацію безпосереднього впливу не має хоча б тому, що різні глобальні проблеми якщо не породжені глобальними процесами, то обумовлені ними. Однак на поведінку та взаємини людей, на економіку та інші сфери суспільного життя, а певною мірою і на глобальний світовий порядок ця пандемія, безсумнівно, вплине.

Цілком очевидно, що закриття національних кордонів та практично повне припинення міжнародного транспортного сполучення на такий тривалий термін, так само як і зупинка багатьох виробництв, зростання безробіття, значне зниження життєвого рівня абсолютної більшості населення, обмеження цивільних прав тощо не залишаться без серйозних наслідків як усередині окремих держав, а й на міжнародному рівні. Прикладом таких цілком помітних змін, зумовлених коронавірусом, можуть бути розбіжності, образи і претензії окремих країн щодо взаємодії та взаємодопомоги в подоланні пандемії, що вже позначилися в рамках Євросоюзу. Ставлення експертів до глобалізації неоднозначно, пов'язано це з різними точками зору на процеси глобалізації в умовах розвитку пандемії, в яких можна побачити як серйозну загрозу сучасній економічній системі, так і засіб її прогресу.

Державам необхідно дуже швидко адаптуватися до нових умов, що виникають у ході глобалізаційних процесів, використати всі можливості. Таким чином, основний урок, який впливає із сучасної ситуації, полягає в тому, що і окремим країнам, і людству загалом потрібно з усією серйозністю та знанням справи сприймати сучасний глобальний світ, адекватно оцінюючи його. Проблема COVID-19 стала найважливішою на етапі розвитку світової спільноти, однак, попри видиму шкоду для світової економіки та поспішних висновків, саме пандемія COVID-19 стане очевидно переломним моментом прискорення глобалізаційних процесів та якісної зміни світової економіки в найближчому майбутньому.

Література:

1. Кравченко М. Система соціального захисту населення як об'єкт державної політики: методологія та практика: монографія. Київ: Інформ.-аналіт. агентство, 2012. 451 с.
2. Крентовська О. Глобальна соціальна політика і міжнародне співробітництво щодо питань старіння населення. *Демократичне врядування: науковий вісник*. 2009. Вип. 4. URL: http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik4/fail/+Krentovska.pdf (дата звернення: 15.12.2021).
3. Лаврентій Д. Механізм державно-приватного партнерства в процесі реформування сфери охорони здоров'я в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 «Механізми держ. упр.»; М-во освіти і науки України, ПАТ «Вищ. навч. закл. «Міжрегіон. акад. упр. персоналом». Київ, 2019. 20 с.

Стукан Т.М.

МУНІЦИПАЛЬНИЙ БРЕНДИНГ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Постановка проблеми. Сьогодні відбуваються якісні зміни, пов'язані з процесами глобалізації та інформатизації, посиленням конкуренції та мобільності, що закономірно призводить до швидкого реагування на нові виклики. Процеси державотворення, які є в країні через поширення діджиталізації, перехід на цифрову державу зумовлюють необхідність розвиватися в цьому контексті кожен регіон, а можливим це стає через розробку ефективної маркетингової стратегії областей та здійснення муніципального брендингу, який буде враховувати інтереси цільових аудиторій: інвесторів, туристів, мешканців. Територіальний брендинг у здійсненні державного управління є ефективним інструментом, який дозволить підвищити привабливість регіону для бізнесу та інвестицій, посилить внутрішню і зовнішню політику уряду, створить нові перспективні і економічно ефективні напрями розвитку, що тим самим посилить конкурентні переваги територіальної громади. Тому в умовах трансформації на сьогодні актуальності набуває використання муніципального брендингу як ефективного інструменту здійснення державного управління.

Виклад основного матеріалу. Муніципальний брендинг являє собою процес пошуку унікальності міста чи місцевості. У всьому світі міста позиціонують себе так само, як товари чи послуги та є конкурентами між собою за те, щоб бути найкращими серед рівних міст. Тому державні органи на місцях зацікавлені в ефективному інструменті соціально-економічного зростання території, яким на сьогодні може стати муніципальний бренд, адже саме за допомогою нього відбувається промоція території, залучення інвесторів, туристів, збільшення доходу на душу населення та бюджету міської територіальної громади. На сьогодні ефективний брендинг територій свідчить

про якісне державне управління та цілісний підхід при планування діяльності різних сфер національного господарства, які розвиваються в межах відповідної територіальної громади.

Використовуючи муніципальний брендинг як ефективний інструмент державного управління слід створити передумови для його розвитку на загальнодержавному рівні. Тому здійснюючи управління адміністративними територіями в державі перш за все треба на національному рівні для кожного регіону, міста запроваджуючи розробку маркетингових стратегій територій, які включатимуть напрями щодо формування унікального іміджу, через аналіз якості надання муніципальних послуг, підтримку наявного бізнесу та створення передумов для залучення інвестиційних коштів, виокремлення для кожної місцевості культурних подій та наявних унікальних туристичних об'єктів із супутньою інфраструктурою, яка створить передумови для залучення туристичних потоків. Завдяки провадженню муніципального брендингу території можливо створити імідж, який буде відповідати трьом напрямам: для інвесторів – привабливі умови для інвестування; для підприємців – комфортне ведення бізнесу, для населення – зручне місце для життя та розваг. Формуючи муніципальний бренд він повинен бути стратегічно направлений на:

1) розробку IT-кластеру, розвиток програм створення сучасного міського пасажирського транспорту, підтримку та просування крафтових виробників, проведення інвестиційних форумів, створення туристичних маршрутів;

2) створення туристичної інфраструктури та створення системи туристичного маркетингу території;

3) формування сучасних громадських просторів, транспорту й послуг, проведення культурних заходів, розвиток місцевої ідентичності та самосвідомості.

Більшість регіонів та міст націлені на розробку маркетингової стратегії своїх територіальних громад, але з часом дані процеси переходять в статичну площину і до практичного втілення це не доходить. Для того, щоб стимулювати території до розвитку та впровадження муніципального брендингу на державному рівні слід розробити загальнонаціональну онлайн-платформу «Брендинг міст – запорука успішному інвестуванню, ефективному розвитку підприємництва, комфортне життя для населення», яка стане майданчиком для комунікації та результативної взаємодії представників влади, суспільства, бізнесу та наукової спільноти щодо досвіду, напрямів, методик впровадження маркетингових стратегій територіальних громад різного рівня. Дана платформа стимулюватиме розвиток та промоцію брендингу територій і стане новим інструментом співпраці між учасниками цього процесу. Такий майданчик дозволить економити час для пошуку необхідних рішень і задач, стимулювати та вдосконалювати співпрацю, а також покращить ефективність і практичну результативність застосування муніципального брендингу.

В просуванні бренду територій, перш за все зацікавлені місцеві органи влади та меценати цієї території, а досягти соціально-економічного зростання можливо обравши такий напрям як створення позитивного іміджу, просування та промоція муніципального бренду територіальної громади. Для отримання

результати слід виділити населений пункт у порівнянні з територіями конкурентами, залучити нових інвесторів та туристичні потоки. Муніципальний брендинг має бути ретельно продуманий та містити кілька креативних концепцій, які призначені на різні аудиторії: туристичну, на інвесторів та місцевих жителів.

Висновки. В умовах наростання конкуренції та глобалізації починати процес брендування українських територіальних громад слід розпочати якнайшвидше, просувати їх бренди якомога ефективніше, з урахуванням загальносвітових тенденцій, стандартів та практик. Формування та просування муніципального бренду як ефективного інструменту здійснення державного управління є завданням загальнодержавної ваги, до виконання якого треба залучити у відповідності до своєї компетенції всі органи виконавчої влади. На сьогодні ще в нашій державі питання брендингу територій залишається недооціненим, розробка й реалізація його знаходиться на низькому рівні та є несистематичною. Для зміни цього стану слід: реалізувати Державну програму формування позитивного іміджу територіальних громад країни як на національному, так і на міжнародному рівні на п'ять найближчих років; зобов'язати регіони та міста прийняти Стратегії розвитку територіальних громад або Маркетингові стратегії територіальних громад та визначити відповідальних за процес їх створення та практичної реалізації; стимулювати територіальні громади, які розпочали процес впровадження індивідуального муніципального бренду через надання не тільки фінансової підтримки, а й практичних механізмів, які допоможуть пришвидшити промоцію території як на національному рівні, так і на міжнародному. Нами виділено, що при формуванні бренду територій органам місцевої та державної влади слід по-перше, навчитися працювати з інформаційним простором та активно займатися інформаційною політикою, щоб мешканці територіальних громад більше знали про роботу органів державної влади, по-друге, освоїти такий важливий фронт брендингових робіт як створення міського іміджу. По-третє, налагодити ефективні комунікації із цільовими групами, що є стратегічним інструментом брендингу.

Література:

1. Карачина Н.П., Вакар Т.В., Мороз І.О. Концепт територіального брендингу в контексті соціально-економічного розвитку сільських територій. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 25-32.
2. Кузьмук О. Територіальний брендинг як інструмент місцевого розвитку. *Вісник Львівського університету, Серія філос.-політологія*. Студії. 2018. С. 156–161.
3. Стукан Т.М. Аналіз європейської системи інституційного забезпечення молодіжної політики. *Фаховий науковий журнал «Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І.Вернадського. Серія: Державне управління»*. Том 32 (71) № 4, 2021. С. 79-86. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2021.4/13>.

4. Стукан Т.М. Термінологічний інструментарій дослідження дефініцій «державне управління» та «публічне управління». *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2017. Вип. 2 (7). С. 462-468.

5. Stukan T.M. Digitalization as a way to increase the publicity of power in Ukraine. *International scientific conference «Modern strategies of sustainable development of the state and society in the context of global challenges» : conference proceedings* (December 28–29, 2021. Wloclawek, Republic of Poland). Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. 86 p.

6. Stukan T. Mechanism of the formation of export potential of agricultural enterprises under conditions of european integration processes. *East Journal of Security Studies*, vol 3 (2018), pp. 286-298.

Торічний В.О.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Постановка проблеми. Якість забезпечення високого рівня досягнення управлінського рішення є актуальним для кожної сфери суспільного життя України. Відповідно до чинного законодавства України важливі завдання та функції покладено на Державну прикордонну службу України (далі – ДПСУ), як складової сектору безпеки та оборони. Функціонування прикордонного відомства України напряму пов'язана із повнотою, актуальністю та достовірністю інформації. Величезні інформаційні масиви, що створює, використовує та обробляє прикордонна служба представлені різноманітним інформаційним змістом: оперативні розрахунки, технології реалізації завдань, законодавчий фундамент тощо.

Метою представленої публікації є аналіз значення інформаційних ресурсів ДПСУ у забезпеченні інформаційної безпеки соціальної спільноти.

Виклад основного матеріалу. Успішне виконання пріоритетних завдань щодо розвитку умов існування українського суспільства у великій мірі залежать від ступеня застосування інформаційних ресурсів. У соціальній системі України функціонує чимало соціальних інститутів, одним із них є ДПСУ, а отже її інформаційні ресурси це основа інформаційного забезпечення діяльності відомства. Щороку обсяги інформаційних ресурсів у прикордонній службі зростають, оскільки формують їх під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища, а також на основі побудові нового інформаційного простору для сучасної людини. Ці фактори та безліч інших підкреслюють актуальність інформації (інформаційних ресурсів) для реалізації ефективного управління.

Ключовим поняття у запропонованому дослідженні є поняття «інформації», якому характерний об'ємний зміст, а це означає наявність

великої кількості суттєвих ознак. Остаточне визначення інформації у літературі відсутнє, а отже є дискусійним, відкритим у науковому середовищі [3]. Зважаючи на такий стан справ, ми звернулись до загальнометодологічної науки – філософії. Отже, інформацією можна вважати міру організації систем. Вона відображає основу системи. Нам імпонує підхід, за якого інформацію слід вважати універсальною субстанцією буття людини, а також основу цінностей та культури для вираження сутності життя особи [2]. Водночас, науковці зазначають, що інформація є фактором єдності буття та свідомості [1; 4; 5]. Враховуючи результати аналізу філософської наукової літератури, можемо зробити наступний висновок: інформацію слід вважати ідеальним поняттям. Для ДПСУ інформацією виступають усі знання, події та явища, як її форми. Проте, уся інформація структурована та є результатом пізнавальної та креативної діяльності людини.

Загалом, інформацію та її форми відносять до інформаційного забезпечення діяльності прикордонного відомства України. Важливим аспектом сучасного функціонування ДПСУ є реалізація прикордонної безпеки, а отже – національної безпеки держави. Таким чином інформаційне забезпечення ДПСУ спрямоване на підтримку її інформаційної безпеки як складової національної безпеки.

Специфіка інформаційних ресурсів ДПСУ полягає в тому, що вони формуються безперервно, дають змогу формулювати достовірні висновки, використовувати технічні засоби та технології, створюють фундамент для управлінського рішення.

Управління у ДПСУ виступає як організаційний спосіб діяльності, планування, прогнозувальна діяльність, координаційна, контролююча та інноваційна. Усі ці способи повинні сприяти забезпеченню ефективності усіх складових прикордонної служби та сектору безпеки та оборони в цілому.

Основними завданнями щодо забезпечення інформаційної безпеки ДПСУ є:

- своєчасна обробка інформації від зовнішнього та внутрішнього середовища;
- розміщення інформації;
- здійснення процесів організації, зберігання та трансферу інформації;
- створення досконалої інформації системи;
- застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- підвищення продуктивності діяльності представників відомства тощо.

Враховуючи агресивність Російської Федерації по відношенню до України, і в першу чергу, її національної безпеки, оскільки реалізовується системна війна і досить потужна в інформаційному середовищі, в інформаційне забезпечення ДПСУ необхідно внести такі корективи як:

- пошук та використання форм, інструментів та механізмів щодо виявлення дезінформації;

- виявлення негативних явищ та тенденцій в інформаційному просторі;
- удосконалення навичок щодо застосування відповідних програмних застосунків тощо.

Країни високого рівня розвитку дають змогу проаналізувати свій успішний досвід у питаннях використання інформаційних ресурсів у секторі безпеки та оборони. Основними кроками відповідних військових або правоохоронних формувань передових країн світу є підсилення інформаційного забезпечення в управлінні, безперервна диверсифікація інформаційного сектору, зростання кількості кваліфікованих військовослужбовців у відповідних структурних підрозділах.

Важливим завданням управлінців усіх рівнів ДПСУ є розуміння інформаційного забезпечення як динамічної системи інформаційних ресурсів та варіантів їх обробки, задля вивчення реального стану об'єктів; виділення факторів, котрі на них впливають; аналіз можливостей реалізації конкретних управлінських рішень.

Таким чином, інформаційні ресурси у сучасному суспільстві отримали нового статусу і перетворились на багатогранні об'єкти, що безпосередньо впливають на функціонування спільноти. Інформаційне забезпечення ДПСУ, нами визначено, як специфічна професійна діяльність та складова системи та управлінського процесу.

Висновки.

Інформаційні ресурси ДПСУ мають визначальний вплив на забезпечення її безпеки, а тому базуються на використанні новітніх інформаційно-комунікативних технологій, техніки, оптимізації професійних завдань, скореченні документообігу тощо. На нашу думку, інформаційні ресурси прикордонної служби необхідно сприймати як функціональну систему, що містить органічне поєднання методів, засобів та технологій щодо роботи з інформацією.

Подальшими напрямками наукових досліджень можуть бути питання удосконалення процесів, групування, пошуку, систематизації та поширення інформації у ДПСУ, а також їх вплив на управлінську діяльність.

Література:

1. Ворона О. В. Методичні підходи до оцінки рівня соціальної відповідальності. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 30. 2010.с. 127- 133.
2. Горященко Ю. Г. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності: аналіз категоріально-понятійного апарату. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць. Економічні науки*. №4(8) 2010. с. 235-242.
3. Драган О. І., Бергер А. Д., Інформаційне забезпечення стратегічного управління підприємством в умовах глобалізації. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. №3 (20), 2019. с. 196-201.

4. Кондратова С. С. Інформаційні технології в управлінні: монографія. Київ: МАУП, 2007. 412 с.

5. Порохня В. М., Безземельна Т. О., Кравченко Т. А. Стратегічне управління: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 224 с.

Федірко Н.В.

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Постановка проблеми. Корупція є системним захворюванням, що зароджується у верхівці політичних структур, та, набуваючи різних форм поширюється вниз на пересічних громадян, перетворюючись на повсякденну побутову корупцію. Повною мірою викоринити корупцію не можливо, втім у світі існує чимало прикладів успішної державної політики щодо її скорочення. Ефективність впроваджуваних антикорупційних заходів визначається багатьма факторами, що заходяться на перетині різних суспільних сфер та об'єднані суб'єктивним характером їх прояву. Уникнути суб'єктивізму в суспільних відносинах неможливо, втім знеособлення процесів взаємодії різних економічних агентів за рахунок цифровізації їх діяльності дозволяє протидіяти існуючим корупційним зв'язкам та запобігати появі їх нових форм.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні напрацьовано достатньо широкий асортимент інструментів антикорупційної політики держави, що реалізуються завдяки використанню цифрових технологій. Майже в кожній країні світі цифрові технології використовуються у роботі антикорупційних органів, проте в способи їх застосування є різними. Саме завдяки цифровізації країни можуть забезпечувати прозорість публічної сфери, контроль за фінансуванням політичної діяльності, а також активність громадськості. Технологічно розвинені країни запровадили електронні реєстри, електронний уряд, електронний суд, успішність яких доведена на практиці, при цьому, лише частина країн повною мірою оцифрувала антикорупційні процедури, в тому числі й інструменти фінансового контролю. Наприклад, у Словенії електронний реєстр декларацій був запущений у 2011 році, і з цього часу декларації можна подавати онлайн, водночас в Македонії, де також є електронний реєстр, декларації досі подають на паперових носіях [2].

Найпопулярніші цифрові технології, що застосовуються урядами, включають веб-сайти та програми для мобільних телефонів, платформи для краудсорсингу, портали прозорості та великі дані, а також нову технологію розподіленої книги (DLT), і блокчейн, аналіз великих даних та штучний інтелект (AI) (таблиця 1).

Використання таких цифрових технологій на практиці втілюється в таких антикорупційних інструментах державної політики, як використання широкого спектру програмного та апаратного забезпечення та ІТ-кваліфікованого персоналу, електронне декларування, електронні торги для публічних

закупівель, електронна звітність, використання соціальних мереж для виявлення випадків корупції, використання мережі Інтернет для вільного доступу до публічної інформації та можливості отримання необхідної інформації про діяльність державних органів, через відкритий доступ, електронну пошту тощо.

Таблиця 1 – Цифрові технології у протидії корупції

Цифрові технології	Переваги	Недоліки
Цифрові державні послуги підформа електронного уряду, що передбачає використання ІКТ, зокрема Інтернету, веб-пристроїв та електронних систем керування даними, для надання державних послуг громадянам [4].	<ul style="list-style-type: none"> • автоматизація послуг та спрощення повторюваних бюрократичних процесів; • зменшують контакт віч-на-віч між державними службовцями та громадянами, зменшуючи бюрократію та позбавляючи взаємодії 	<ul style="list-style-type: none"> • самі по собі не забезпечують підвищення прозорості та підзвітності; • замість посилення нагляду цифрові державні послуги можуть створити нові можливості для зловживання
Краудсорсингові платформи модель сорсингу, в якій отримують бажаний ресурс від великої, відносно відкритої групи учасників, зокрема збирають факти про випадки корупції, як правило, через Інтернет або телефон	<ul style="list-style-type: none"> • прозорість та колективне знання, що збільшує загрозу розкриття; • сторожові організації або державні органи можуть посилити правила та нагляд, а також притягнути до відповідальності 	<ul style="list-style-type: none"> • дані часто надсилаються анонімно, інформацію важко перевірити, тому можливі для неправдиві звинувачення ризик слабого захисту даних користувачів
Інструменти для викривачів призначені для збору повідомлень про масштабну корупцію з метою кримінального переслідування	<ul style="list-style-type: none"> • мобілізують виборців проти корумпованих еліт; • надають інформацію про корупційні справи, які інакше залишилися б таємницею; • збільшують ризик виявлення для корупціонерів 	<ul style="list-style-type: none"> • слабкий захист демотивує викривачів; • можливі спонукання викривачів розкрити свою особу
Портали прозорості	<ul style="list-style-type: none"> • відкривають нові 	<ul style="list-style-type: none"> • оскільки вони

<p>та великі дані онлайн-платформи урядів чи неурядових організацій, які публікують інформацію про урядові операції</p>	<p>можливості для громадянського нагляду за бюрократами та політичною елітою;</p> <ul style="list-style-type: none"> • посилюють потік інформації від урядів до громадян, що сприяє низхідній прозорості; • дозволяє неурядовим організаціям брати участь у прийнятті державних 	<p>забезпечується самими урядами, то «незручна» інформація може залишатися нерозкритою;</p> <ul style="list-style-type: none"> • їх дієвість залежить від даних, що забезпечують до них уряди
<p>Технологія розподіленої книги та блокчейн є децентралізованою та синхронізованою базою даних, де вся інформація зберігається у вигляді блоків, які не можна змінити або видалити, що створює постійні та безпечні записи для зберігання інформації</p>	<ul style="list-style-type: none"> • може підвищити прозорість і запобігти шахрайству та дрібній корупції, посиливши можливий нагляд і підзвітність 	<ul style="list-style-type: none"> • якщо дані невірні, не можна очікувати значного позитивного впливу; • можливі анонімні і зашифровані транзакції з криптовалютою, які можуть використовуватися корумпованими суб'єктами; • складність технології може викликати підозру у громадян з низькою довірою до уряду
<p>Штучний інтелект алгоритми навчання, які виводять шаблони та відносини з великої кількості прикладів, щоб найкращим чином досягти заздалегідь поставлених цілей</p>	<ul style="list-style-type: none"> • дешево й швидко передбачають та розкривають приховані стосунки 	<ul style="list-style-type: none"> • технології хороші лише настільки, наскільки хороші дані, на яких вони засновані; • може використовуватись злочинними групами для власних інтересів

Джерело: розроблено автором на основі: [1, 5]

Цифрові інструменти допомагають боротьбі з корупцією шляхом розширення доступу до публічної інформації, моніторингу діяльності чиновників, цифровізації державних послуг та надання можливості повідомити

про корупцію [1]. Крім того, згідно Звіту Світового банку [5], що можливість цифрових технологій покращувати державні послуги шляхом підвищення добросовісності, прозорості та підзвітності суттєво різняться в залежності від типу послуги та її доступності. Існування та доступність цих інструментів не означає автоматичного їх використання, що суттєво залежить від наданого вмісту та характеристик користувача. Успіх цифрових інструментів протидії корупції залежить від їх відповідності місцевим умовам і потребам, культурному та технологічному досвіду [3].

Висновки. Використання цифрових технологій підтримує державні органи у боротьбі з корупцією, забезпечуючи контроль з боку громадськості, звітність про корупцію, сприяючи прозорості та підзвітності, сприяючи участі громадян та взаємодії уряду та громадян. Водночас, запровадження цифрових інструментів фінансового контролю неможливе без відкритості урядів за рахунок вільного доступу до мереж та інформації державних установ. Це формує довіру населення до влади та покращує якість державних послуг. Втім, їх впровадження має враховувати фактори, які прямо чи опосередковано впливають на них. Важливо оцінити національні антикорупційні стратегії, особливості та ступінь цифровізації інших сфер державного управління, рівень цифрових компетентностей виконавців та населення, суспільну підтримку. Важливу роль відіграє також встановлення постійного діалогу з відповідними неурядовими організаціями для пошуку нових технологічних рішень у протидії корупції та розвитку якісних державних послуг.

Література.

1. Adam I., Fazekas M. Are emerging technologies helping win the fight against corruption? A review of the state of evidence. *Information Economics and Policy*. Volume 57. 2021. URL: <https://doi.org/10.1016/j.infoecopol.2021.100950>
2. Halai A., Halai V., Hrechaniuk R., Datsko K. Digital anti-corruption tools and their implementation in various legal systems around the world. *SHS Web of Conferences* 100, 03005. 2021. URL: <https://doi.org/10.1051/shsconf/202110003005>
3. Helbig N. , Ramón Gil-García J. , Ferro E Understanding the complexity of electronic government: implications from the digital divide literature *Gov Inf Q*, 2009. №26 (1), pp. 89-97 URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0740624X08001214/pdf?md5=9e2689ea5e72654981fef3995e00451f&pid=1-s2.0-S0740624X08001214-main.pdf>
4. United Nations E-Government Survey 2014: E-Government For The Future. URL: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014-Survey/E-Gov_Complete_Survey-2014.pdf
5. World Development Report 2016: Digital Dividends World Bank. 2016. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/23347/9781464806711.pdf>

ІНСТРУМЕНТИ ПОКРАЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ ЩОДО РОЗМІЩЕННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ НА ПРИКЛАДІ АУТСТАФІНГУ

Розуміння бізнесу «аутстафінг» в країнах Євросоюзу склалося наприкінці ХХ сторіччя та було сформовано в Директиві ЄС № 96/71 від 16.12.1996 р. «Про відрядження працівників у зв'язку з наданням послуг» з доповненнями, внесеними Директивою 2018/957 / ЄС від 28.06.2018 р. Однак, Положення цих Директив розповсюджувалися тільки на країни - члени. Для робітників з третіх країн була встановлена норма «На розсуд кожної держави». Кожній державі - члену ЄС надане право на законодавчому рівні самостійно врегулювати питання відряджених працівників з третіх країн відповідно до своїх інтересів.

Результатом цього став факт, що існує розрив між державними рішеннями та документами з реальними знаннями виконавців на місцях, для яких незрозуміло різниці між відрядженим працівником з України та тим хто працевлаштується на підприємство їх країни.

Вимога двох дозволів –на працю та на перебування – від двох різних державних структур, які при цьому знаходяться в різних країнах. Надання дозволу на працю в країні підприємства-замовника, не обов'язково призводить до надання дозволу на перебування (візи) в посольстві цієї країни в державі підприємства-аутстафера. Відмова в візі не потребує роз'яснення зі сторони консула.

Однак Директива № 2009/50/ЄС від 25 травня 2009 року «Про умови в'їзду і перебування громадян третіх країн з метою проведення висококваліфікованої праці» передбачає (стаття 3, пункт 2, підпункт j), що її положення не поширюються на працівників, відряджених з третіх країн до держав-членів ЄС і які підпадають під дію Директиви 96/71 від 16 грудня 1996. Виходячи з цього, можна стверджувати, що в деяких випадках положення Директиви 96/71 / ЄС поширюються на працівників з держав - не членів Євросоюзу.

Виходячи з визнання зобов'язань України згідно ГАТС, можна припустити, що на українську компанію можуть поширюватися положення Директиви 96/71 / ЄС.

Бізнес «аутстафінг» як послуга з надання персоналу був сформульований в Конвенції №181 від 19.06.1997г. «Про приватні агентства зайнятості». Виходячи з великої зацікавленості європейських компаній в залученні українських робітників в свої виробництва, підприємства корпорації «Профі» почали активну співпрацю з польськими заводами, керуючись при цьому законодавчою базою Республіки Польща, а саме Закону «Про відрядження працівника в рамках надання послуг» від 10 червня 2016 року, в якому є конкретна стаття 26, Розділ 6 про умови відрядження працівників з

держав-не членів Євросоюзу.

Підприємства корпорації «Профі», як українські аутстафери, несуть повну відповідальність за всіх своїх штатних працівників, з якими підписуються довгострокові трудові договори, і за умовами яких, є їх податковими агентами. Даний контракт передбачає обов'язкову виплату заробітної плати в Україні, нарахування на неї єдиного соціального внеску (22% сплачується за рахунок коштів підприємства), розрахунок і перерахування до бюджету держави прибуткового податку з фізичної особи і військового збору. Відповідно до Кодексу законів про працю України, працівникові нараховують відпускні пропорційно до відпрацьованого часу. Під час відрядження за кордоном працівникові виплачуються добові, розмір яких визначається відповідно до результатів його праці на виробничому майданчику Замовника. На період відрядження працівникові оплачується проживання (не ільше двох осіб в кімнаті), проїзд до місця призначення, спецодяг.

В той же час, трудовим контрактом між працівником і українським підприємством передбачено, що договір набирає чинності тільки після проходження технічного контролю на підприємстві Замовника та медичного огляду лікарями в країні перебування. Дані вимоги визначають деякі фінансові витрати, які несе працівник до початку дії трудового контракту.

Для працівників-зварників в ТОВ «Укрпрофігруп», однієї з компаній корпорації «Профі», створений тренувальний центр підготовки зварників до проходження сертифікації відповідно до європейського стандарту ISO 9606, яке проводить інспектор німецької асоціації технічного моніторингу (TÜV). Зварник самостійно обирає спосіб зварювання, за яким сертифікується, а за рекомендацією тренера, обирає просторове положення, в якому відбувається процес зварювання. На підставі отриманого зварником сертифіката, фахівці корпорації підбирають підприємство, вимоги якого співпадають з кваліфікаційними можливостями робітника за сертифікатом. При виїзді у відрядження за кордон працівника приймає і супроводжує офіційний представник Корпорації в конкретній країні.

Знаходження українського працівника регулюється законодавством країни відрядження. Зокрема, 10.06.2016 р. в Республіці Польща прийнятий спеціальний закон «Про відрядження працівників в рамках надання послуг», яким передбачається обов'язкова легалізація відрядженого співробітника фірми- нерезидента Польщі в державній інспекції з питань праці. Всю необхідну документацію по працівнику до Воєводства і до державної інспекції з питань праці подає представник.

Отже, аутстафінг є соціально вагомим бізнесом для України. Він дозволяє робітнику не тільки заробити кошти для власних потреб, а й скорегувати своє ставлення до праці, ознайомившись з системою її організації на підприємствах інших країн. При цьому він залишається в українському соціумі, так як є співробітником української компанії, яка прийняла на себе відповідальність за його майбутнє.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПЕРВИННОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ НА РІВЕНЬ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Картина сімейного життя відтворюється та сприймається по-різному. Багато в чому це залежить від того, у яких культурних та політичних контекстах дана картина створювалася. У той самий час сама сім'я піддається зовнішнім впливам і змінюється у часі залежно від зміни тенденцій суспільства, особливо з погляду гендерних відносин, історичної перспективи, релігійних поглядів, пріоритетів миттєвої політики, культурних особливостей та індивідуальних уподобань.

До концепції непорушності сімейного устрою апелювали виправдання всіх існуючих форм патріархальних відносин як усередині сім'ї, і у суспільстві. «Освітлений» Жан-Жак Руссо у відомому трактаті «Еміль, або Про виховання» повторював постулати Аристотеля про біологічну виправданість підлеглого становища жінки у шлюбі.[2]

Але вже тоді не всі поділяли ці погляди. Іноді виникали і критичні голоси, що вносять явний дисонанс у злагоджений хор патріархальних поглядів.

На основі історичного аналізу можна зробити висновки, що, з одного боку, патріархальні погляди багатьох учених відповідали своєму часу, з іншого - одночасно з'являлися паростки нових концептуальних підходів до виявлення ролі та місця у суспільстві такої значущої соціальної групи, як жінки. Одночасно можна простежити, як існування насильства в сім'ї, підтримуване постулатами патріархату, знаходило своє втілення в соціальних нормах, наприклад, домострою або закону «великого пальця» в Англії, який дозволяв чоловікові бити дружину палицею, яка не буде товщою за його великий палець.

Еволюціонування сімейних відносин у результаті зміни суспільних поглядів на ролі чоловіків та жінок у сім'ї та суспільстві призводить і до змін соціальних норм поведінки. Сучасні дослідники виділяють три основні форми моногамної сім'ї: патріархальну (традиційну), детоцентристську (сучасну) та подружню (постсучасну). Усі ці форми співіснують. Патріархальна сім'я як найбільш архаїчна форма характеризується домінуванням чоловіка – глави сім'ї. Вона побудована на суворій ієрархії підпорядкування за статтю та віком. З розвитком жіночої активності та жіночого руху у різних країнах став виявлятися феномен емансипації жінок, що призвело до розвитку тенденції

егалітарних відносин у сім'ї. Одночасно спостерігається процес соціальної емансипації дитини, у результаті виникає новий тип сім'ї - детоцентристський. [3]

Еволюціонування моделей сімейних відносин передбачає також перехід від моделей авторитарності до моделей співробітництва усередині сім'ї. Насильство в сім'ї є «відлунням» авторитарної моделі стосунків у сім'ї. У сучасних умовах жінки і чоловіки вже мають нові права та обов'язки по відношенню до попередніх поколінь, що тягне за собою зміни і в рольовій участі в сімейних відносинах. Наприклад, у сучасних сім'ях, особливо молодих, часто недостатньо однієї зарплати для реалізації всіх потреб, тому покладання тільки на чоловіка відповідальності за матеріальний достаток сім'ї є в певному сенсі «відлунням» патріархату і може стати причиною додаткової соціальної фрустрації за об'єктивної неможливості для чоловіків виконати ці очікування. Чоловіки, які слідує цій моделі, намагатимуться працювати понад норму. [1]

Усвідомлення серйозності наслідків явища насильство в сім'ї відбувається порівняно повільно на тлі серйозних перехідних періодів у суспільстві та зростання великої кількості соціальних проблем, таких як демографічний занепад, бідність, безробіття, дитяча безпритульність, міграція, торгівля людьми, злочинність та корупція, алкоголізм та наркоманія. Одночасно виявлено найважливішу особливість, що ускладнює, як дослідження, так і протидію насильству - висока латентність та наявність стереотипів у поєднанні з низкою причин - як соціальних, так і культурних, що створює умови для збереження високого рівня насильства в сім'ї та вкрай небезпечно для соціальної системи та кожної людини окремо.

Література:

1. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми насильства / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілютіна. – К. : Комітет сприяння захисту прав дітей, 2003. – С. 203.
2. Насильству немає виправдання : добірка матеріалів на допомогу протидії насиллю / Сумська обл. універс. наук. б-ка ; уклад. Т. І. Касьяненко, Ж. П. Швачко – Суми, 2017. – 33 с.
3. Попередження домашнього насильства. Навчальний посібник для консультантів «Гарячих ліній»/ Упорядники: Краснова О.В., Калашник О.А. – Київ, 2016. – 90 с.